

NR. 116 / f 6,95 / BF 140

De Kleine Aarde

KWARTAALBLAD VOOR EEN DUURZAME LEEFSTIJL

Lente
2001

THEMA: **DUURZAME ONTWERPEN**

‘Ik hou van warme landen’

TEKST: CHANTAL OVERGAAUW BEELD: KARIN BALOG

Haar eerste ‘natuurervaring’ kan Janine Janse (49) zich nog goed herinneren. “Ik was vier jaar en lag op mijn rug in het gras in een weiland naast ons huis in Zuid-Holland. Ik was omringd door pinksterbloemen en boven mijn hoofd zweefden wolken. Het was een bijna spirituele ervaring.” Janine is graag buiten. Regelmatig volgt ze met vriendinnen lange wandelpaden als het Pieterpad.

Het wandelen heeft Janine herontdekt in Thailand, waar ze acht jaar geleden met een groepje door de jungle trok. “We waren drie dagen op pad en ik kon er geen genoeg van krijgen.” Thailand is niet het enige exotische land dat Janine bezoekt. Zeker eens per drie jaar maakt ze een verre vliegreis en zo bezocht ze India, Indonesië en Cuba. Ze beschouwt het als haar voornaamste ‘milieuzonde’.

“Ik houd van warme landen, vooral wanneer het hier winter is. Alles is er letterlijk kleurrijker. Ik heb wel eens gelezen dat een vliegreis gelijk staat aan twintig jaar autogebruik. Als dat zo is, mag ik mijn volgende levens geen auto meer rijden”, zegt Janine lachend. Verder probeert ze zo milieuvriendelijk te leven. In haar volkstuin in Schellingwoude gebruikt ze geen kunstmest of bestrijdingsmiddelen. Haar afval brengt ze gescheiden weg en haar kleding koopt ze tweedehands. En als ze eens iets nieuws aanschaft, koopt ze heel bewust. “Ik let op schadelijke kleurstoffen. In de derde wereld, waar veel kleding vandaan komt, zitten mensen vaak met hun handen in de verf. Ook probeer ik met mijn aankoop sociale projecten te ondersteunen. Zoals in India waar ex-prostituées een nieuw leven zijn begonnen als naaister.”

De Kleine Aarde

Postbus 151, 5280 AD Boxtel
Tel.: 0411-684921, fax: 0411-683407
E-mail: info@dekleineaarde.nl
Internet: www.dekleineaarde.nl
Bezoekadres: Het Klaverblad 1, Boxtel

De Kleine Aarde wil zoveel mogelijk mensen interesseren voor een milieuvriendelijke, gezonde leefwijze, gebaseerd op landbouwmethoden, voedingsgewoonten en omgang met energie en grondstoffen, die het milieu ontzien en ook in andere landen een duurzame ontwikkeling ondersteunen.

Versijnt viermaal per jaar, bij het wisselen van de seizoenen. Columnisten schrijven onder eigen verantwoordelijkheid. Hun mening dekt niet noodzakelijk die van De Kleine Aarde.

Dit tijdschrift wordt gedrukt op honderd procent kringlooppapier.

Redactie

Frank van der Lecq, Simone Liefing,
Chantal Overgaauw

Omslagfoto

Benelux Press

Aan dit nummer werkten verder mee:

Wilma Aarts, Hans Achterhuis, Ed van Alem, Hans Allart, Jan van der Avort, Karin Balog, Marina de Bekker, Johan van Cutsem, Koos Dijksterhuis, Raphaël Drent, Laura Hendriks, Inge Hindriks, Katrien Holland, Jan Juffermans, Ellen Karis, Dick Klees, Machteld Klees, Nationale Postcode Loterij, Marie-José Oomen, Chantal Overgaauw, Heleen Petter, Michël Post, Anneloe Rijpkema, Michel Robles, Ruud Rogier, Heleen van der Sanden, Roos van der Sanden, Hans Joachim Schröter, Eric Snelleman, Luc Steinbuch, Pauline Terreehorst, Tseard Zoethout.

Advertenties

Heleen Petter (tel. 0411-684921)

8

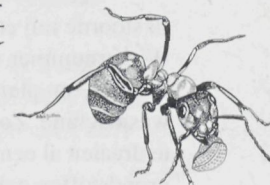
6

Lente 2001

Duurzaam ontwerpen

Van product tot maatschappij

Paddestoelen telen	14
Gezien voor u	22
Groene vingers Onkruid	30
Passie voor koken	34
Voeding in de houdgreep	36
Beleggen in hout	37
Biomassa duurzaam?	38
Bouwen met bamboe	41
Spijker op z'n kop De badkamer	42

Columns

Koos Dijksterhuis	15
Pauline Terreehorst	19
Hans Achterhuis	21

En verder...

Postbus	2
---------	---

De DONATEURskaart van De Kleine Aarde geeft recht op

- gratis toegang tot het TERREIN en de TUINEN,
- 10% korting bij het volgen van een cursus,
- f5,- korting op de reguliere prijs bij overnachtingen in het bezoekerscentrum,
- gratis rondleidingen op 20 april, 20 juli en 19 oktober 2001.

Naam

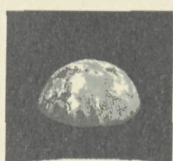
Voorletters

Donateursnummer

‘Ik hou
van warme
landen’

DONATEURSKAART

**DE KLEINE
AARDE**

Het Klaverblad 1
5283 TV BOXTEL

Postbus 151
5280 AD BOXTEL

tel. (0411) 68 49 21
fax (0411) 68 34 07
info@dekleineaarde.nl

Ontdek De Kleine Aarde!

Terrein en bezoekerscentrum van De Kleine Aarde
zijn van 1 april t/m 31 oktober dinsdag t/m zondag, van 1 november t/m
31 maart dinsdag t/m vrijdag geopend van 10.00 tot 17.00 uur.
Bel voor meer informatie op werkdagen tussen 9.00 en 12.30 uur
en tussen 13.00 en 17.00 uur.

telefoon: 0411-684921, fax: 0411-683407,
info@dekleineaarde.nl, www.dekleineaarde.nl

India, Indonesië en Cuba. Ze beschouwt het als haar
voornaamste 'milieuzonde'.

nen. Zoals in India waar ex-prostituees een nieuw leven
zijn begonnen als naaister."

De Kleine Aarde

Postbus 151, 5280 AD Boxtel
Tel.: 0411-684921, fax: 0411-683407
E-mail: info@dekleinearde.nl
Internet: www.dekleinearde.nl
Bezoekadres: Het Klaverblad 1, Boxtel

De Kleine Aarde wil zoveel mogelijk mensen interesseren voor een milieuvriendelijke, gezonde leefwijze, gebaseerd op landbouwmethoden, voedingsgewoonten en omgang met energie en grondstoffen, die het milieu ontzien en ook in andere landen een duurzame ontwikkeling ondersteunen.

Verschijnt viermaal per jaar, bij het wisselen van de seizoenen. Columnisten schrijven onder eigen verantwoordelijkheid. Hun mening dekt niet noodzakelijk die van De Kleine Aarde.

Dit tijdschrift wordt gedrukt op honderd procent kringlooppapier.

Redactie

Frank van der Lecq, Simone Liefing,
Chantal Overgaauw

Omslagfoto

Benelux Press

Aan dit nummer werkten verder mee:

Wilma Aarts, Hans Achterhuis, Ed van Alem, Hans Allart, Jan van der Avort, Karin Balog, Marina de Bekker, Johan van Cutsem, Koos Dijksterhuis, Raphaël Drent, Laura Hendriks, Inge Hindriks, Katrien Holland, Jan Juffermans, Ellen Karis, Dick Klees, Machteld Klees, Nationale Postcode Loterij, Marie-José Oomen, Chantal Overgaauw, Heleen Petter, Michèl Post, Anneloe Rijpkema, Michel Robles, Ruud Rogier, Heleen van der Sanden, Roos van der Sanden, Hans Joachim Schröter, Eric Snelleman, Luc Steinbuch, Pauline Terreehorst, Tseard Zoethout.

Advertenties

Heleen Petter (tel. 0411-684921)

Abonnement/donateurschap

Donateurs krijgen het tijdschrift toegestuurd. Standaarddonatie f 45,-/Bf 900. Minimumdonatie f 25,-/Bf 500 per jaar. U wordt donateur door f 45,- (of f 25,-) over te maken op giro 52730 van De Kleine Aarde in Boxtel. Zet erbij 'nieuwe donateur'. Voor België is het gironummer 000-1137770-57. Wij nemen aan dat u uw donateurschap voortzet tenzij u ons uiterlijk 1 oktober anders bericht.

Losse nummers

De Kleine Aarde is verkrijgbaar in boekhandel, kiosk en natuurvoedingswinkel. U kunt oude nummers nabestellen door de prijs plus verzendkosten over te maken op giro 52730 van De Kleine Aarde in Boxtel. Nrs. 1-26 uitverkocht. Nrs. 27-91 f 1,-. Nrs. 92-95 f 5,95. Vanaf nr. 96 f 6,95. Verzendkosten f 3,- voor 1 exemplaar, f 5,- voor meer exemplaren.

Vormgeving: Quadro Vormgevers, Oss

Druk: Macula, Boskoop

Uitgave: Stichting De Kleine Aarde, centrum voor een leefbare wereld

Auteursrecht: De Kleine Aarde 2001
ISSN 0166-3704

8

6

16

20

Lente 2001

Duurzaam ontwerpen

Van product tot maatschappij

Paddestoelen telen	14
Gezien voor u	22
Groene vingers Onkruid	30
Passie voor koken	34
Voeding in de houdgreep	36
Beleggen in hout	37
Biomassa duurzaam?	38
Bouwen met bamboe	41
Spijker op z'n kop De badkamer	42

Columns

Koos Dijksterhuis	15
Pauline Terreehorst	19
Hans Achterhuis	21

En verder...

Postbus	2
Medewerkers	2
Commentaar	3
Uit het nieuws	4
Ecocrypto	15
Lekdijk	19
Regeladvertenties	24
Mensen & mogelijkheden	29
Vragen over tuinieren	29
Vragen over voeding	32
Vragen over bouwen & wonen	40
Raadgevers	33
Bladeren	44
Kunst	54

De Kleine Aarde Activiteitenkrant

De nieuwe lentecursussen!	25
----------------------------------	----

Wilt u reageren? Graag! Stuur uw reactie naar Redactie De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel. De redactie kan brieven inkorten.

Afwas met 9 liter

Ik stoorde mij eraan dat in het Winternummer van *De Kleine Aarde* min of meer een pleidooi stond voor de afwasmachine. Zo'n machine heeft zonder te draaien al een flinke portie energie en grondstoffen gekost. De A-label machine zou nu nog slechts 20 liter water gebruiken en de handwas werd gesteld op 15 liter. Ik heb het nagemeten: met 9 liter krijg ik de afwas van de hele dag schoon. Met de hand. Wat mij betreft komt er

Lekkers maak je zelf

Jam en sappen van vers fruit. Typische streekproducten die op de Meierijmarkten (zie pag. 37) vast niet ontbreken. U kunt ze ook zelf maken, dat smaakt wellicht nog beter. Datzelfde geldt voor ingemaakte groenten en fruit. Deze drie handige boekjes vertellen u hoe. Samen voor slechts f 15,-!

Inmaken en bewaren - Sap maak je natuurlijk zelf - Jam maken zonder suiker - maak f 15,- over op giro 52730 van De Kleine Aarde in Boxtel, onder vermelding van 'Lenteaanbieding'.

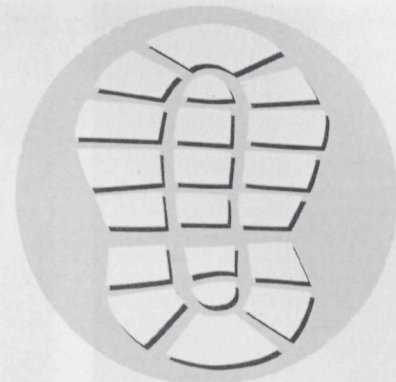
dan ook geen machine in huis, want zo precies als ik afwas doe, kan de machine het nooit. En dankzij de zonneboiler was ik vaak af met zonnewarmte, dus ook qua energiegebruik win ik met glans van zo'n apparaat. Bovendien biedt het afwassen, met de radio aan, een aardige afwisseling in mijn dagpatroon. Een duurzame leefstijl is zo gek nog niet.

Jan Juffermans, Boxtel

Cold-fill

De machine zal het echte handwerk misschien wel nooit evenaren. De belangrijkste reden voor mensen om een afwasmachine te kopen ligt in het sociale vlak. Uiteraard valt daar veel voor te zeggen. Toch goed dat de machines ondertussen een stuk zuiniger zijn geworden. Water uit de zonneboiler kan overigens ook in de afwasmachine worden gebruikt. Nadeel is wel dat er heet wordt nagespoeld. Wanneer komt de eerste cold-fill afwasmachine (voor de spoelgang)?

Michèl Post (wil geen afwasmachine), Utrecht

Voetafdruk

Ik schrok me te pletter toen ik ontdekte dat 87 procent van mijn eerlijke mondiale voetafdruk bestaat uit de consumptie van melk en kaas. Er moet toch een verschil zijn in punten tussen gangbare en biologische zuivelproducten waarvan de grondstoffen, zoals veevoer, niet worden geïmporteerd? Ik gebruik thuis geen internet en kan de verfijning van de voetafdruk via www.voetenbank.nl dus niet raadplegen. Is het mogelijk om in *De Kleine Aarde* een lijst van geïmporteerde producten op te nemen?

Huub Biessels, Utrecht

MEDEWERKERS VAN DE KLEINE AARDE

Directie: Frank Zanderink. Educatie: Jan van der Avort, Tineke Bos, Nel Dijstelbloem, Marjo Roelofs, Marianne Schenk, Marjon Weijzen (algemeen), Inge Hindriks, Ankie Vorselaars (tuin), Marie-José Oomen (bouwen & wonen), Jan Juffermans (Lokale Agenda 21). Publieksterrein: Carola van den Aker, Ben van Dieren, Marieke Faatz, Theo Gijsman, Saskia van der Graaff, Marcel d'Hont, Jules Kluitmans, Peter Moerdijk, Henny van Nassau, Maike Nelissen, Guido Verdonk. Redactie en communicatie: Dagmar Kittelmann, Frank van der Lecq, Simone Liefing. Bezoekerscentrum: Marina de Bekker, Henk de Haas, Carla Stumpel. Administratie: Wiény Hendrikx. Secretariaat: Henriëtte Hoffmans, Heleen Petter, Ans van der Plas, Elly Vanderbroeck. Reproductie en postkamer: Frans Boons. Technisch onderhoud: Bert Schneider. Huishoudelijke dienst: Truus Goossens, Karin Kunst, Henriëtte van Raak.

Klant zijn

Klant zijn op de vrije markt is een dagtaak. Vind maar eens de beste ziektekostenverzekering. Zelfs met de Consumentengids in de hand tast je goeddeels in het duister. En dan te bedenken dat de beste maatschappij van nu over een jaar de slechtste kan zijn, zoals de schrijvers van de Consumentengids opmerken.

Misschien maakt het ook weinig uit. Kijk maar naar de auto: de meeste automobilisten hebben geen idee hoe hij precies werkt en er is ook niet gek veel verschil tussen de modellen. Je koopt meer een imago dan een product.

Bij energie gaat het echt ergens om. Binnenkort mogen consumenten hun eigen groene stroom-leverancier uitzoeken. Vermoedelijk bieden de meeste maatschappijen wel groene stroom aan. En daar zitten we weer te studeren. Hé, waarom is de stroom van maatschappij X duurder dan die van Y? Hé, de groene stroom van maatschappij Z komt van de verbranding van afval in Zuidoost-Slowakije. Is die wel schoon?

Mooi dat iedereen zelf mag kiezen. Maar de lange uren die je achter je bureau zit herinneren je er wel aan dat de vrijemarkteconomie niet het paradijs is dat yelen ervan willen maken...

Frank van der Lecq, eindredacteur

Een welkom...

Henriëtte van Raak (40) is sinds begin dit jaar het nieuwe 'horeca-gezicht' van *De Kleine Aarde*. Zij volgt Marianka Wanninkhof op, die *De Kleine Aarde* verruilt voor een baan in Zwitserland.

Henriëtte: 'Ik vind het een uitdaging om het horecagedeelte van *De Kleine Aarde* uit te bouwen. Wat mij hier verder aanspreekt, is het koken met biologische producten. En de werksfeer is prettig. Het is hier lekker rustig, zo net buiten de stad.'

...en een afscheid

Na bijna acht jaar verliet **Anneloe Rijkema (38)** *De Kleine Aarde*. Zij was het 'voedingsgezicht' van de organisatie. Anneloe gaat als diëtiste *Thebe Woon- en Zorgservice*, een Tilburgse thuiszorgorganisatie, versterken. Anneloe: 'Ik ga bij de thuiszorg werken, omdat ik mensen wil helpen. Ik ga mij vooral bezighouden met kinderen en allergieën. Ik zal de natuurlijke omgeving missen en het koffiedrinken buiten... Als het kan blijf ik hier de werkschop *Kook je eigen diner* verzorgen.'

FOTO: HANS JOACHIM SCHROTER

Geachte donateur,

De Kleine Aarde krijgt sinds kort financiële steun van de Nationale Postcode Loterij. Desondanks kunnen we niet zonder uw hulp. Als donateur helpt u ons namelijk behalve met uw jaarlijkse donatie, ook met uw morele steun. Elke gift is welkom. Wanneer u tenminste f 45,- op giro 52730 overmaakt, ontvangt u ook de komende seizoenen het kwartaalblad. Bovendien heeft u gratis toegang tot het terrein en korting op o.a. overnachtingen.

FOTO: DKA

Bestuursversterking (M/V)

Omdat *De Kleine Aarde* nu tot de beneficiënten van de Nationale Postcode Loterij behoort, zijn we op zoek naar een nieuw bestuurslid. Voelt u zich geroepen? Stuur dan een kort briefje met uw motivatie naar:

De Kleine Aarde, t.a.v. dhr. F. Zanderink, Postbus 151, 5280 AD Boxtel.

Voor meer informatie kunt u dhr. Zanderink ook bellen, tel. 0411-684921.

UIT 'T NIEUWS

REDACTIE: SIMONE LIEFTING

REGENBOOG

Eerlijke kleding

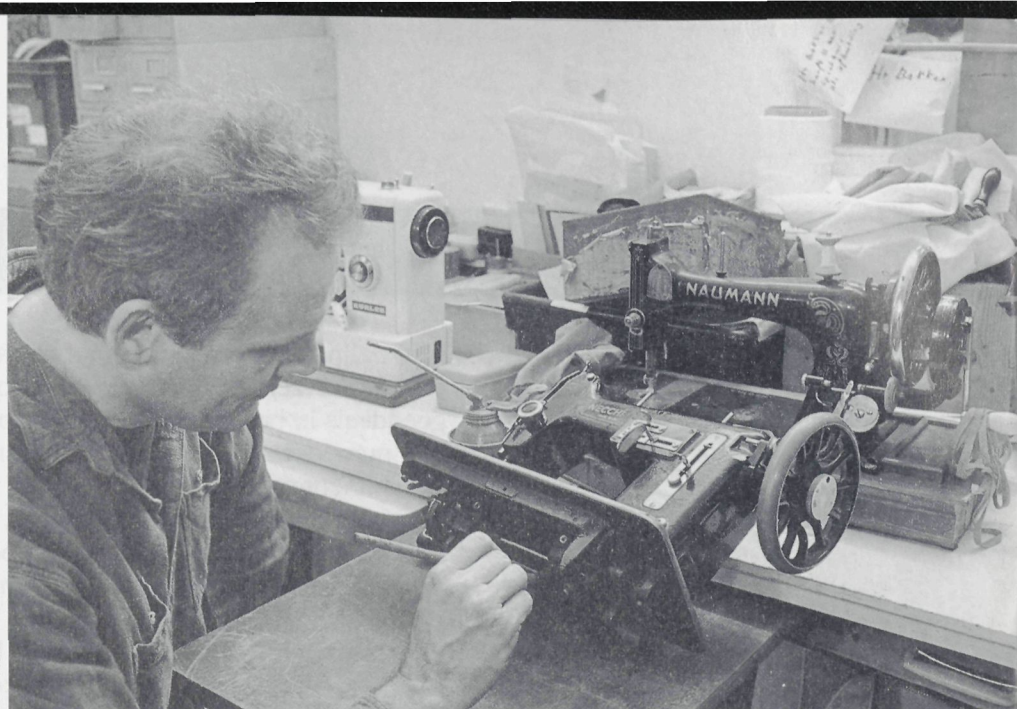
Na een drie jaar durende voorbereiding is het dit jaar zover. De ontwikkelingsorganisatie Solidaridad brengt in september een eerlijke kledinglijn op de markt. De lijn, die meer dan 170 verschillende kledingstukken telt, is trendy en op milieuvriendelijke en sociaal verantwoorde wijze tot stand gekomen.

'Kuyichi' is de naam van de nieuwe modelijn. Dit betekent 'regenboog' in een van de inheemse talen van Peru. Niet alleen de merknaam stamt uit Peru, ook de ecologische katoen voor de 'Kuyichi' kledinglijn - onder meer broeken, sweaters, jassen en T-shirts - is afkomstig van Peruaanse plantages. Solidaridad zette er bovendien een netwerk van ateliers op en zorgde zo voor extra werkgelegenheid.

De organisatie maakte zich eerder al sterk voor eerlijke handel in koffie en bananen. Met de introductie van een kledinglijn begeeft Solidaridad zich echter op nieuw terrein. Nico Roozen: "Voor een succesvolle marketing van kleding zijn een goede kwaliteit stof en perfecte pasvorm niet voldoende. Bij mode is het vooral het imago dat het product moet verkopen." Of de kledinglijn zal aanslaan en de consument er meer voor wil betalen, zal moeten blijken. Begin september verschijnt de eerste collectie in Nederlandse winkels.

Informatie: tel. 030-2720313 of www.solidaridad.nl

FOTO: ST. GERED GEREEDSCHAP

Tweede leven voor gereedschap

Stel je voor: je gaat naar de bank om er in plaats van een geldbedrag een setje gereedschap te lenen, wat je naderhand in termijnen afbetaalt. Dit is niet alleen een leuk idee, het Afrikaanse Ghana kent sinds december vorig jaar zo'n 'gereedschapsbank'. Door de bank krijgt uit westerse landen afkomstig gereedschap een tweede leven.

Het project is gerealiseerd met hulp van de Stichting Gered Gereedschap. Dit is een landelijke vrijwilligersorganisatie die gereedschap inzamelt, opknapt en op aanvraag verstuurt naar kleinschalige projecten in ontwikkelingslanden. Afgedankt gereedschap wordt opnieuw gebruikt en minder bedeelden kunnen over het door hun benodigde gereedschap beschikken. Zoals in Ghana, waar gereedschapssetjes aan afgestudeerde leerlingen worden verstrekt. Die starten met het gereedschap een coöperatie in hun eigen dorp, waar vervolgens weer andere jongeren worden opgeleid.

"Het is klein gereedschap, handgereedschap, dat wij inzamelen en voor hergebruik prepareren", vertelt Ciska Mulder van Stichting Gered Gereedschap. "Hoe oud het is, speelt geen rol. Het mag verroest zijn, als de roest maar te verwijderen is. Het gereedschap moet op te knappen zijn." Voorheen zamelde Gered

Gereedschap de tweedehands materialen in bij particulieren. Binnen korte tijd raakte de stichting overspoeld met onder meer zagen, boor- en naaimachines. Terwijl de organisatie van de ruim 800 projectaanvragen per jaar er slechts zo'n 70 kan realiseren. "Op het moment beschikken we over voldoende tweedehands gereedschap. Sinds een aantal jaren werken we ook samen met bouwmarkt Praxis. De inzamelingsacties bij particulieren hebben we voorlopig even gestaakt.

Kijk voor meer informatie op: www.geredgereedschap.nl

FOTO: ST. GERED GEREEDSCHAP

Het lekkerste fruit komt van Ekoland

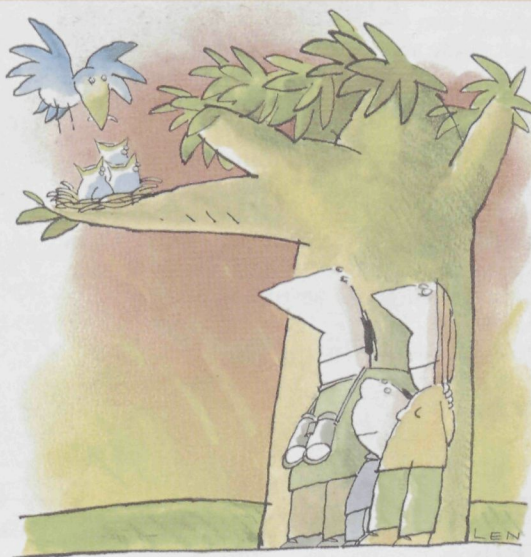
Producten boordevol puur fruit. Zijn die er nog wel? De jam van Ekoland bestaat voor 100% uit het lekkerste biologische fruit. Wij zoeken fruitte- lers die mooie ouderwetse fruitrassen telen. Die smaken nog echt naar fruit! Geurige aardbeien, diep oranje abrikozen of vitami- nerijke vlierbessen. Door hierbij de geconcentreerde zoet- heid van heel veel appels te doen wordt onze heerlijke 100% vruchtenjam verkre- gen. In één pot Ekoland jam zit maar liefst 900 gram fruit! Probeer nu onze Ekoland jams met f 2,50 korting op een pot aardbeien-, abrikozen- of vlierbessenjam van 250 gram. Vul de antwoordcoupon in en ontvang de waardebon.

U kunt de waardebon inleveren bij onder andere De Natuurwinkel, Gimsel, VNR Reformhuizen, De Gezond & Wel winkels. Voor ver- koopadressen bel 0341-464202 of kijk op www.natudis.nl

ekoland

licht **OP** groen

EEN GROENE LENTE,
DE MOOIESTE RENTE!

Als iets het sparen meer dan waard is, is het onze aarde wel. Daarom besteedt Triodos Bank zoveel mogelijk geld en aandacht aan de ontwikkeling van zonne- en windenergie, biologische landbouw en andere groene projecten. En wees eerlijk, eigenlijk zou elk weldenkend mens dat moeten doen. Maar soms vergeet je dat weleens in de jacht op een hoog rendement. Da's nu niet meer nodig! Want Triodos Bank laat zien dat bewust en verantwoord sparen heel goed samengaat met een mooie rente. Da's rekening houden met mens, natuur en milieu. En toch een toprendement maken. Op dit moment tot maar liefst 4,25% op spaarrekeningen!*

Bovendien ontvangen nieuwe spaarders die vóór 30 april as. inleggen een premie van maar liefst f 21,-. Eén gulden voor elk jaar dat Triodos Bank nu bestaat. Zo kunnen we met u vieren dat Triodos Bank in 21 jaren het groene sparen volwassen heeft gemaakt. Bent u nog groen op dit gebied? Kies nú voor een onbespoten appeltje voor de dorst en bel gratis 0800 022 20 27, kijk op www.triodos.nl of recycle de antwoordcoupon.

't Is lente, weet u een betere plek om met uw geld naartoe te gaan dan een bank in het groen?

Triodos Bank is bankier van de bedrijven en instellingen op deze pagina's en van tienduizenden natuur- en milieubewuste particulieren, beleggers, bedrijven en instellingen.
* rente per 6 februari 2001, wijzigingen voorbehouden

Triodos Bank. Bewust anders.

toegangsprijs van f 8,- (i.p.v. f 10,-).
Informatie: www.houtrijk.nl /
ammerzoden of tel. 0575-564658/567939

ecologisch verantwoorde wijze.
Informatie: www.orbitdirect.com of
tel. 0413-249853

ENERGIE

nngen

ergie is tot eind
Gronings
m Bouwen.
or iedereen even
stelling in com-
stad misschien
formatiepunt is
ot en met donder-
uur. De toegang
g door het infor-

90910 of

TERS

or klimaat

meer streekge-
s per week een
ten volgens dit
bij de doelstel-
ncludeert Klaas
schrift *Food*
ukundige eind
Het thuis berei-
zintig procent
ergieverbruik.
llen uiteindelijk
n op de uitstoot
us op het kli-

milieukeur.nl

AFVAL

oerservice

voordig onmis-
puter raakt een
Direct bv uit
bedrijven en in-
moment met
De Brabantse
id mee. Orbit
software, fax- en
het vervolgens
eigen zeggen op

REDACTIE:

Eerlijk

Na een drie jaar
ding is het dit j
wikkelingsorga
brengt in septe
kledinglijn op
meer dan 170 v
dingstukken te
lieuvriendelijk
woorde wijze t
'Kuyichi' is de
modellijn. Dit b
in een van de i
Peru. Niet alle
stamt uit Peru,
katoen voor de
lijn - onder me
jassen en T-shi
Peruaanse plan
zette er bovenc
ateliers op en z
werkgelegenhe
De organisatie
sterk voor eerl
en bananen. M
een kledinglijn
zich echter op
Roozen: "Voor
marketing van
de kwaliteit ste
vorm niet vold
het vooral het
moet verkopen
zal aanslaan er
meer voor wil
blijken. Begin
de eerste colle
winkels.

Informatie: te
www.solidarid

Tips voor besparend autorijden

Auto's zijn handig. Je kunt er mee gaan en staan waar je wilt, op elk moment van de dag. En je kunt ook nog eens flink wat bagage meenemen. Prachtig, maar het toenemend autogebruik leidt wel tot files en tot aantasting van het milieu.

In de brochure 'Autorijden, milieu en budget' geven Milieu Centraal en het NIBUD informatie over slim gebruik van uw auto. In de brochure staan tips om het milieu én uw portemonnee te sparen door bewust auto te rijden. Daarnaast vindt u praktische antwoorden op vragen als: Hoe kan ik eenvoudig brandstof besparen? Is een reparatie met een gebruikt onderdeel net zo goed als een reparatie met nieuwe onderdelen? Waarop kan ik letten als ik een auto ga kopen? En hoe kan ik auto te rijden zonder er zelf één te bezitten? Vul de antwoordcoupon in en bestel de brochure voor f 7,50 (excl. verzendkosten).

Milieu Centraal
0900-1719

Zonnestroom nu ook binnen uw bereik

Steeds meer Nederlanders kiezen voor zonnestroom. Via Vereniging Zonnestroom hebben vorig jaar honderden huishoudens zonnepanelen aangeschaft. Mede dankzij onze initiatieven is subsidie nu makkelijker,

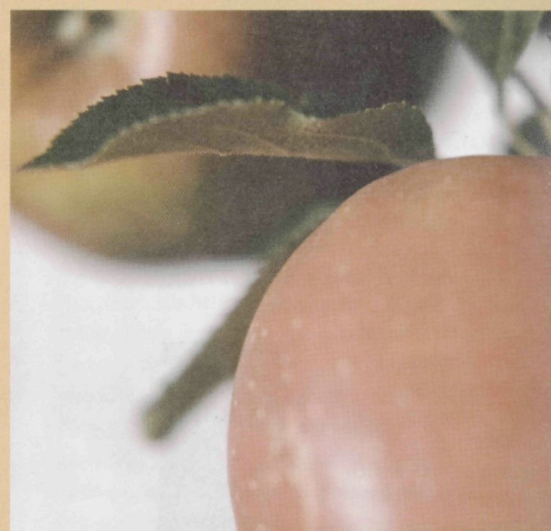
sneller en hoger. Vereniging Zonnestroom biedt u voordelige Doe-Het-Zelf-pakketten. Wilt u weten wat voor u mogelijk is? Wilt u de zonnepanelen eens bekijken? Dat kan

bij Wonen en Leven in Stijl in het beursgebouw Eindhoven van 23 t/m 27 maart. Vul voor meer informatie de antwoordcoupon in of bezoek onze website www.solarenergy.nl

Veilig voedsel, goed voor u en het milieu

Voedsel dat u met een gerust hart kunt kopen. Veilig voedsel. Zonder zorgen over uw gezondheid, het milieu of diervriendelijkheid. Boerenland met koeien, kikkers en weidevogels. Dat zijn zaken waarvoor Stichting Natuur en Milieu zich hard maakt. Door ons in te zetten voor méér biologische landbouw. Door het maken van afspraken met landbouworganisaties en supermarkten.

Door wettelijke regels voor te stellen. En door zonnodig naar de rechter te stappen. Wilt u meer weten? Vraag dan het gratis informatiepakket 'Voedsel & Landbouw' aan. In het pakketje vindt u informatie over voedselveiligheid, gentechnologie en de activiteiten van Stichting Natuur en Milieu. Vul de antwoordcoupon in of kijk op www.snm.nl

Alle aanbieders en prijzen van groene energie!

GreenPrices
www.greenprices.com

roest zijn, als de roest maar te verwijderen is. Het gereedschap moet op te knappen zijn." Voorheen zamelde Gered

FOTO: ST. GE

BIOLOGISCH TELEN

Groene Zaden in gids

Voor zowel beroeps- als amateurtelers hebben het Louis Bolk Instituut, Stichting Zaadgoed en Platform Biologica de 1^e Groene Zadengids uitgebracht. Daarin is het huidige assortiment van biologisch zaadgoed opgenomen: zo'n 700 biologisch vermeerderde rassen. In de gids staan alleen rassen met het EKO-keurmerk. Per ras is op overzichtelijke wijze aangegeven wat de belangrijkste eigenschappen zijn, waar het zaad te bestellen is en of het voor de beroeps- of amateurteelt, of voor beide, beschikbaar is. Deze eerste uitgave van de Groene Zadengids beperkt zich overigens tot zaadgoed voor de groenteteelt en akkerbouw. Wel bevat hij een adreslijst van leveranciers van biologisch vermeerderde rassen van bloemen en bomen en van opgekweekte planten. De samenstellers van de gids hopen dat dit taaloverzicht het gebruik van biologisch uitgangsmateriaal zal bevorderen en dat het zaadfirma's ertoe zal aanzetten om, daar waar het aanbod nog gering is, met meer rassen te komen.

De 1^e Groene Zadengids is te bestellen door f 19,50 (incl. verzendkosten) over te maken op giro 3530591 t.n.v. het Louis Bolk Instituut, Driebergen, o.v.v. 'Groene Zadengids 2001'.

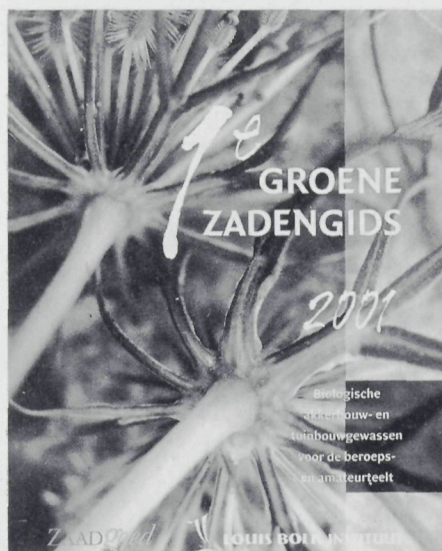

FOTO: LOUIS BOLK INSTITUUT

TENTOONSTELLING

Jasje van Will Schropp.

's Werelds mooiste hout

'Het mooiste hout ter wereld groeit in Nederland' is de onbescheiden titel van een tentoonstelling over hout en zijn vele toepassingen. De tentoonstelling vindt plaats op Kasteel Ammersoyen te Ammerzoden. Meubelmakers, houtdraaiers, beeldhouwers en andere kunstzinnige houtbewerkers zullen hier in het weekend van 28 en 29 april laten zien tot welke prachtige en praktische gebruiksvoorwerpen hout zich laat omvormen. De meeste voorwerpen zijn ook te koop, zoals speelgoed en muziekinstrumenten. De bewerkte houtsoorten zijn duurzaam behandeld en afkomstig uit heel Europa. De tentoonstelling vindt binnen en buiten het kasteel plaats, tussen 11.00 en 17.00 uur. Donateurs van De Kleine Aarde betalen op vertoon van het tijdschrift een toegangsprijs van f 8,- (i.p.v. f 10,-).

Informatie: www.houtrijk.nl / ammerzoden of tel. 0575-564658/567939

DUURZAME ENERGIE

Expo in Groningen

Alles over duurzame energie is tot eind mei 2001 te zien bij het Gronings Informatiepunt Duurzaam Bouwen. Ondanks dat het niet voor iedereen even dichtbij is, is de tentoonstelling in combinatie met deze mooie stad misschien een reisje waard. Het informatiepunt is geopend van maandag tot en met donderdag, van 9.00 tot 12.30 uur. De toegang is gratis. Een rondleiding door het informatiecentrum kost f 5,-.

Informatie: tel. 050- 5290910 of www.ipdubo.nl

FOOD MATTERS

Anders eten voor klimaat

Minder vlees en zuivel, meer streekgebonden groenten en eens per week een vegetarische maaltijd. Eten volgens dit recept brengt ons dichterbij de doelstellingen van Kyoto. Dit concludeert Klaas Jan Kramer in zijn proefschrift *Food Matters* waarop de milieukundige eind vorig jaar promoveerde. Het thuis bereiden van voedsel vergt twintig procent van het huishoudelijk energieverbruik. Anders eten en koken zullen uiteindelijk een positief effect hebben op de uitstoot van broeikasgassen en dus op het klimaat.

Informatie: kjkramer@milieukeur.nl

COMPUTERAFVAL

Ecologische afvoerservice

Computers lijken tegenwoordig onmisbaar. Maar ook een computer raakt een keer op. Volgens Orbit Direct bv uit Uden kampen met name bedrijven en instanties op een gegeven moment met 'bergen computerafval'. De Brabantse onderneming weet er raad mee. Orbit Direct haalt computers, software, fax- en andere apparatuur op om het vervolgens te (laten) recyclen. Naar eigen zeggen op ecologisch verantwoorde wijze.

Informatie: www.orbitdirect.com of tel. 0413-249853

FOTO: ROOS VAN DER SANDEN

Open Dag

De schrijfwedstrijd van *De Kleine Aarde* houdt verband met de Open Dag op 24 juni aanstaande. Het thema van die Open Dag is tuinieren. Omdat niet alle deelnemers aan de wedstrijd geoefende dichters zullen zijn en slechts een enkeling de gave bezit spontaan een reeks strofes op papier te zetten, vindt op de Open Dag van *De Kleine Aarde* alleen de prijsuitreiking voor de beste gedichten plaats. Met het dichten zelf kunt u nu al beginnen. Inzendingen dienen veertien dagen voor de Open Dag, dus uiterlijk 10 juni 2001, op de redactie van *De Kleine Aarde* binnen te zijn.

Hoe doet u mee?

Uw aanwezigheid op onze Open Dag is natuurlijk ook zeer gewenst wanneer u geen gedicht heeft ingezonden. Per slot van rekening hebben we voor de prijsuitreiking publiek nodig dat de winnaars met een daverend applaus huldigt. Wilt u meedoen aan de schrijfwedstrijd, omdat u graag schrijft? En omdat uw tuin u inspireert tot het formuleren van de meest prachtige zinnen, die tezamen een mooi gedicht vormen? Laat uw inspiratie dan vooral spreken. Laat uw pen over het papier vloeien of uw vingers over het toetsenbord dansen. Doe mee! De jury is er klaar voor.

POËZIEWEDSTRIJD

'Een tuinman is een dichter'

Zo luidt de titel van een verzameling gedichten over tuinen en tuinieren, samengesteld door de Vlaamse tuinjournalist Paul Geerts. Misschien zegt deze titel ook iets over u en bent u een dichtend tuinliefhebber of een dichter met passie voor tuinieren. Doe dan mee met de schrijfwedstrijd van *De Kleine Aarde*.

Stuur uw gedicht naar:

De Kleine Aarde

t.a.v. de redactie

Postbus 151

5280 AD Boxtel

U kunt het ook faxen

(0411-683407)

of per elektronische post verzenden:

info@dekleinearde.nl

Voorwaarden voor deelname:

- * het gedicht moet gaan over tuinieren. Of over de tuin, òw tuin. Het begrip tuinieren mag u zo breed mogelijk opvatten.
- * het gedicht mag maximaal 200 woorden lang zijn;
- * de sluitingsdatum is vrijdag 10 juni 2001;
- * het gedicht mag nog niet eerder zijn gepubliceerd;
- * inzendingen worden niet geretourneerd;
- * iedere deelnemer mag maximaal 3 gedichten inzenden;
- * vermeld bij de inzending uw naam, adres en leeftijd.

Romke van der Kaa

Uw gedicht stuurt u naar de redactie van *De Kleine Aarde*. Dit kan per post, fax of e-mail. Een vakkundige jury beoordeelt de tijdig ingezonden gedichten. Een selectie uit de beste gedichten wordt in een volgend nummer van dit tijdschrift geplaatst. Eén van de juryleden die uw gedicht zullen beoordelen, is de journalist en tuinkenner Romke van der Kaa (*NRC-Handelsblad*).

Wat kunt u winnen?

Naast de roem die u tijdens de Open Dag van *De Kleine Aarde* ten deel valt, kunt u bij de schrijfwedstrijd het volgende winnen:

- **1e prijs:** tuinboeken ter waarde van f 200,- + een tuincursus bij *De Kleine Aarde*
- **2^e prijs:** tuinboeken ter waarde van f 100,- + een tuincursus bij *De Kleine Aarde*
- **3^e prijs:** tuinboeken ter waarde van f 50,- + een tuincursus bij *De Kleine Aarde*

Daarnaast looft de jury zeven troostprijzen uit. Alle prijzen worden op de Open Dag uitgereikt door Paul Geerts.

Wij zien uw creatieve inzending graag tegemoet en wensen u veel plezier toe bij het schrijven. Vergeet daarbij uw tuin niet!

Het *groene* ontwerp

JAN JUFFERMANS EN MARINA DE BEKKER

Milieuvriendelijk is niet alleen 'minder', maar vooral ook 'anders'. Want door de groeiende wereldbevolking en welvaart zijn we genoodzaakt te letten op duurzaamheid. Gelukkig speelt het milieu bij de ontwikkeling van goederen en diensten steeds vaker een rol. Ecodesign is de trend.

Het *groene* ontwerp

FOTO: FREEPLAY ENERGY, TILBURG

JAN JUFFERMANS EN MARINA DE BEKKER

Milieuvriendelijk is niet alleen 'minder', maar vooral ook 'anders'. Want door de groeiende wereldbevolking en welvaart zijn we genoodzaakt te letten op duurzaamheid. Gelukkig speelt het milieu bij de ontwikkeling van goederen en diensten steeds vaker een rol. Ecodesign is de trend.

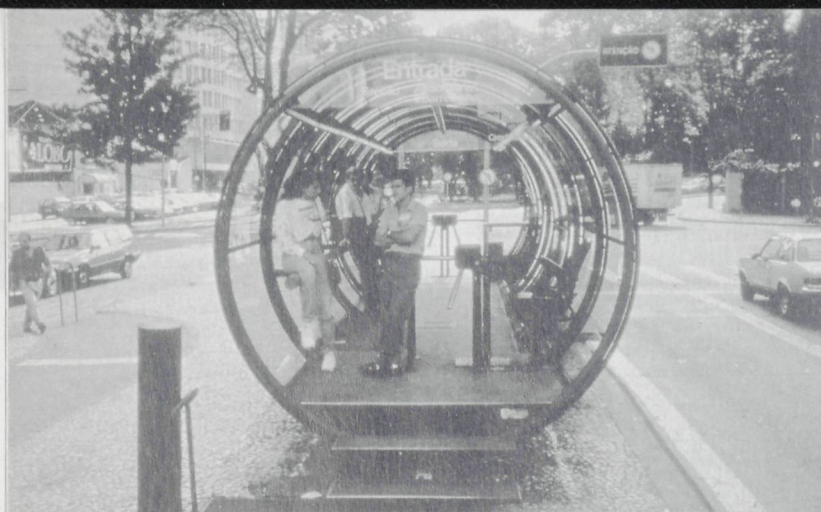

FOTO: MARIJKE NOTEN

Bussysteem in Curitiba (Brazilië)

Burgemeester Jaime Lerner besloot de autowegen in Curitiba te halveren zodat er busbanen vrijgemaakt konden worden. Met verlengde bussen, een hoge frequentie, gelijkvloerse en aantrekkelijk vormgegeven instapplaatsen is een zeer efficiënt openbaar vervoerssysteem ontwikkeld waarvan dagelijks twee miljoen mensen gebruik maken.

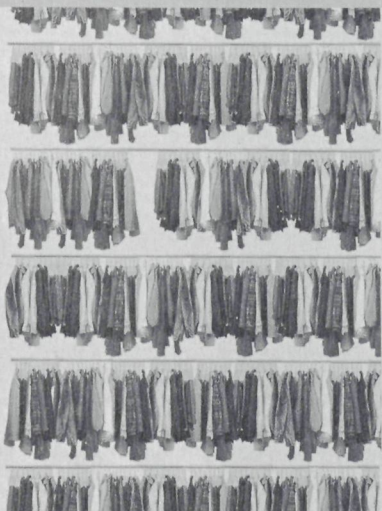
Regenwater ten volle benut

Besparing op drinkwater is goed mogelijk als we regenwater ten volle benutten. Daarvoor is een zo groot mogelijk reservoir nodig. Marijke Noten ontwierp de Regen H2O die je aan de muur kunt hangen. Deze is nog niet op de markt. In De Kleine Aarde 112 stond een fraaie slanke (kunststof) watertank voor buiten. Op de eerste etage kan ook een flinke tank voor regenwater worden ingebouwd, waarmee op de begane grond de WC gespoeld kan worden.

Lucht- en buurtkleerkasten

Marijlin Knot (TU Delft) beoordeelde kleding op duurzaamheid, als onderdeel van het internationale 'Sushouse-project'. Daar kwamen ideeën uit als de buurtkleerkast voor kinderkleding, gecombineerd met een wascentrum, en een ingebouwde luchtkast voor kleding. Ook met kledingdatabanken, statiegeld, kledingservicewinkels en hergebruik kan kleding in een duurzamer jasje gestoken worden. Zie www.sushouse.tudelft.nl.

FOTO: DALI/SUSHOUSE

**"WHEN I WEAR ONE
THEY TAKE CARE
OF ALL MY OTHERS"**

ECODESIGN EN ECOMATERIALISME

Leren houden van materie

Er wordt radicaal gedacht onder duurzame ontwerpers. Ze streven ernaar dat we rond het jaar 2050 maar liefst 95 procent minder aan (fossiele) energie en grondstoffen gebruiken. Ondanks een groeiende wereldbevolking en een toenemende welvaart. Dit willen ze bereiken door producten en diensten te ontwikkelen met een bescheiden mondiale voetafdruk: het zogeheten *ecodesign*.

Moraliserende technologie

De term *ecodesign* bestaat sinds de jaren zeventig. Victor Papanek, een pionier op dit gebied, schreef destijds het boek *Design for the real world*. Aanvankelijk werd gedacht aan het milieuvriendelijk maken van producten. Pas later werden milieuvriendelijke diensten ontwikkeld, zoals carpoolen en een wasservice. Daarna bedacht men dat de hele samenleving anders kon worden ingericht: volgens het maatschappelijk systeem-niveau. In dit verband publiceerde filosoof Hans Achterhuis over een moraliserende technologie: maak het mensen gemakkelijk door de juiste goederen en diensten aan te bieden en help ze zo de goede kant uit.

Materialisme

Eind 2000 promoveerde Peter-Paul Verbeek aan de Universiteit Twente op een uitgebreide filosofische verhandeling over onze verhouding tot producten en technieken. Hij bepleit een nieuw soort materialisme, een zorgvuldige omgang met aardse goederen. We moeten leren (mooi) vorm geven materie te gaan waarderen in plaats van het weg te gooien en te verspillen. *Ecomaterialisme* als alternatief voor de wegwerpmaatschappij.

Duurzame systemen

Tot nu toe zijn vooral duurzame producten ontworpen. Effectieve duurzame systemen zijn er nog niet zo veel. Op deze pagina staan een drietal voorbeelden: de bus in Curitiba, een opvangsysteem voor regenwater en een duurzaam kledingsysteem. Biologische landbouw en zonnepanelen passen ook in dit rijtje. Duurzame woningen ook, maar in de praktijk wordt met die huizen lang niet altijd een duurzame leefstijl gestimuleerd, integendeel! De goede kant uitsturen is dus niet zo gemakkelijk. Het wachten is bijvoorbeeld op een slimme lokale infrastructuur die stimuleert dat voor korte ritten de fiets wordt genomen. Welke ontwerper krijgt dat voor elkaar?

Peter-Paul Verbeek, *De daadkracht der dingen*, uitgeverij Boom, ISBN 90 53526307, f 46.50. Website duurzaam design: www.O2.org

Landingsplaats 1

Vluchterkleding

hangar

Helium- en brandstof-opslag

Toekomstige Landingsplaats 2

Taxi-banen

Landingsplaats 3

Landingsplaats 4

Toekomstige landingsplaats 4

STUDENT-ONTWERPERS DENKEN AAN MILIEU

Slim, mooi en duurzaam

Jonge ontwerpers houden bij hun creaties steeds vaker rekening met duurzaamheid. Wat dat betreft weet de Design Academy Eindhoven studenten te inspireren om zich in te zetten voor een duurzame samenleving. Ook in het najaar 2000 waren in de Beurs van Berlage verrassend veel ontwerpen te ontdekken die niet alleen handig en mooi waren, maar ook vriendelijk voor het milieu.

Eindexamen 2000

Elk najaar is de grote zaal van de Amsterdamse Beurs van Berlage enkele dagen gevuld met jonge Eindhovense ontwerpers en hun creaties. Ze staan op de beurs om contacten te leggen met mogelijke afnemers van hun uitvinding. Op deze pagina staan een aantal creaties van eindexamenstudenten van de laatste twee jaar. Maar er was veel meer. Een slim ontwerp van Dennis Lohuis is de combinatie van een brugleuning die tevens als fietsenstalling kan dienen; materiaal en ruimte worden zo dubbel gebruikt. Marieke van Gool maakte slimme winkelhangsystemen van karton voor gereedschap; veel mooier en milieuvriendelijker dan de bekende plastic verpakkingen. Dwinita Larasati toonde voorbeelden van moderne kleinschalige toepassingen van bamboe, uniek materiaal dat vaker zou kunnen worden toegepast.

Zonnedouche

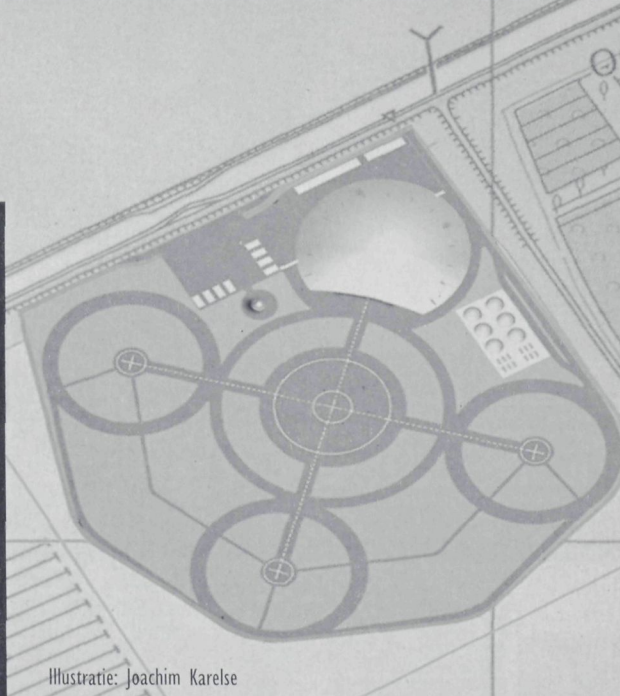
Voor de zomerperiode is de zonnedouche van Jorg Kurten interessant. De douche kan tot een klein pakketje worden opgevouwen. Het water wordt verwarmd via een zwarte, ronde rubberen waterzak. Sommige ontwerpers verwerkten oud materiaal. Zo maakte Desiree de Jong een stoel met een bekleding van afgedankte textiel dat is gestapeld en verlijmd.

Soms hebben de ontwerpers oog voor 'sociale' vraagstukken. Zo ontwierp Maaïke van Leeuwen lichtgewicht noodkleding, die doet denken aan tonzon-isolatie. Opvallend waren gebruiksvriendelijke verpakkingen voor geneesmiddelen. Palmi Einarsson tenslotte ontwierp zo'n leuke kunstarm voor een kind, dat andere kinderen er bijna jaloers op zouden worden.

Van de presentaties zijn catalogi verkrijgbaar. Design Academy Eindhoven, Postbus 2125, 5600 CC Eindhoven, tel. 040-2393939, info@designacademy.nl

Haven voor luchtschepen

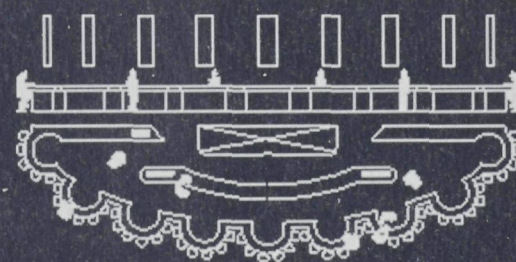
Joachim Karelse ontwierp een complete luchtschip-haven. Hij schreef erbij: "Door het toepassen van nieuwe technologieën en een nieuwe vorm van het luchtschip is een positieve identiteit gecreëerd. Om dit te bereiken is een totaalconcept ontwikkeld waarbij is aangetoond dat door toevoeging van een minimale infrastructuur een luchtschip rendabel is".

Illustratie: Joachim Karelse

Mama's FoodCompany

Hester Looij ontwikkelde het concept voor een aantrekkelijk wereldrestaurant, als tegenhanger van de huidige fastfoodketens: Mama's FoodCompany. Een gezond en veelzijdig aanbod combineerde ze met een barsysteem waar je alleen makkelijk kunt aanschuiven; ook aandacht dus voor de mensen en de sfeer rond de maaltijd. Je kunt er kiezen uit maaltijden uit de hele wereld en er is steeds een menu met en zonder vlees. De maaltijden kunnen worden meegenomen.

Plattegrond van Mama's FoodCompany, Illustratie: Joachim Karelse

Illustratie: Hester Looij

Mand op wielen

Dit aantrekkelijke fietswagentje voor de hond is ontworpen door Laura Hendriks. De mand op wielen komt dit jaar in twee maten op de markt. Met een tuigje worden de viervoeters veilig vastgemaakt. Als honden hun baasje nu duidelijk maken dat ze dit veel leuker vinden dan de achterbak van de auto, kan dit ontwerp veel autoritten uitsparen. Informatie: tel. 040-2013689.

FOTO: LAURA HENDRIKS

HENK MUIS VAN ETERNALLY YOURS:

Producten leven lang en gelukkig

'Eternally Yours': altijd van jou. Het lijkt op een huwelijksbelofte, maar het gaat hier om producten. De in 1995 opgerichte stichting Eternally Yours organiseert workshops, lezingen en bijeenkomsten waar ontwerpers, producenten en filosofen kennis over duurzame productontwikkeling kunnen uitwisselen. Zo wil de stichting de productie en het gebruik van duurzame producten stimuleren. Een levenslange verbintenis tussen product en gebruiker, dat is het streven.

Psychologische levensduur

"Mensen gooien iets weg omdat ze het zat zijn", zegt Henk Muis, bestuurslid van Eternally Yours. "Wij hebben bedacht hoe je de psychologische levensduur van een product kunt verlengen. Spullen hebben net als levende wezens recht op een lang en gelukkig leven. Een product moet deugdelijk in elkaar zitten en gemakkelijk te repareren zijn. Eternally Yours stelt zich de vraag hoe je een product ontwerpt dat een krasje kan verdragen.

Daarnaast kun je diensten aan een product toevoegen. Voor fabrikanten betekent dit dat hoe langer de spullen meegaan, hoe langer ze er geld mee verdienen. De omzet van Océ bestond voorheen voor de helft uit de verkoop van apparaten en voor de andere helft uit service. Dat verschuift nu naar twintig procent apparaten en tachtig procent service. Een bedrijf geeft aan hoeveel kopieën er nodig zijn, de fabrikant zorgt voor een passend apparaat en bijbehorende service en maakt een contract voor een prijs per kopie".

Betrokkenheid

"Producten hebben een ingebouwde gebruiksaanwijzing, ik noem dat de verhalenkant van spullen. Een knisperend plastic koffiebekertje nodigt uit tot weggooien. Een porseleinen beker doet dat niet. De vormgeving van deze bekertjes zegt: wees er zuinig op.

De Bay-gen opwindradio is een mooi voorbeeld van onze filosofie. Dit gaat verder dan ecodesign. De radio wordt in Afrikaanse landen gratis verspreid, zodat mensen kunnen worden voorgelicht over bijvoorbeeld aids. Het is geen gedachteloos ding. Veel mensen hebben op een gegeven moment geen binding meer met hun spullen. Bij de opwindradio is dat anders, die vraagt betrokkenheid van de gebruiker. Je moet hem eerst opwinden, dan pas geeft hij geluid."

Moniek Gerner ontwierp een keukentafel met rubber haken onder het tafelblad. Je kunt er een handdoek aan hangen, maar kinderen kunnen er ook een grote lap aan bevestigen en zo hun eigen speelhuisje onder tafel maken. De kleine tafeltjes die Monique erbij bedacht, maken het voor kinderen helemaal af. De keukentafel wordt zo multifunctioneel.

Sigrd Smits deed onderzoek naar het verduurzamen van stoffen. Ze ontdekte dat patronen in stoffen door slijtage beter zichtbaar worden. De stoffen worden daardoor mooier.

De Bay-gen opwindradio wordt gratis verspreid in Afrikaanse landen, zodat mensen kunnen worden voorgelicht over bijvoorbeeld aids.

KEURMERK ALS VERKOOPARGUMENT

Liever sexy product met Milieukeur

Er wordt veel nagedacht over het ontwerpen van duurzame producten. Maar wat merkt de consument van al die inspanningen op het gebied van ecodesign? Waaraan kan hij een verantwoord geproduceerd artikel herkennen?

Wie zijn ogen goed de kost geeft, ziet de laatste tijd steeds meer producten met het 'Milieukeur', een keurmerk voor milieukwaliteit. Milieukeur, zo staat in de folder, geeft de zekerheid dat het product waarop het afgebeeld staat, minder belastend is voor het milieu. Stichting Milieukeur uit Den Haag beheert het keurmerk en formuleert de criteria voor productgroepen uit zowel de food- als de non-food sector. Criteria hebben betrekking op het gebruik van grondstoffen, energie, emissies van stoffen, afval, mogelijkheden tot hergebruik en reparatie en de levensduur. Het is ook mogelijk om diensten te laten toetsen. In dat geval wordt een pakket van milieumaatregelen bekeken. Een onafhankelijke Raad voor Accreditatie voert de keuring uit. Jeroen Tromp van Stichting Milieukeur erkent dat het lastig kan zijn voor consumenten om alle bestaande keurmerken van elkaar te onderscheiden. "Wij vinden het belangrijk dat er een eenduidig beleid komt in milieukeurmerken, maar onze mogelijkheden zijn beperkt. We proberen zoveel mogelijk bekendheid te geven aan Milieukeur en richten ons hierbij op zowel de producent als de consument. Vooral producenten die met ecodesign bezig zijn, zouden gebruik moeten maken van Milieukeur. Via Milieukeur kun je communiceren naar de consument. Mijn idee is dat de consument niet actief zal zoeken naar een product met Milieukeur. Het is een extra verkoopargument dat de consument wanneer hij voor het schap staat in zijn overweging meeneemt. Daarom zien wij producten met Milieukeur liever in de supermarkt dan in de natuurvoedingswinkel.

Wat ik zelf een geslaagd Milieukeurproduct vind? Vanuit mijn communicatiefunctie gezien, zou het vooral een sexy product moeten zijn waar je strenge Milieukeureisen voor opstelt. In dat opzicht spreekt een doosje aardbeien met Milieukeur mij meer aan dan een zak kattenbakkorrels".

Stichting Milieukeur/ Den Haag/ 070-3586300
Internet: www.milieukeur.nl

Life Cycle Analysis

Een product met Milieukeur is beter voor het milieu dan een product zonder keurmerk. Hoeveel beter wordt door Milieukeur niet goed duidelijk. Wat dat betreft zou het goed zijn wanneer alle milieugegevens (de Life Cycle Analyses, ofwel LCA) op de verpakking zouden staan. De Mondiale Voetafdruk kan hier uitkomst bieden, want dat is een optelsom van ruimte-, grondstoffen- en energieverbruik. De Kleine Aarde is bezig met een dergelijke etikettering voor vleesproducten en vegetarische alternatieven.

EKO-keurmerk

In de voedingsbranche kan het Milieukeur verwarrend werken. Producten met Milieukeur zijn weliswaar milieuvriendelijker dan gangbare producten, maar het gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen zijn bij Milieukeur toegestaan. Producten met het EKO-keurmerk zijn volstrekt biologisch en daarom nog beter voor het milieu.

ILLUSTRATIE: STICHTING MILIEUKEUR

FOTO: STICHTING MILIEUKEUR

Een bekend merk schoenen

Milieukeur
We merken het verschil

www.milieukeur.nl

Zelf paddestoelen telen

Wie van oesterzwammen en shiitake houdt, kan dit voorjaar bij De Kleine Aarde leren hoe je deze zelf teelt. Op zondag 6 mei vertelt Peter Oei, schrijver van paddestoelenboeken, alles over het juiste vochtgehalte en de voedingsbodem.

Paddestoelen zijn nuttig. Ze kunnen de vitaliteit van bomen bevorderen en ruimen afvalstromen op, zoals zaagsel en mest. Bovendien zijn ze, voor wie er van houdt, erg lekker. Vroeger werden paddestoelen in het bos verzameld en verwerkt in gerechten. In de loop der jaren zijn veel eetbare soorten, zoals het eekhoorntjesbrood en de cantharel, door vermesting en verdroging sterk in aantal gedaald. En wie kan tegenwoordig nog het onderscheid maken tussen eetbare en giftige

soorten? Het is veiliger en gemakkelijker om een onsje oesterzwammen in de winkel te kopen. Maar wie zelf z'n paddestoelen teelt, is goedkoper uit. De thuisteelt heeft nog een voordeel: je weet zeker dat er geen bestrijdingsmiddelen zijn gebruikt. Volgens paddestoelenexpert Peter Oei is het telen van paddestoelen vooral leuk. "Ze groeien snel, dus je hoeft niet lang te wachten op resultaat. Je kunt ze eten, maar je kunt er ook donkere hoekjes in de tuin mee vullen waar weinig planten willen groeien. Ook kun je paddestoelen telen op paadjes van houtsnippers. Je

De cursus paddestoelen kweken vindt plaats bij De Kleine Aarde op zondag 6 mei 2001, van 10.00 tot 16.45 uur. Prijs: f 145,-. De prijs is inclusief een biologische lunch, koffie & thee, een handleiding paddestoelenteelt en twee kweekpakketten. Aanmelden uiterlijk 20 april 2001 (tel. 0411-684921).

moet dan natuurlijk wel uitkijken waar je loopt, anders valt er niets meer te oogsten."

Peter verruilde vijftien jaar geleden zijn studie mijnbouw voor paddestoelen. Hij hield zich liever bezig met levende organismen dan 'met een industrie die een aanslag pleegt op het milieu'. Uit liefhebberij ging hij shii-take en oesterzwammen telen. Peter verdiepte zich in de paddestoel en werd expert op dat gebied. Nu is hij behalve milieubeleidsmedewerker bij een grote bank voorzitter van Eco Consult. Deze stichting doet voor natuurorganisaties, bedrijfsleven en overheid onderzoek naar de nuttige toepassingen van paddestoelen, zoals bodemsanering.

Zo ver gaat de cursus niet. Het telen van eetbare paddestoelen biedt voldoende uitdaging. "Er zijn een aantal factoren om rekening mee te houden", zegt Oei. "Bij de teelt op houtstammen mag het hout niet te lang geleden zijn gekapt. Is het te oud, dan kunnen concurrenten de teelt van de gewenste soort belemmeren. De voedingsbodem, dat kan ook stro zijn, mag niet te droog zijn, omdat paddestoelen veel vocht nodig hebben om de voedingsstoffen te transporteren.

Naaldhout is niet geschikt. De drie soorten paddestoelen in deze cursus zijn niet bestand tegen de hars die dat bevat."

Op de cursus leer je hoe je shii-take, oesterzwammen en elfenbrood teelt.

Cantharel en eekhoorntjesbrood zijn nauwelijks onder kunstmatige omstandigheden te kweken, omdat deze soorten in het wild een complex samenlevingsverband hebben met bomen. De teelt van champignons is voor particulieren moeilijk uitvoerbaar, omdat het composteren alleen op grote schaal mogelijk is. Bij de cursus is een rondleiding op *De Kleine Aarde* inbegrepen.

FOTO: RAPHAEL DRENT

Ecocrypto

HANS ALLART

De letters A t/m K vormen de oplossing. Zend uw oplossing naar Redactie De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel en u dingt mee naar een kleine verrassing van De Kleine Aarde. U kunt oplossingen niet telefonisch doorgeven, noch kunt u corresponderen over de uitslag. Veel puzzelplezier!

Horizontaal

- 1 Miss Holland als voorbeeld? (11)
- 8 Failliete koning (5,3,2,5)
- 10 Droefheid in bedrijven (5)
- 11 Op het spoor zijn (7)
- 13 Omringd (8)
- 14 Putstem (4)
- 15 Reclame in de ruimte (4)
- 16 Studente Grieks (8)
- 18 Doen hamsters en meteorieten (7)
- 20 Marktplaats (5)
- 22 Peil ónder het maaiveld (15)
- 23 Binnenkomers (11)

Verticaal

- 2 Naschoolse opvang (15)
- 3 Uittreksel (uit boek of kaak) (7)
- 4 Gat in de rivier (4)
- 5 Bier van minder niveau (5)
- 6 Knop aan de kop (15)
- 7 Dagdeel van nu en later (11)
- 9 Plaats van kerstartikelen (3,5)
- 10 Querulant onder de trein (11)
- 12 Ceylon is een kraal (3,5)
- 17 Serieuze dip (7)
- 19 Buitenbedekking (5)
- 21 Belgisch fruit (4)

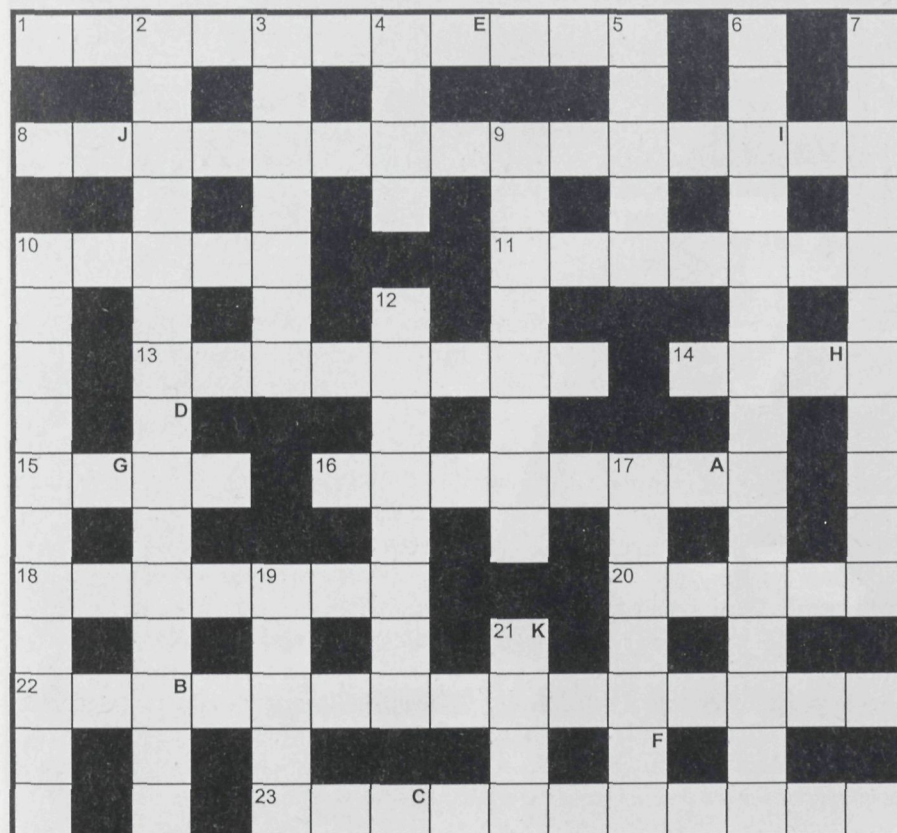
Oplossing winternummer
mobiliteit

Horizontaal: 1 centraal station; 8 alfa; 9 ot; 10 maasvlakte; 12 troost; 13 lofoffer; 15 binnenvaart; 17 alpenpas; 20 teugje; 21 thuishaven; 23 nt; 24 lena; 25 tabaksfabrikant

Verticaal: 1 coalitiekabinet; 2 trampoline; 3 afmatten; 4 lievelingstheema; 5 twaalf; 6 tent; 7 natuurreservaat; 11 elf; 14 fortuinlijk; 16 autoveer; 18 put; 19 primus; 22 hiha

Winnaars winternummer

Aartje van Krieken, Gorinchem (hoofdprijs); Hans Uiterdijk, IJmuiden en G. Wolters, Engwierum (troostprijzen). U ontvangt uw prijs zo spoedig mogelijk.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Koos Dijksterhuis

Jorritsma liegt

Nu bewezen is dat wij met luchtvervuiling het broeikaseffect versterken, zal de regering wel te keer gaan tegen schoorsteen-, auto-, vliegtuig- en mestoverschotten. Maar nee, minister Jorritsma rebbelt op de radio dat er nog geen zekerheid bestaat over de gevolgen van dat broeikaseffect. Is de oorzaak eindelijk duidelijk, dan moeten ineens de gevolgen bewezen worden! Jorritsma is niet zo dom als ze overkomt; ze weet best dat je de ernst van die gevolgen nooit met zekerheid kunt voorspellen. Ze grijpt die open deur aan als smoes om onbekommerd verder te blijven vervuilen. Op feestelijke toon liegt ze dat Nederland voorop loopt in beperking van CO₂-uitstoot. Was dat maar waar. Nederland loopt voorop in het opschrijven van loffelijke plannetjes, dat wel, maar heeft die niet uitgevoerd. Pas in 2010 wordt als het meezit de voorzichtige doelstelling voor 2000 gehaald. Dat weet Jorritsma ook wel en als ze het niet weet blijkt ze toch zo dom te zijn als ze overkomt.

Ondertussen stoken we voort. De gevolgen daarvan zijn niet zeker, maar het is wel zeker dat de atmosfeer warmer wordt. En het is ook zeker dat de ijskappen op de polen slinken. En sinds kort is het zeker dat juist onder het zeeijs een enorme kraamkamer van algen zit en dus voedsel voor de rest van het zeeleven. Maar je kunt niet bewijzen dat als Jorritsma haar gaspedaal vaker intrapt, zij dan invloed uitoefent op het zeeijs.

De minister doet me denken aan die stadsgek die hoog van de toren blies dat hij de kick wilde beleven van het vliegen. Hij klom op de torentrans. Niemand kon immers bewijzen dat hij na zijn sprong zijn nek of slechts zijn benen zou breken?

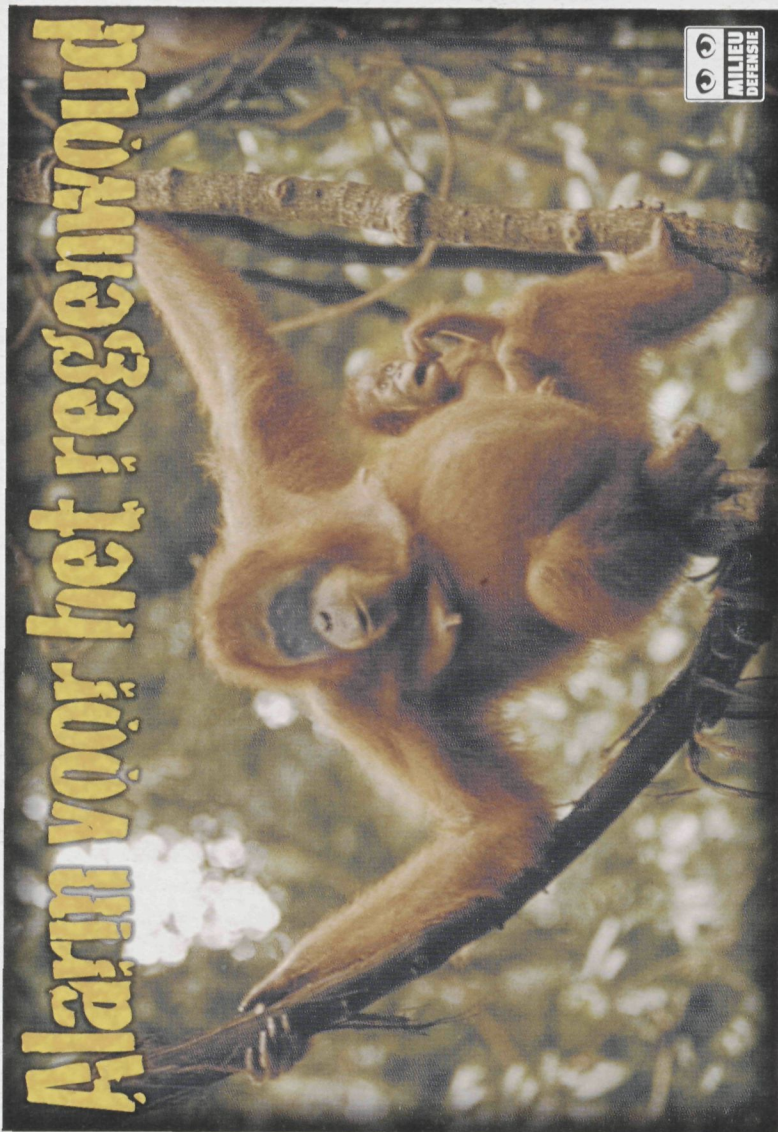

DE VLAAMSE TUINJOURNALIST PAUL GEERTS

‘Iedereen is tuinier, de wereld is onze tuin’

FOTOS: JOHAN VAN CUTSEM

Alarm voor het regenwoud

U w
poli
Mor
tuin
daa
"Zov
hebb
dien
Het i
hebb
Ik ho
nen e
plant
verte
over

ook over folklore, godsdienst, geneeskunde, geschiedenis, mythologie... Eigenlijk schrijf ik over tuinieren als symboliek in onze cultuur. Vandaag de dag hebben tuinen en tuinieren veel van die symboliek verloren. Ik vind het belangrijk om ons cultureel erfgoed te bewaren."

In uw boek *Tuinieren tussen de regels* schrijft u: "Ik zal mij wel weer niet geliefd maken bij sommige 'ecologische tuiniers'.....". Hoe staat u tegenover ecologisch of milieuvriendelijk tuinieren?

"Ik vind dat je inderdaad ecologisch moet tuinieren. Dat wil zeggen: met de natuur mee. Dat je geen chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest gebruikt, is voor mij de logica zelf. Ik gebruik in mijn tuin beender- en bloedmeel ter bemesting en compost als bodemverbeteraar.

Mijn tuin bevat elementen die een eco-

ren bevatten, en die wat mij betreft vaak een sterk normatief karakter hebben, vind ik niks. Zò moet je ecologisch tuinieren, willen dergelijke boeken duidelijk maken.

Waar ik het op het gebied van ecologisch tuinieren ook niet mee eens ben, is dat alleen inheemse bomen en planten goed zouden zijn. Dat vind ik een soort eco-fascisme. Opvattingen als 'eigen planten eerst' leefden ook in de jaren dertig, in Duitsland. Dat hier uitheemse soorten zijn, is te danken aan een natuurlijk proces. Zij zijn hier ooit beland.

Ik zie gerust het voordeel van inheemse planten in; hun aanwezigheid zorgt voor een rijkere fauna. Geen argument vind ik het dat uitheemse soorten de inheemse zouden verdringen.

Dat gaat alleen op voor bepaalde soorten. Er zijn ook inheemse planten die uitheemse soortgenoten verdringen. Wil je

et de natuur mee'.
mogen bevatten,
isme'.
ournalist
D-Magazine.

die discussie voeren, dan moet je het over woekeraars hebben.

En wat is inheems? De aardappel is ook niet inheems, hij komt oorspronkelijk uit Peru. Toch is hij uit onze cultuur niet meer weg te denken. Tot waar ga je terug om te bepalen wat inheems is en wat niet? Tot de Middeleeuwen, de ijstijd? In onze gemeente werden in een stadspark nieuwe bomen aangeplant. Dat moesten inheemse soorten zijn. Het werden beuken en wilgen. Terwijl die daar, gezien de bodemsoort, helemaal niet goed zouden gedijen. Alleen omdat inheems de norm is!"

Wat zou u mensen adviseren die nog niet zoveel kennis van tuinieren hebben en die op zoek zijn naar tips?

"Voor mij is de tuinier iemand die op een zorgzame manier met zijn omgeving bezig is. Onder zorgzaam versta ik bijvoorbeeld dat je geen energie verkwist. En dat je, zo mogelijk, niet tegen de natuur ingaat. De tuinier is voor mij een heel krachtige metafoor: eigenlijk is iedereen een tuinier en de wereld is onze tuin. Ik schrijf voor mensen die zich bezighouden met tuinen. Wat ik hen vertellen wil, is dat ze op een authentieke manier met hun tuin om moeten gaan. Doe waar je zin in hebt met je tuin en trek je vooral niks aan van trends en producten die tuincentra je willen aansmeren.

Of je nu voor ecologisch tuinieren kiest of niet, bedenk dat een tuin permanent evolueert. De tuin die je creëert moet bij je levensfase passen. Bij een fase waarin

DE VLAAMSE TUINJOURNALIST PAUL GEERTS

'Iedereen is tuinier want de wereld is onze tuin'

FOTOS: JOHAN VAN CUTSEM

Aan:
Milieudefensie
Antwoordnummer 8391
1000 RA Amsterdam

Meer kaarten zijn te bestellen bij 020 620 620 of kijk op www.milieudefensie.nl

foto: orang petan (WNP). Deze actie is een initiatief van Milieudefensie.

postzegel
hoof niet,
mag wel

Milieudefensie zorgt dat uw kaart bij de bankdirecties terecht komt. Meer informatie? Bel 020 620 620 of kijk op www.milieudefensie.nl

Postcode/Woonplaats: _____

Adres: _____

Naam: _____

U kunt er iets aan doen. Met deze kaart laat u de banken weten dat:

- de investeringen in milieuvriendelijke olieplantages
- uw geld voortaan alleen voor schone en verantwoorde projecten mag worden gebruikt
- de investeringen in milieuvriendelijke olieplantages

Meer kaarten zijn te bestellen bij 020 620 620 of kijk op www.milieudefensie.nl

U was jarenlang werkzaam als politiek verslaggever voor De Morgen. Nu schrijft u over tuinen. Wat beweegt u ertoe daarover te schrijven?

"Zowel tuinieren als schrijven is een liefhebberij van mij. Sinds enkele jaren verdien ik met deze combinatie mijn brood. Het is heel prettig wanneer je van je liefhebberij je werk kunt maken. Ik houd van mythes en verhalen rond tuinen en planten. Vaak dienen tuinen en planten als middel om mijn verhaal te vertellen. Mijn verhalen gaan niet alleen over tuinen, planten en tuinieren. Zij gaan ook over folklore, godsdienst, geneeskunde, geschiedenis, mythologie... Eigenlijk schrijf ik over tuinieren als symboliek in onze cultuur. Vandaag de dag hebben tuinen en tuinieren veel van die symboliek verloren. Ik vind het belangrijk om ons cultureel erfgoed te bewaren."

In uw boek Tuinieren tussen de regels schrijft u: "Ik zal mij wel weer niet geliefd maken bij sommige 'ecologische tuiniers'.....". Hoe staat u tegenover ecologisch of milieuvriendelijk tuinieren?

"Ik vind dat je inderdaad ecologisch moet tuinieren. Dat wil zeggen: met de natuur mee. Dat je geen chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest gebruikt, is voor mij de logica zelve. Ik gebruik in mijn tuin beender- en bloedmeel ter bemesting en compost als bodemverbeteraar. Mijn tuin bevat elementen die een ecolo-

Ecologisch tuinieren betekent voor hem 'met de natuur mee'. Dat een tuin alleen inheemse planten zou mogen bevatten, noemt hij een vorm van 'ecofascisme'. In gesprek met Paul Geerts, tuinjournalist voor onder meer De Morgen en het AD-Magazine.

SIMONE LIEFTING

gisch tuinier zouden doen huiveren. Zoals de taxushagen, die ook nog eens gesnoeid moeten worden. Maar er is ook een houtwal, wat wel weer ecologisch is. De tuin bevindt zich op het raakvlak tussen natuur en cultuur. Ingrijpen door de mens moet, zij het met mate. Ik geloof niet in de zogenaamde wilde tuin. Tegenwoordig is het mode te beweren dat een wilde tuin een typisch ecologische tuin is, maar dat zie ik absoluut niet zo. Ecologisch tuinieren zegt overigens heel weinig over de vormgeving van een tuin. Elke tuin, ongeacht de inrichting, kan ecologisch zijn. Ook de adviezen die sommige boeken over ecologisch tuinieren bevatten, en die wat mij betreft vaak een sterk normatief karakter hebben, vind ik niks. Zo moet je ecologisch tuinieren, willen dergelijke boeken duidelijk maken.

Waar ik het op het gebied van ecologisch tuinieren ook niet mee eens ben, is dat alleen inheemse bomen en planten goed zouden zijn. Dat vind ik een soort ecofascisme. Opvattingen als 'eigen planten eerst' leefden ook in de jaren dertig, in Duitsland. Dat hier uitheemse soorten zijn, is te danken aan een natuurlijk proces. Zij zijn hier ooit beland. Ik zie gerust het voordeel van inheemse planten in; hun aanwezigheid zorgt voor een rijkere fauna. Geen argument vind ik het dat uitheemse soorten de inheemse zouden verdringen. Dat gaat alleen op voor bepaalde soorten. Er zijn ook inheemse planten die uitheemse soortgenoten verdringen. Wil je

die discussie voeren, dan moet je het over woekeraars hebben. En wat is inheems? De aardappel is ook niet inheems, hij komt oorspronkelijk uit Peru. Toch is hij uit onze cultuur niet meer weg te denken. Tot waar ga je terug om te bepalen wat inheems is en wat niet? Tot de Middeleeuwen, de ijstijd? In onze gemeente werden in een stadspark nieuwe bomen aangeplant. Dat moesten inheemse soorten zijn. Het werden beuken en wilgen. Terwijl die daar, gezien de bodemsoort, helemaal niet goed zouden gedijen. Alleen omdat inheems de norm is!"

Wat zou u mensen adviseren die nog niet zoveel kennis van tuinieren hebben en die op zoek zijn naar tips?

"Voor mij is de tuinier iemand die op een zorgzame manier met zijn omgeving bezig is. Onder zorgzaam versta ik bijvoorbeeld dat je geen energie verkwist. En dat je, zo mogelijk, niet tegen de natuur ingaat. De tuinier is voor mij een heel krachtige metafoor: eigenlijk is iedereen tuinier en de wereld is onze tuin. Ik schrijf voor mensen die zich bezighouden met tuinen. Wat ik hen vertellen wil, is dat ze op een authentieke manier met hun tuin om moeten gaan. Doe waar je zin in hebt met je tuin en trek je vooral niks aan van trends en producten die tuincentra je willen aansmeren. Of je nu voor ecologisch tuinieren kiest of niet, bedenk dat een tuin permanent evolueert. De tuin die je creëert moet bij je levensfase passen. Bij een fase waarin

DE VLAAMSE TUINJOURNALIST PAUL
**'Iedereen is tuinier
want de wereld is onze tuin'**

Aan:
Milieudefensie
Antwoordnummer 8391
1000 RA Amsterdam

Meer kaarten zijn te bestellen bij 020 62 62 620 of kijk op

postzegel
hoeft niet,
mag wel

kaart bij de bankdirecties
020 62 62 620 of kijk op

MV

antwoordproje-
plantages
ken weten
even en
vol-
en-
Milieudefensie
www.milieudefensie.nl - 90

FOTOS: JOHAN VAN CUTSEM

**'Ik ben gewoon
een tuinliefhebber'**

je kleine kinderen hebt hoort een andere tuin dan bij een fase waarin de kinderen de deur uit zijn. Ik vind het belangrijk om kinderen een eigen plek in de tuin te geven, een plek om te spelen. Dat moet ook in een kleine tuin mogelijk zijn. Kinderen hebben net zoveel recht op die tuin als hun ouders."

Wat maakt een tuin voor u tot een tuin? En hoe ziet uw ideale tuin eruit?

"Een omheind stuk landschap in een landschap, of in een dorp of stad. Dat is voor mij het wezen van een tuin. Met binnen die omheining een boom. Vroeger was die omheining er om mensen te beschermen tegen bijvoorbeeld wilde dieren. Groenten behoren niet tot de essentie van een tuin, maar mijn ideale tuin moet zeker een groentetuintje bevatten. Hoe klein die tuin ook is. Niet omdat je dan zeker bent van onbespoten voedsel. Tegenwoordig kun je heel gemakkelijk bij de boer of biologische winkel onbespoten groenten krijgen. Het heerlijke van een eigen moestuin is dat je kort voor het eten even een prei of wat wortels uit je tuin kunt halen. Zo vers krijg je het nergens."

Tuinieren tussen de regels en *Een tuinman is een dichter* (het een geschreven, het ander samengesteld door Paul Geerts) zijn verschenen bij Uitgeverij Contact en Uitgeverij Lannoo. De ISBN-nummers zijn 90-25421032 en 90-20939823. Richtprijzen zijn f 36,90 en f 28,54.

Op de open dag van De Kleine Aarde - zondag 24 juni as.- zal Paul Geerts onder meer de prijs voor het beste tuingedicht uitreiken (lees hierover op pagina 6/7).

Onverwoestbaar

De mooiste recyclingexperimenten heb ik in de loop der jaren bij studenten op kunstacademies gezien. Waarschijnlijk doordat ze op zulke instituten worden aangemoedigd zich niet druk te maken over aardse kwesties als draagbaarheid. Bovendien hebben academiestudenten een klein budget. Dan grijp je al snel naar een vuilniszak. Prettige bijkomstigheid is dat het lijf van de meeste kunstacademiestudenten geen enkele belemmering vormt om zich in afvalmateriaal te hullen.

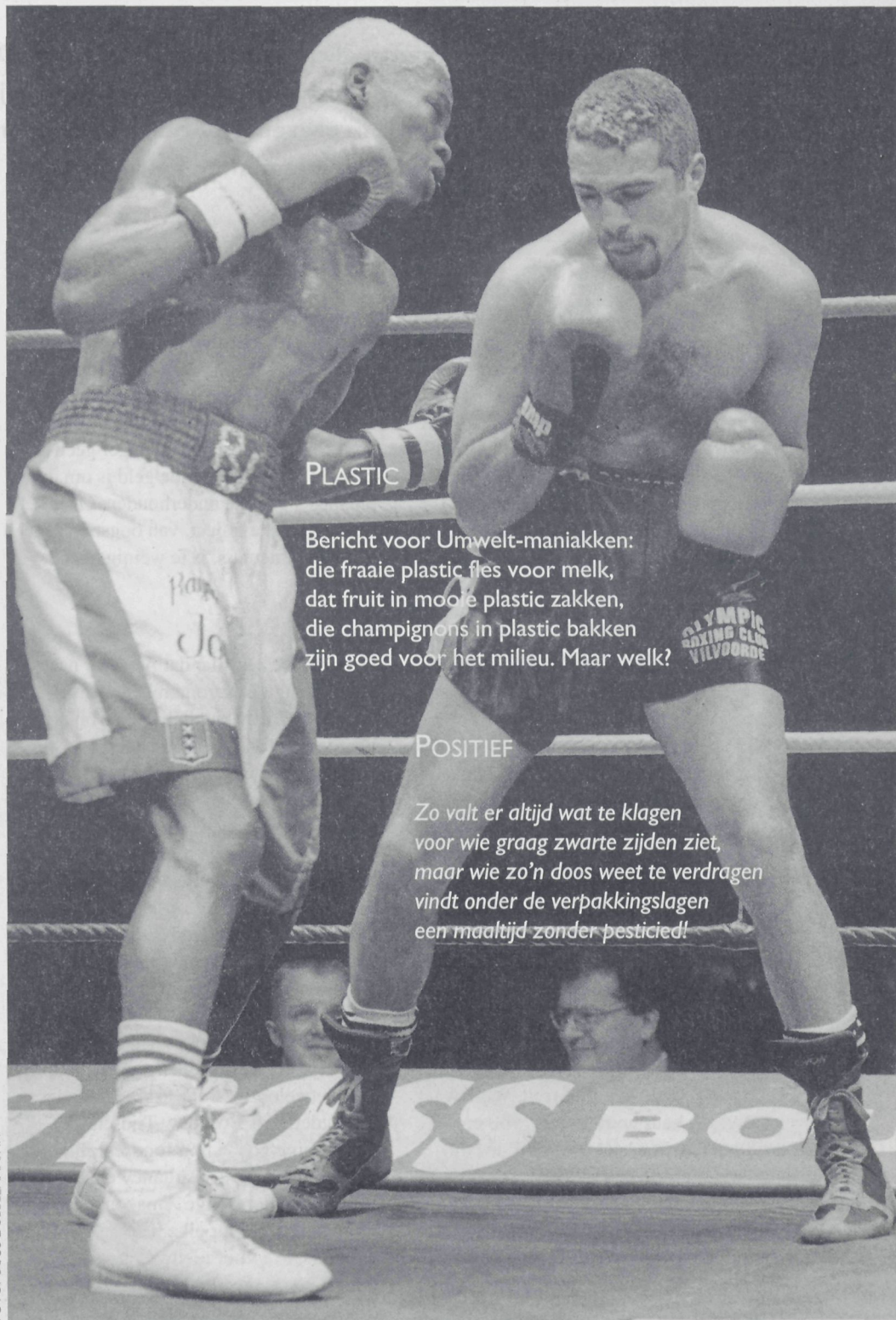
Een kleine greep van wat ik zoal heb aangetroffen: jurken gemaakt van theezakjes (Gebruikte! Vanwege 'de mooie verweerd-bruine kleur die de drager een aura van ervaring geeft'), topjes van kroonkurken, jassen van oude dekens (speciaal bij elkaar gescharreld in Oost-Europa). Zelf koester ik een truitje dat is gebreid van tape van oude cassettebandjes. Niet dat het lekker zit - het schuurt, en tot opwinding van de omgeving is het ook nogal doorzichtig - maar verantwoord is het wel.

Toch beekroop me bij het bekijken van zulke experimenten altijd een onbehaaglijk gevoel. Vooral omdat ik ook weet dat er streken in deze wereld bestaan waar die recycling pure noodzaak is. Ooit zag ik prachtig Afrikaans speelgoed gemaakt van oude olijfolieblikken. Het heeft iets verwends om mensen zo te zien knutselen die genoeg geld hebben om een simpele bloes of een broek bij de Hema te kopen.

In relatie tot huizen heb ik al jaren geleden op deze plaats gezegd: duurzaam bouwen is niet bouwen. Maar hetzelfde geldt natuurlijk voor kleren en andere gebruiksvoorwerpen. Je kunt beter iets kopen dat tientallen jaren meegaat. Het is bovendien een prachtig alibi om je te buiten te gaan aan de aanschaf van antiek en dure linnen of wollen kleren. Die kunnen eeuwen trotseren.

Lekdijk

TEKST: FRANK VAN DER LECQ EN KOOS DIJKSTERHUIS

PLASTIC

Bericht voor Umwelt-maniakken: die fraaie plastic fles voor melk, dat fruit in mooie plastic zakken, die champignons in plastic bakken zijn goed voor het milieu. Maar welk?

POSITIEF

Zo valt er altijd wat te klagen voor wie graag zwarte zijden ziet, maar wie zo'n doos weet te verdragen vindt onder de verpakkingsslagen een maaltijd zonder pesticied!

FOTO: GILUS DUBBELMAN/HH

Door houtfondsen het bos weer zien

Beleggen in hout is in een kwaad daglicht komen te staan nadat OHRA haar teakfondsen van de markt haalde en andere beleggingsmaatschappijen hun rendementen onterecht de hemel in prezen. Door bij de juiste fondsen in te schrijven, kan de belegger redelijke rendementen halen en wordt het regenwoud en de mensen die ervan leven, beschermd.

TSEARD ZOETHOUT

Beleggingsfondsen in Europees of tropisch hardhout zijn erbij gebaat wanneer het publiek op zowel emotie als geld wordt aangesproken. Want wie wil nu niet het tropische regenwoud beschermen? Deze schatkamer van biodiversiteit herbergt meer dan de helft van alle diersoorten op aarde en ruim 125.000 soorten planten waarvan de huidige wetenschap mogelijke toepassingen (nog) niet kent. Bovendien reguleert het regenwoud voor een groot deel het klimaat op aarde en legt het kooldioxide vast, één van de belangrijkste veroorzakers van het toegenomen broeikaseffect. Zonder regenwouden zou de gemiddelde temperatuur op aarde 4 à 8 C hoger zijn en zou een groot gedeelte van de kustgebieden, waar ruim driekwart van de wereldbevolking leeft, tientallen meters onder water staan. Door in hout te beleggen, kan het broeikaseffect worden afgeremd.

Reële opbrengst

Voor velen is opbrengst bij beleggingen belangrijker dan milieuoverwegingen. En daar gaat het dan ook fout. Weliswaar is de vraag naar hout tussen 1960 en 1990 met 60% gestegen en zal de consumptie door de groeiende wereldbevolking de komende jaren verder toenemen, dat betekent nog niet dat alle groeivoorspellingen realistisch zijn. "Een jaarlijks rendement van meer dan twaalf procent is ongeloofwaardig", licht

Hans Alfenaar van De Groene Spaaradviseurs toe. "Het merendeel van de houtfondsen is niet solide. Ze zijn kleinschalig, hebben geen professioneel management en onvoldoende afzetmogelijkheden. Ook bieden ze de belegger geen zekerheid dat er voldoende geld is om de plantages goed te onderhouden. Over het hele logistieke traject, van oogst en zagerij tot de afnemers, is te weinig nagedacht."

Winstopslag

Het grootste bezwaar dat Alfenaar naar voren brengt, is het ontbreken van voldoende bosbouwkundige kennis bij de meeste houtfondsen. Een onderzoek van de Consumentenbond* bracht vorig jaar aan het licht dat van de 25 houtbeleggingen slechts drie matig tot goed scoorden. Volgens Alfenaar worden aannames van houtfondsen vaak vertekend door agressieve marketing en winstopslag. Zo hanteert Groen Invest Nederland (GIN) een jaarlijkse groei die overeenkomt met de hoogste cijfers uit de literatuur, zonder te vermelden dat veel bomen afsterven door lichtconcurrentie. Ook is het aandeel zaaghout bij GIN niet reëel en zijn de houtprijzen niet geloofwaardig, schreef onlangs het Nederlands Bosbouw Tijdschrift. De weinige goede houtfondsen zijn die van More Trees Consultancy en Good Wood, de voormalige Amazon Teak Foundation. "Voor elke hectare grond die de laatste voor nieuwe plantages aankoopt, koopt men ter bescherming ook één hectare tropisch regenwoud", vertelt

Alfenaar. "Bovendien heeft hout van Good Wood het FSC-keurmerk. Dat keurmerk staat garant voor redelijke arbeidsvoorwaarden, inspraak van de lokale bevolking en bewaking van de keten. Beleggers krijgen het vruchtgebruik van het bos. Het bos is geen monocultuur en heeft diverse soorten bomen, zodat het ook na de kap als bos zal blijven voortbestaan. En er worden geen chemicaliën gebruikt."

Dubbel belegd

More Trees Consultancy is het enige Nederlandse houtfonds waarvan de beleggers zowel het vruchtgebruik als de grond aankopen. In tegenstelling tot Good Wood of andere fondsen investeert MTC (nog) niet in tropische plantages, maar in grond en robinia pseudo-acacia, een Europese hardhoutsoort. De kostprijs en de groeiprognozes houdt MTC bewust laag. "Bij anderen zit soms een groot deel van de kostprijs in marketing en winstopslag", stelt Maarten Mortier, directeur van MTC. "Dan moeten de bomen bijna tot in de hemel groeien, wil de belegger goede rendementen krijgen. Wij gaan uit van een jaarlijkse stijging van de houtprijzen met twee à vier procent. En omdat de belegger ook in grond investeert, profiteert hij tevens van de oplopende waarde van de grond."

More Trees Consultancy
073 - 6134292

* Consumentengeldgids nummer 3, 2000.

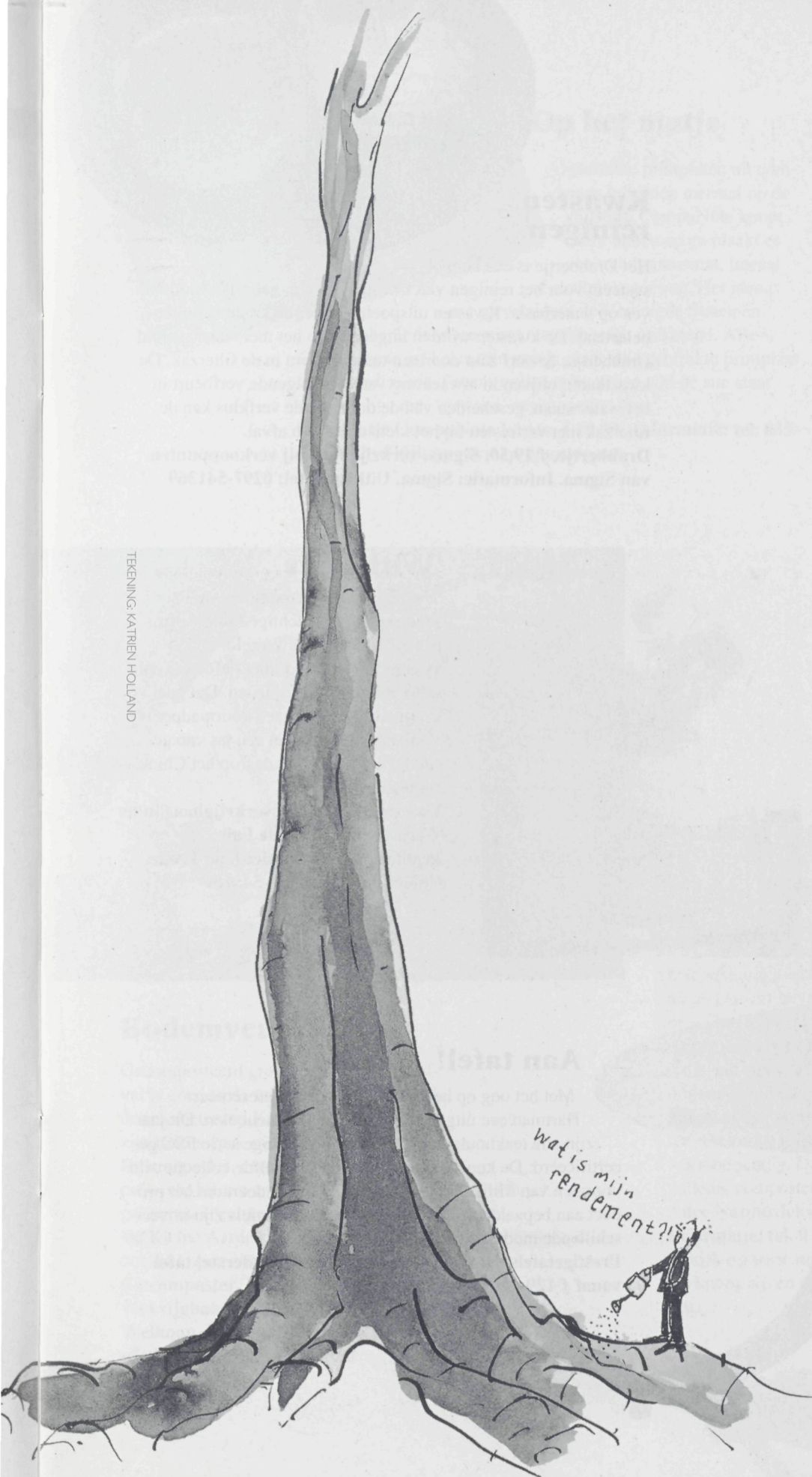
Verlokkingen

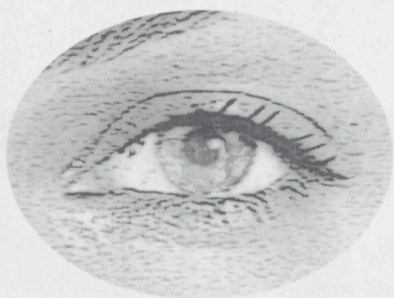
Het milieu- en natuurbeleid draait om woorden. Verordeningen, voorschriften, vergunningen, verboden, communicatie en educatie worden al dan niet in combinatie ingezet om de toestand van milieu en natuur te verbeteren. Dit gebeurt met wisselend succes. Op één centraal punt hebben al deze op de taal gebaseerde strategieën gefaald. Alle pogingen om grote groepen mensen tot een duurzamer leefstijl te brengen zijn mislukt.

Ondanks voorlichting dat 'een beter milieu bij jezelf begint', weigeren de meeste Nederlanders om aantrekkelijke maar niet-duurzame leefgewoontes op te geven. Met de groeiende welvaart worden deze juist meer omhelsd. De auto's worden duurder en zwaarder, de vliegreizen gaan verder. Als alle opvoedende en voorlichtende woorden kennelijk niet helpen, is dat nog geen reden om deze voor de taal van de klaagzang te verruilen. Het lijkt verstandiger de woorden maar eens even helemaal te vergeten en naar de dingen te kijken. Is de materiële omgeving van de moderne mens niet zo ingericht dat hij voortdurend wordt verleid tot onduurzaam gedrag? Zijn de producten die hij koopt en consumeert al niet zo ongeveer ontworpen om snel weer te worden afgedankt? Zijn de milieukosten van veel artikelen wel in de prijs doorberekend? Zijn apparaten vaak niet zo ondoorzichtig ontworpen dat ze niet meer gerepareerd, maar slechts vervangen kunnen worden?

Vragen die laten zien hoe belangrijk onze materiële omgeving is voor ons milieugedrag. Werk aan de winkel dus voor vormgevers, ontwerpers en bouwers. Meer dan een eeuw geleden werd veiligheid voor technici een uitgangspunt. De consument moet niet via voorlichting en opvoeding leren omgaan met een onveilig apparaat. Nee, de veiligheid is ingebouwd. Waarom zou dit niet ook zo kunnen zijn met duurzaamheid?

TEKENING: KATHRIEN HOLLAND

GEZIEN

REDACTIE: MARINA DE BEKKER

Voor iets moois en duurzaam kunt u terecht in de rubriek **Gezien**. Ook tips van lezers zijn welkom. Stuur uw tip naar: **Gezien, De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel.**

Kwasten reinigen

Het Drabbertje is een simpel systeem voor het reinigen van kwasten die zijn gebruikt voor verven op waterbasis. Kwasten uitspoelen onder de kraan is milieu-belastend. De kwasten worden uitgedrukt in het met water gevuld Drabbertje; de verf zakt door een tussenbodem in de filterzak. De kwastharen blijven in afwachting van een volgende verfbeurt in het water staan, gescheiden van de drab. Na de verfkus kan de filterzak met verfresten bij het klein chemisch afval.

Drabbertje, f 19,50, Sigma, verkrijgbaar bij verkooppunten van Sigma. Informatie: Sigma, Uithoorn, tel: 0297-541369

'With Love...'

De nieuwe voorjaarsfolder van Fair Trade staat vol prachtige lifestyle-producten uit de Derde Wereld.

'Met liefde gemaakt, met liefde gekocht' is het motto van dit seizoen. Dat gaat zeker op voor deze glazen voorraadpot uit Vietnam. De pot zit in een jas van gevlochten zeegras met daarop het Chinese karakter voor liefde.

Voorraadpot: f 79,- verkrijgbaar in de Wereldwinkel of in de Fair Tradeshop. Informatie: Fair Trade, Culemborg, tel. 0345-545151

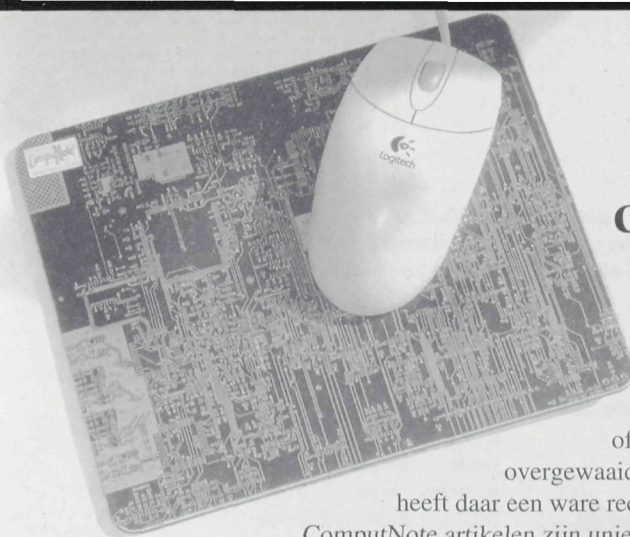

Aan tafel!

Met het oog op het betere buitenleven presenteert Hartman een uitgebreide collectie tuinmeubelen. Dit jaar zijn alle teakhouten meubelen uit de Prestige serie FSC gecertificeerd. De kunststof tafelbladen uit dezelfde collectie zijn voorzien van Milieukeur. Dit keurmerk garandeert dat het product aan bepaalde milieucriteria voldoet. De tafels zijn in verschillende modellen en kleuren verkrijgbaar.

Prestigetafels, Hartman, Enschede, prijs: onderstel tafel vanaf f 129,-, tafelblad vanaf f 339,-

Informatie tel. 053-4885555

Op het matje

Afgedankte printplaten uit computers belanden meestal op de vuilstort. CompuNote koopt deze platen op en maakt er een trendy muismat, lineaal of sleutelhanger van. Het idee is

overgewaaid uit de Verenigde Staten en

heeft daar een ware recyclingrage ontketend. Alle

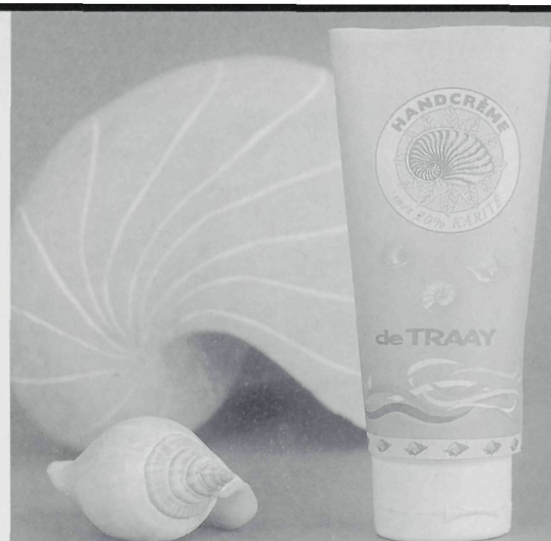
CompuNote artikelen zijn uniek, want elke gebruikte printplaat ziet er anders uit. Tevens online te bestellen. Op de site staat ook een lijst met 'gewone' verkoopadressen.

Muismatje CompuNote Laren, f 16.90,- informatie: tel. 035-5381042 of kijk op www.compunote.net

Bodemverbeteraar

Gecomposteerd groente-, fruit- en tuinafval is goed in de tuin gebruiken als bodemverbeteraar. Kunststof compostvaten zijn helaas vaak moeilijk te hanteren. De Biocomposter, gemaakt van gerecycled poly-ethyleen, wordt geleverd als bouw pakket en is eenvoudig op te bouwen. Bij De Kleine Aarde kunt u een praktisch boekje kopen over zelf composteren. **Biocomposter, Interlobo, f 149,50, verkrijgbaar bij de Boerenbond en Welkoop. Informatie: tel. 0342-417945 of kijk op: info@interlobo.nl**

Handige crème

Deze heerlijke handcrème van de Traay bevat 20% karité. Dit is de gemalen noot van de karitéboom. Het is een boterachtige substantie, ook wel *shea butter* genoemd, die rijk is aan vitamines. Dat maakt de crème uitermate geschikt voor bescherming van de huid onder gure weersomstandigheden. De crème kan ook worden gebruikt als gezichts- en lichaamscrème!

Karité Handcreme, De Traay, Lelystad, f 6, 98. Verkrijgbaar in de natuurvoedingswinkel, informatie: tel. 0320-282928

Kleur bekennen

Auro, pionier in ecologische natuurverf, heeft een nieuwe waterverdunbare natuurdekkverf in het assortiment. De verf bevat geen petrochemische grondstoffen, is 100% oplosmiddelvrij en is gemaakt op basis van natuurlijk bindmiddel en minerale pigmenten. In het assortiment zitten zwart, wit en 7 basiskleuren. De verf is slijtvast, water- en weersbestendig. De verfresten zijn volledig composteerbaar.

Auro Natuurdekkverf, Naarden. Informatie: tel. 035-6945717 of kijk op www.auro.nl voor verkoopprijzen en -adressen.

Regeladvertenties

Maximaal 50 woorden. Tarief: t/m 20 woorden f 55,-/Bf 1000. Daarboven f 2,75/Bf 55 per woord. Voor brieven onder nummer f 7,75/Bf 155 extra. Bewijsnummer f 10,-/Bf 200 extra inclusief BTW. Stuur uw tekst op papier of fax, liefst getypt, naar Regeladvertenties, De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel, fax 0411-683407. U krijgt een acceptgiro toegestuurd. De redactie behoudt zich het recht voor advertenties niet te plaatsen. Zend uw regeladvertentie voor het zomernummer vóór 1 mei in.

TE KOOP

ECOMODE: milieuvriendelijke kleding met keurmerken en eerlijke handelsgarantie. Vraag de folder aan: De Awareness winkel, Weteringschans 143, 1017 SE Amsterdam, 020-6381059, Website: www.etrade.nl/awareness.

Elektronisch geregelde elegante tegelkachels voor comfortabele en prettige warmte. Optimaal rendement en smaakvol, dankzij originele keramische tegels of met leem afgewerkt. Als hoofdverwarming, maar ook als aangename bijverwarming. Prijzen vanaf f 3.000,- DE TEGELKACHEL, Dorpsweg 67, 1631 DH Oudendijk (NH), tel 0229-543576, <http://www.tegelmakel.nl>, e-mail: info@tegelmakel.nl.

FIN-OVEN bouwpakketten, geheel droog stapelbaar en in combinatie met leem/baksteenbouw. Inclusief stookdeuren met glas, roosters enz., bouwtekening en bouwomschrijving. Bel voor documentatie. Tigchelaar Tegelmakels 0566-602171 of fax 0566-601971.

PIET DE VRIES TEGELKACHELS Ook voor speksteenkachels op maat. Totaalverwarming op basis van zonne-energie en hout. Gezond, schoon en zuinig. Sellingen, tel 0599-324229. Internet: www.pietdevriestegelkachels.nl

Brede grenen vloerdelen, 16, 19 of 21 cm breed f 35,- per m2, incl. BTW, kamerdroog. Evt. breder en in eiken. BAX TERHEIJDEN 076-5932188.

Ambachtelijk gemetselde leemkachels, fornuizen, saunakachels en speksteenkachels. Kunstig en zinnig. Vuurmeesters. KLUSSENKUNSTEN, Grotestraat 48, Diepenheim. Tel 0547-351270.

AGA'S leverbaar van volledig nagekeken tot geheel opnieuw geïmilleerd, tevens voor onderhoud, reparatie en ombouw naar olie, gas of propaan. Tel 0223-521981.

Te koop houtgestookte BAKKERIJ met verkoopvergunning in monumentenboerderij. Tuin 2000 m2 met open en dichte schuur. Hogere prijsklasse. Telefoon 0344-642271, Elisabeth Lansberg

Te koop in Z.W. Drenthe: Een in 1979 herbouwde, aan zandpad gelegen, WOONBOERDERIJ op 4000 m2 eigen grond. Siertuinen, moestuin, fruit, schapenwei, alles biologisch onderhouden. Hobbykas. Zie Internet: www.stapelvastgoed.nl of bel 0522-442810

IERLAND. West Clare: Ecologische boerderij (2 ha) met uniek energiezuinig huis, boomgaard, groententuin en grasland. Eventueel inclusief een oude cottage met bijgebouwen. Vraagprijs IR pond 145.000. Voor informatie: 00-353-65-6839409 of: wolfgangl@eircom.net

GEZOCHT

Wie heeft informatie over milieuvriendelijke SENIORENWONINGEN in Nederland. Telefoonnr. 020-6003966 of Tjoen, Postbus 691, 1000 AR Amsterdam.

Wie wil MEEHELPEN als vrijwillig(st)er -tegen kost en inwoning- voor kortere of langere tijd op ecologisch centrum in de Vogezen/Frankrijk? Tel 0515-433384, email: ecolonie@aol.com

Te huur gezocht: (tussen)WONING, liefst met (moes)tuin, in rustige buurt Midden-/Oost-Nederland, 500 gulden beloning voor de gouden tip. Eventueel woningruil Amsterdam 3k.-flat. Henriëtte 020-4112889.

Te koop gevraagd, de WHOLE EARTH catalogus. Dringend, Hennus, tel 030-2724901

Oudere dame zoekt in kleine plaats of buiten zeer rust. WONING of kamers (m. eigen douche/kookgel.) tel. 055-3551373

Bewoners in voormalig klooster zoeken VRIJWILLIGERS om mee te helpen het klooster met tuin te onderhouden. Geen financiële vergoedingen, wel evt. mogelijkheid tot wonen in het klooster. (niet gratis) Info: 06-22694968.

TE HUUR/VAKANTIE

Bourgondië, Morvan, Pension en camping SUR YONNE, Schitterende natuur aan rivier. Rustig/sfeervol. Ook kampeerbungalows + chalet (stacar.) te huur. Folder en informatie: 0525-630926.

BRIANCON (F) Z-kant Hautes Alpes, chalet 4-5 pers; kampeergelegenheid, veel ruimte, klimmen, kano, fietsen, tochten onder begeleiding. Tel. 070-3863925/071-5173110.

ECOLONIE voor bewust levende mensen de ideale vakantieplek in de Franse Vogezen. Tel: 0515-433384 e-mail: ecolonie@aol.com.

Te huur in DORDOGNE, Frankrijk, gezellig en comfortabel vakantieboerderij (4 pers) in prachtig wandelgebied met veel rust en ruimte. Informatie: 0592-614413 (na 19.00 uur)

DORDOGNE: te huur: 18e-eeuwse stenen boerderij gelegen in heuvelachtige bosrijke omgeving: ideaal voor fiets-, kano- en wandeltochten; in de buurt: grotten, kastelen middeleeuwse stadjes, boerenmarkten, enz. Incl. + foto's: 020-6890565

Rust en ruimte in en om groot boerenwoonhuis en atelier, Lafarre-N-ARDECHE incl. en folder 043-4552089

Wandel- en fietspension 't ROOKSHUUS in 't Woold (bij Winterswijk), kamers, appart. en kamperen Veg. eten mogelijk. Ook geschikt voor groepen (12-15 p). Incl. 0543-564491 of kijk op www.rookshuus.nl

Boijl, aan het Fries Drentse Wold. Camping TE HOOI EN TE GRAS. Sfeervol 4- & 8-persoonsappartement, plaggenhutten en een ingerichte De Waard tent te huur. 12 door groen gescheiden kampeerplaatsen. Slecht weer accommodatie. Finse sauna, mogelijkheid voor reiki- of massagebehandeling. Tel: 0561-421796, www.tehooientegras.nl.

CASA DO VIZINHO: 2 appartementen in 200 jaar oud Portugees landhuis in Midden-Portugal, nabij Serra da Estrela. Natuur en rust, ideaal voor wandel- en fietsvakanties. Folder? Bel 013-5800627.

Te huur in SEVENUM Limburg, rustieke appartementen, 2-8 pers., cv, op oude boerderij in bosrijke omgeving. Eigen natuurtuin met dierenweide en speeltuinen. Tevens minicamping. Folder: 077-4672593.

Waar heeft u ooit zo'n mooie sterrenhemel gezien? Bij ons in de VOGESSEN. Te huur ons ruime vrijstaande vakantiehuis, gelegen aan de rand van een typisch Frans dorpje. Het is volledig ingericht voor maximaal 7 personen (4 slaapkamers), volop wandel-, fiets-, kano- en paardrijmogelijkheden. Prijs: f 770,- incl. per week. Info: 024-3234738.

Op boerderij, rustig en idyllisch gelegen, te huur: 2-4 pers. houten woonwagens, 2 grote tipi-tenten, en 2 appartementen voor 2 tot 8 personen. Omgeving WINTERSWIJK. Tel. voor info of folder: 054-3563766.

GELDERSE ACHTERHOEK Vier stenen vakantiewoningen en minicamping bij woonboerderij. Fijne fietsomgeving. Als u van rust en ruimte houdt. Silvolde, tel. 0315-329728

Te huur in MIERLO, Noord-Brabant, 6 pers. vakantiehuisje. Gelegen in het bos nabij de Strabrechtse Heide, met 0,5 ha eigen grond. Ideaal voor wandelaars en fietsers. Tel 040-2930595.

Te huur: Zuidwest-PORTUGAL: vak.huizen/tenten, rustige landelijke omgeving, dicht bij zee. Tel. 040-2532682. www.samouqueira.com

Z-FRANKRIJK, in natuurparc Haut Languedoc: schitterend in vallei gelegen 18e-eeuwse boerderij, veel dieren. Kleinschalige familiecamping, twee gîtes en mobil-homes alle seizoenen te huur. Zwembad aanw. Wandelen, fietsen en paardrijden mogelijk. Tevens mee-eten aan de familietafel. Vraag onze folder. Tel: 00-33-467971898 (Ned. gespr.) E-mail: Therondels@aol.com

De Kleine Aarde verdient uw steun!

Postzegel
hoeft niet

De Kleine Aarde

Donateursadministratie
Antwoordnummer 16151
5280 VJ Boxtel

arde

LEEFSTIJL

geniet van al dat leven...

Lente!

OPENINGSTIJDEN

VAN 1 APRIL T/M 31 OKTOBER
10.00 - 17.00
MAANDAGS GESLOTEN

DE KLEINE AARDE

HET KLAVERBLAD 1, BOXTEL

POSTADRES:

Postbus 151, 5280 AD Boxtel

TEL. 0411-684921

(op werkdagen

van 9.15 tot 12.30 uur

en van 13.00 tot 17.00 uur)

FAX 0411-683407

E-MAIL: info@dekleineaarde.nl

[WWW.DEKLEINEAARDE.NL](http://www.dekleineaarde.nl)

GIRO: 52730

T.N.V. DE KLEINE AARDE, BOXTEL

Een nieuwe lente...

... met nieuwe cursussen,
als: Paddestoelen kweken,
Natuurlijke crèmes & zal-
ven, Je geld of je leven,
De geschiedenis van de
cottage tuin.

Telefonische spreekuren

(per 1 april):

Voeding:

ma. 13.00-17.00

Tuinieren:

di. 13.00-17.00

Bouwen & wonen:

wo. 13.00-17.00

Regeladvertenties

Maximaal 50 woorden. Tarief: t/m woorden f 55,-/Bf 1000. Daarboven f 2,75/Bf 55 per woord. Voor bronnummer f 7,75/Bf 155 extra. Bewijsnummer f 10,-/Bf 200 extra. Sief BTW. Stuur uw tekst op papier, fax, liefst getypt, naar Regeladvertenties, De Kleine Aarde, Postbus 15 AD Bostel, fax 0411-683407. U krijgt een acceptgiro toegestuurd. De regeladvertentie wordt niet te plaatsen. Zend uw regeladvertentie voor het zomernummer vóór 1 mei in.

TE KOOP

ECOMODE: milieuvriendelijke kleding met keurmerken en eerlijke handelsgarantie. Vraag de folder aan: De Awareness winkel, Weteringschans 143, 1017 SE Amsterdam, 020-6381059, Website: www.etrade.nl/awareness.

Elektronisch geregelde elegante tegelkachels voor comfortabele en prettige warmte. Optimaal rendement en smaakvol, dankzij originele keramische tegels of met leem afgewerkt. Als hoofdverwarming, maar ook als aangename bijverwarming. Prijzen vanaf f 3.000,- DE TEGELKACHEL, Dorpsweg 67, 1631 DH Oudendijk (NH), tel 0229-543576, <http://www.tegelkachel.nl>, e-mail: info@tegelkachel.nl.

FIN-OVEN bouwpakketten, geheel droog stapelbaar en in combinatie met leem/baksteenbouw. Inclusief stookdeuren met glas, roosters enz., bouwtekening en bouwomschrijving. Bel voor documentatie. Tigchelaar Tegels 0566-602171 of fax 0566-601971.

PIET DE VRIES TEGELKACHELS Ook voor spekteenkachels op maat. Totaalverwarming op basis van zonne-energie en hout. Gezond, schoon en zuinig. Sellingen, tel 0599-324229. Internet: www.pietdevriestegelkachels.nl

Brede grenen vloerdelen, 16, 19 of 21 cm breed f 35,- per m2, incl. BTW, kamerdroog. Evt. breder en in eiken. BAX TERHEIJDEN 076-5932188.

Ambachtelijk gemetselde leemkachels, fornuizen, saunakachels en spekteenkachels. Kunstig en zinnig. Vuurmeesters. KLUSSENKUNSTEN, Grotestraat 48, Diepenheim. Tel 0547-351270.

AGA'S leverbaar van volledig nagekeken tot geheel opnieuw geëmailleerd, tevens voor onderhoud, reparatie en ombouw naar olie, gas of propaan. Tel 0223-521981.

Natuurlijk

- ☐ geef ik iemand vier maal De Kleine Aarde cadeau!
- ☐ word ik donateur van De Kleine Aarde!

Naam: _____

m/v

Straat/huisnummer: _____

Postcode/plaats: _____

Telefoon: _____

- ☐ wordt donateur (voor minimaal f 25,-/Bf 500 per jaar) en ontvangt viermaal per jaar het tijdschrift *De Kleine Aarde*.
- ☐ wordt donateur, maar wenst het tijdschrift niet te ontvangen.
- ☐ betaalt de standaarddonatie van f 45,-/Bf 900 per jaar... meer mag ook.

Stuur namens mij vier maal De Kleine Aarde naar:

Naam: _____

m/v

Straat/huisnummer: _____

Postcode/plaats: _____

Wie wil MEEHELPEN als vrijwillig(st)er -tegen kost en inwoning- voor kortere of langere tijd op ecologisch centrum in de Vogezes/Frankrijk? Tel 0515-433384, email: ecolonie@aol.com

Te huur gezocht: (tussen)WONING, liefst met (moes)tuin, in rustige buurt Midden-/Oost-Nederland, 500 gulden beloning voor de gouden tip. Eventueel woningruil Amsterdam 3k.-flat. Henriëtte 020-4112889.

Te koop gevraagd, de WHOLE EARTH catalogus. Dringend, Hennis, tel 030-2724901

Oudere dame zoekt in kleine plaats of buiten zeer rust. WONING of kamers (m. eigen douche/kookgel.) tel. 055-3551373

Bewoners in voormalig klooster zoeken VRIJWILLIGERS om mee te helpen het klooster met tuin te onderhouden. Geen financiële vergoedingen, wel evt. mogelijkheid tot wonen in het klooster. (niet gratis) Info: 06-22694968.

TE HUUR/VAKANTIE

Bourgondië, Morvan, Pension en camping SUR YONNE, Schitterende natuur aan rivier. Rustig/sfeervol. Ook kampeerbungalows + chalet (stacar.) te huur. Folder en informatie: 0525-630926.

BRIANCON (F) Z-kant Hautes Alpes, chalet 4-5 pers; kampeergelegenheid, veel ruimte, klimmen, kano, fietsen, tochten onder begeleiding. Tel. 070-3863925/071-5173110.

ECOLONIE voor bewust levende mensen de ideale vakantieplek in de Franse Vogezes. Tel: 0515-433384 e-mail: ecolonie@aol.com.

Te huur in DORDOGNE, Frankrijk, gezellig en comfortabel vakantieboerderijtje (4 pers) in prachtig wandelgebied met veel rust en ruimte. Informatie: 0592-614413 (na 19.00 uur)

Estrela. Natuur en rust, ideaal voor wandel- en fietsvakanties. Folder? Bel 013-5800627.

Te huur in SEVENUM Limburg, rustieke appartementen, 2-8 pers., cv, op oude boerderij in bosrijke omgeving. Eigen natuurtuin met dierenweide en speeltoestellen. Tevens minicamping. Folder: 077-4672593.

Waar heeft u ooit zo'n mooie sterrenhemel gezien? Bij ons in de VOGEZES. Te huur ons ruime vrijstaande vakantiehuis, gelegen aan de rand van een typisch Frans dorpje. Het is volledig ingericht voor maximaal 7 personen (4 slaapkamers), volop wandel-, fiets-, kano- en paardrijmogelijkheden. Prijs: f 770,- incl. per week. Info: 024-3234738.

Op boerderij, rustig en idyllisch gelegen, te huur: 2-4 pers. houten woonwagens, 2 grote tipi-tenten, en 2 appartementen voor 2 tot 8 personen. Omgeving WINTERSWIJK. Tel. voor info of folder: 054-3563766.

GELDERSE ACHTERHOEK Vier stenen vakantiewoningen en minicamping bij woonboerderij. Fijne fietsomgeving. Als u van rust en ruimte houdt. Silvolde, tel. 0315-329728

Te huur in MIERLO, Noord-Brabant, 6 pers. vakantiehuisje. Gelegen in het bos nabij de Strabrechtse Heide, met 0,5 ha eigen grond. Ideaal voor wandelaars en fietsers. Tel 040-2930595.

Te huur: Zuidwest-PORTUGAL: vak.huizen/tenten, rustige landelijke omgeving, dicht bij zee. Tel. 040-2532682. www.samouqueira.com

Z-FRANKRIJK, in natuurpark Haut Languedoc: schitterend in vallei gelegen 18e-eeuwse boerderij, veel dieren. Kleinschalige familiecamping, twee gîtes en mobil-homes alle seizoenen te huur. Zwembad aanw. Wandelen, fietsen en paardrijden mogelijk. Tevens mee-eten aan de familietafel. Vraag onze folder. Tel: 00-33-467971898 (Ned. gespr.) E-mail: Therondels@aol.com

De Kleine Aarde

CENTRUM VOOR EEN DUURZAME LEEFSTIJL

ER HANGT IETS IN DE LUCHT.

...het is weer lente!

De tiftjaf is terug van weggeweest.
Jonge knoppen groeien om het hardst.

In dit natuurlijke scenario gaan
straks nieuwe cursussen van start:
De Geschiedenis van de Cottage tuin
en Paddestoelen kweken. Laat u
eens individueel rondleiden door
de tuinen van De Kleine Aarde en
geniet van al dat leven...

OPENINGSTIJDEN

VAN 1 APRIL T/M 31 OKTOBER
10.00 - 17.00
MAANDAGS GESLOTEN

DE KLEINE AARDE

HET KLAVERBLAD 1, BOXTEL

POSTADRES:

POSTBUS 151, 5280 AD BOXTEL

TEL. 0411-684921

(op werkdagen
van 9.15 tot 12.30 uur
en van 13.00 tot 17.00 uur)

FAX 0411-683407

E-MAIL: info@dekleineaarde.nl

WWW.DEKLEINEAARDE.NL

GIRO: 52730

T.N.V. DE KLEINE AARDE, BOXTEL

Een nieuwe lente...

... met nieuwe cursussen,
als: Paddestoelen kweken,
Natuurlijke crèmes & zal-
ven, Je geld of je leven,
De geschiedenis van de
cottage tuin.

Telefonische spreekuren

(per 1 april):

Voeding:

ma. 13.00-17.00

Tuinieren:

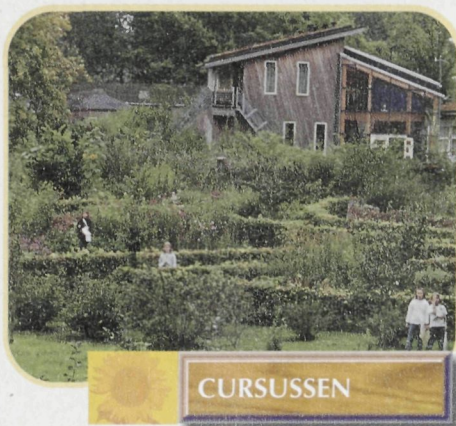
di. 13.00-17.00

Bouwen & wonen:

wo. 13.00-17.00

Lente!

Nieuwe Cursussen

Paddestoelen kweken

Voor iedereen die van oesterzwammen en shii-take houdt en deze zelf wil leren kweken. Cursisten bezoeken onder meer een oesterzwamkweker en leren alles over de juiste voedingsbodem, vochtgehalte en temperatuur. U krijgt twee kweekpakketten mee naar huis. Zondag 6 mei 2001 (9.30-16.45), f 175,- p.p. inclusief biologische lunch, koffie & thee. Aanmelden uiterlijk 20 april.

Natuurlijke crèmes & zalven

Gastdocente Agnes ter Harken leert hoe u met natuurlijke ingrediënten uw eigen verzorgende crèmes en zalven kunt maken. Zaterdag 19 mei 2001 (14.00 - 16.30), f 50,- p.p. inclusief koffie & thee en materialen. Aanmelden uiterlijk 4 mei.

De Geschiedenis van de Cottage tuin

Een inspirerende cursus over deze romantische Engelse tuinstijl. Thérèse de Vries legt aan de hand van dia's uit hoe de cottage tuin is ontstaan en vertelt welke planten en mensen zich erdoor hebben laten inspireren. De cursisten bezoeken een Brabantse cottage tuin. Woensdag 15 augustus 2001 (10.00 - 16.00), f 150,- p.p. inclusief lunch en thee. Aanmelden uiterlijk 1 augustus.

Je geld of je leven

Te gast op De Kleine Aarde is de Stichting Zuinigheid met Stijl met de cursus Je Geld of je leven. Leer hoe je met eenvoudige middelen greep krijgt op je financiële situatie ofwel: bekwaam je in het 'consuminderen'. Zaterdag 13 oktober 2001 (10.00 - 17.00), f 125,- p.p. alles inclusief. Aanmelden uiterlijk 28 september bij De Kleine Aarde. Zijn de kosten een bezwaar? Bel het Masiusfonds: 070-3616826. Meer info: www.dds.nl/~zuinigst.

Groen comfort

E-kobus verbindt op aanvraag NS-station Boxtel en De Kleine Aarde, en wel dinsdag t/m zondag op elke gewenste tijd. Daarnaast woensdag t/m zondag 10.00 en 13.00 uur vast vertrek van het station. Reserveren? Bezoek www.eko-bus.nl of bel 06-26972605.

i
De Kleine Aarde,
voor een heerlijk
dagje uit!

FOTO'S: ROOS VAN DER SANDEN EN DE KLEINE AARDE

Op de Kleine Aarde
staat de biologische koffie klaar!

Cursus reserveren:

Stuur de (ingevulde) gele kaart uit dit nummer naar De Kleine Aarde of stuur een e-mail naar info@dekleineaarde.nl met naam en datum van de cursus alsmede uw naam, adres en telefoonnummer. U ontvangt vervolgens een bevestiging en de rekening. Donateurs van De Kleine Aarde krijgen tien procent korting - evenals wie zich tegelijk met inschrijving voor een cursus als donateur aanmeldt! Annuleren kan tot uiterlijk twee weken voor cursusaanvang. U krijgt dan de helft van uw geld retour.

U vindt alles over de Klein

Meerijmarkt

Tegelijk met de opening van het seizoen vindt op zondag 1 april op De Kleine Aarde de eerste van twaalf Meerijmarkten plaats. Iedereen met een hart voor streekproducten is welkom aan Het Klaverblad 1. Kom proeven en genieten! Van huisgemaakte wijn en vruchtenjams tot kaas en bier van eigen brouwsel.

Speciale rondleidingen

Dit seizoen kunt u op drie vrijdagmiddagen bij De Kleine Aarde een individuele rondleiding volgen. Deze kost f 10,- inclusief een kop koffie of thee. Voor donateurs is de individuele rondleiding over het terrein gratis. De drie rondleidingen vinden plaats tussen 15.00 en 16.30 uur op:

- 20 april;
- 20 juli;
- 19 oktober;

Graag van tevoren telefonisch reserveren.

BOEKEN

Kinderboeken

De Kleine Aarde Kok 48p.

f 21,50/Bf 430

Jakkes, eikels! 48p. f 21,50/Bf 430

Ecologische Alternatieven

Leuke, vierkante doe-het-zelfboekjes voor een schappelijke prijs. *Zeer geschikt als cadeautje!*

- Toetjes zonder suiker - Sap maak je natuurlijk zelf - Wijn uit eigen tuin - Jam maken zonder suiker f 13,-/Bf 260

Hergebruiketicketten GEGOMD!!

60 stuks f 6,-/Bf 120

Boek bestellen:

Bedrag overmaken op giro 52730 van de Kleine Aarde in Boxtel. Vermeld de titel(s). Voor België: giro 000-1137770-57. Prijzen incl. verzendkosten.

Mondiale Voetafdruk

Voor meer informatie over de Mondiale Voetafdruk bent u bij De Kleine Aarde op het goede adres.

Wilt u in een handomdraai uw eigen voetafdruk berekenen? Vraag dan de Quick Scan aan. Ook de publicatie van het denkdebat over de Mondiale Voetafdruk kunt u bij De Kleine Aarde opvragen. Bel, fax of stuur een e-mail.

Meer informatie?
Bel 0411-684921

of bezoek onze website:
www.dekleineaarde.nl

(Advertentie)

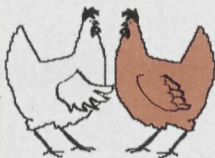
CURSUSSEN

Vraag onze cursusinformatie:

AGRO IMPULS
cursussen en adviezen

Weidepolder 18
5235 VB 's-Hertogenbosch
073 - 6428750
www.agro-impuls.nl

BIOLOGISCHE TEELTWIJZE

cursussen op het gebied van:

- Schapenhouderij
- Geitenhouderij
- Kippenhouderij
- Fruitteelt en vruchtbomen snoeien
- Kaasmakerij

Groene

Vingers

Enthousiast voortwoekerende tuinplanten, gras in het aardbeienbed of zevenblad in de border. Vroeg of laat heeft iedere tuinder met 'ongewenste planten' te maken, ofwel: onkruid. Vooral in de moestuin is onkruid een terugkomend verschijnsel. Ook jonge, pas aangelegde tuinen zien er de eerste jaren vaak anders uit dan we ons bij de aanleg voorstelden.

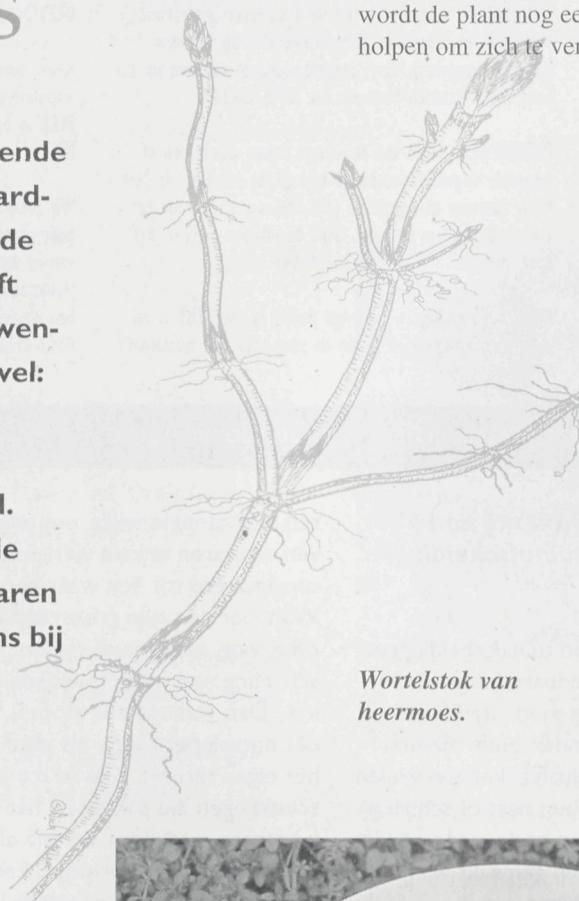
MACHTELD KLEES

Eetbaar onkruid

De leukste manier om van onkruid af te komen is door het op te eten. Zo snijdt het mes aan twee kanten! In de moestuin groeit tegen het einde van de winter vaak vogelmuur en winterpostelein en steken brandneteltopjes de kop op. Ook de jonge blaadjes van zevenblad, met hun selderijachtige aroma zijn niet te versmaden. Stuk voor stuk zijn het prima verse groenten, juist in het vroege voorjaar wanneer de moestuin verder nog maar weinig oplevert.

Kleine veldkers

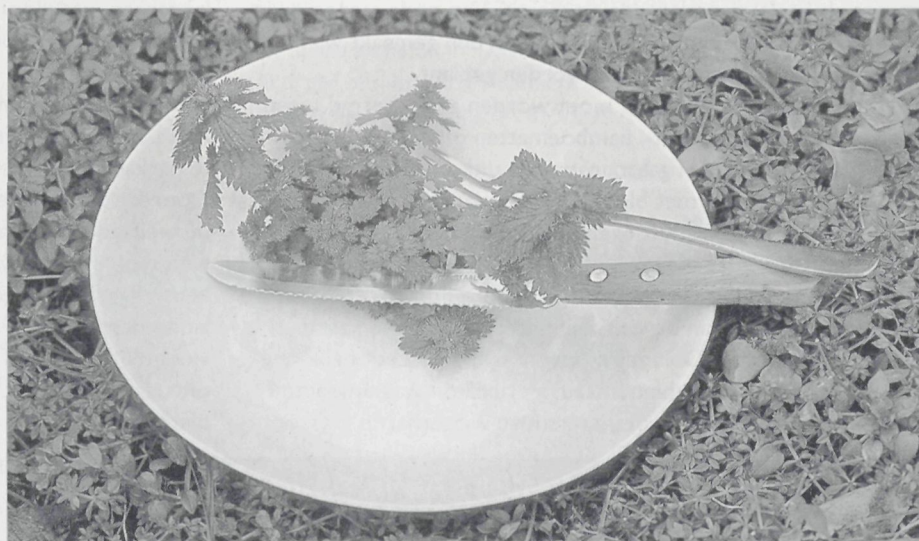
Een algemeen onkruidje is kleine veldkers. Het ontkiemt meestal in de herfst, overwintert als rozet en bloeit op dit moment. Met 10-15 cm hoogte is het geen indrukwekkende verschijning. Zaden verspreidt de veldkers door ze weg te schieten, tot ruim een meter ver. Als je met je hand over de uitgebloeide plant strijkt, hoor je het geknetter. Als de zaden vochtig worden, worden ze plakkerig en blijven gemakkelijk aan pootjes, schoenen en tuingereedschap zitten. Zo wordt de plant nog een beetje extra geholpen om zich te verspreiden.

Wortelstok van heermoes.

Trekken is stekken

Onkruid is in twee belangrijke groepen onder te verdelen. De onkruiden die uit zaad ontkiemen zijn er vaak in grote aantallen, maar kunnen aardig onder de duim worden gehouden. Op tijd schoffelen is een probaat middel. Heel anders ligt het met het beruchte trio 'wortelonkruiden' dat tuinders slapeloze nachten bezorgt: kweek, zevenblad en op vochtige plaatsen heermoes met z'n lange, zwarte wortelstokken. Ze kruipen door de hele tuin en actief bestrijden werkt averechts. Wat we voor wortels aanzien zijn eigenlijk ondergrondse stengels, 'wortelstokken' genoemd die op de knopen wortelen. Afgebroken wortelstokken lopen gemakkelijk weer uit. Fanatiek uitrukken levert dus een fikse aantal stekken op.

Groepje bloeien-
de bolderikken
(*Agrostemma*
githago)

Onkruid maakt carrière

Van oorsprong groeiden de zogenaamde 'akkeronkruiden' in pioniersituaties, zonder veel concurrentie van andere planten. Stuk voor stuk zijn het snelle groeiers, die in één seizoen groeien, bloeien en zaad vormen. De zaden ontkiemen in het licht. Omdat de omstandigheden op geploegde akkers ideaal waren, kwamen ze daar veel voor. Klaproos, korenbloem en bolderik zijn bekende namen. Door veranderde teeltmethoden, het schonen van zaaigoed en onkruidbestrijding zijn ze verdwenen uit de akkers. Zowel in particuliere tuinen als in speciaal ingezaaide plantsoenen worden ze nu gekweekt. Zo zijn vroegere onkruiden nu opgevaardeerd tot sierplant.

Om te lezen

Verspreiding van zaden, KNNV
Uitgeverij, ISBN 90-5011-133-5,
f 59,50.

Bespreking van allerlei manieren om
zaden te verspreiden; bespreking van
een aantal plantensoorten en prach-
tige elektronenmicroscopfoto's van
zaden.

Mierenbroodjes

Spreeuwen die vlierbessen soldaat ma-
ken en een Schotse hooglander met een
vacht vol klitten zijn maar een paar voor-
beelden van zaadverspreiding door die-
ren. Minder bekend zijn mieren als zaad-
verspreiders. Toch worden de zaden van
heel wat planten door mieren verspreid.
Deze zaden hebben een 'mierenbroodje',
een voor mieren aantrekkelijk, olie-
rijk aanhangsel aan het zaad zitten.
Stinkende gouwe, maarts viooltje, berna-
gie maar ook enkele grassoorten worden
door mieren verspreid. Sommige soorten
zien kans om zaden wel 20 meter te ver-
slepen.

Zaaddoosjes van
stinkende gouwe.

Regeladvertenties

Appartement in de GERS nabij Pyreneeën. Vakantie à la campagne, ideaal fiets- en wandelgebied. Bel 00-33-562660958 of klik www.geocities.com/a_cassagnau

WALCHEREN, sfeervol boerenhuis, 6-8 pers, grote bostuin, geschikt voor alle seizoenen, midweekend. Buiten schoolvakanties ook gratis in ruil voor werkzaamheden in tuin + huis. Tel 0118-643721.

STACARAVAN te huur bij zorgboerderij in natuurgebied langs Oude Maas, ZH, 2/4 pers. f 350,- per week. Biologisch tuinieren, wandelen, fietsen. Info tel. 0186-615489.

Wil je ook gewekt worden door de vogels? Camping DE PAREL Zeewolde: ruime plaatsen, kindvriendelijk, knus (geen stacaravans en huisjes) en heel veel natuur. Tel. 036-5227862, www.campingdeparel.nl

DRENTHE, Roden, (bij Groningen). Op klein park ruimte en natuur. Sfeervolle 4-6 pers. bungalows, ook 8-12 pers familie bungalows. Inl./folder tel: 050-5019261.

Heerlijk rustig in MIDDEN FRANKRIJK volledig ingerichte caravans en bungalowtenten. Tevens schilder- en beeld-

houwcurcus. Ook voor kinderen. Gratis brochure. Tel 033-4729721 of 00-33-254307323.

Welkom in SANTEPETOET, intiem pensionnetje tussen lucht, land en water. Aan de Zeeuwse kust, huisje, kamers, appartementen. L&O vanaf f 42,50. Bel eens! Tonja en Willem, Wissenkerke, 0113-372199.

SCHIN OP GEUL (L) te huur 2-4 pers. vakantie appartement in prachtig natuur- en stiltegebied, tel 043-4592007.

Frankrijk AUVERGNE, verblijf in eenvoudig boerenhuis in de Haute Loire, kamers 1 of 2 pers. Rustieke omgeving. Plaats voor hobby's zoals beeldhouwen/boetsen/tekenen, schilderen enz. f 210,- per week pp. Excl. eten, drinken enz Ned eigenaars. Telefoon: 0412-472065.

VOGEZEN, herberg La Balance op idyllische plek in de natuur met eigen bron. L&O f 46,50, heerlijk (vega)menu f 28,50. Info 030-2660312/00-33-3290300689

Frankrijk, AVEYRON, Vallei van de Lot. Vrijstaande boerenwoning te huur. Info 071-5321082.

Op een mooi plekje naast onze bio-tuinen en kwekerij i.o. verhuren wij een caravan voor f 300,- p.w. Voor mensen

die willen helpen op het land en in de tuinen een reductie van 25%. AUVERGNE. Inl. 00-33-470473671, e-mail bep@libertysurf.fr

Te huur in prachtig natuurgebied de MORVAN (Bourgonje). Mooi gelegen authentiek huis. (type boerderij). Natuur, rust en ruimte, ideaal wandelgebied. Voor 2t/m8 pers. Vanaf f 550.00 Tel 0575-526414, Fax 0575-529816

Kleine boerderij camping, onder notenbomen. Rust, ruimte, en schaduw gegarandeerd. Tevens paardrijden. Mooie wandelroutes. Inl./folder: 00-33-5532827 91 of 00-33-686343616 'Camping la clé des champs' Lokker Jackie 'Le champ' 24370 Sainte Mondane (Dordogne) Frankrijk.

Kleine, rustige camping in Z.W.-Frankrijk aan prachtig riviertje. Ideaal voor kinderen en wandelaars. Biologische producten te koop op onze boerderij. Vraag folder 01653-13578 (na 17 uur) of tel/fax 00-33-565818967 MOULIN DE LIORT, 12440 La Salvat Peyrales, Frankrijk. <http://www.perso.wanadoo.fr/liort/>

ARDENNEN (Durbuy) comfortabele vijfpersoons bungalow in park in prachtige omgeving. Veel privacy en sportmogelijkheden. Bij rechtstreekse boeking 20% korting! Inlichtingen 0411-682239.

Vragen aan.... ANNELOE RIJPKEMA, voedingsvoorlichter van De Kleine Aarde

Melk, homogeniseren of niet. Wat betekent dit voor het menselijke lichaam?

Vrijwel alle melk die tegenwoordig te koop is, is gehomogeniseerd. Ook melk met een EKO-keurmerk, alleen de biologisch-dynamische melk (met het Demeter-keurmerk) niet. Homogeniseren houdt in dat de vetbolletjes worden verkleind, ze worden onder druk tegen een 'muur' aangeschoten of d.m.v. een kleppenapparaat verkleind. De grootte verandert van 3,5 µm (micron) naar 1 of zelfs 0,35 µm (Biologische Voedingstelefoon en A.

Coenders). Het voordeel van homogeniseren is dat vet niet meer oproomt, zodat er geen vetkraag ontstaat. Ook wordt de stabiliteit van vet bevorderd, zodat er geen olielaagje op de vetlaag wordt gevormd. Volgens de Biologische Voedingstelefoon wordt dit ook wel het esthetische motief genoemd. Wat heeft dit voor gevolgen voor de melk en voor de mens? Er wordt beweerd dat niet-gehomogeniseerde melk langer houdbaar is dan gehomogeniseerde melk, omdat de niet-gehomogeniseerde melk een mooie vetprop als afsluiting heeft en

omdat de melk minder bewerkt is. Deze vetprop kan op termijn echter ranzig worden en deze smaak overbrengen op de melk. Gehomogeniseerde melk is daarentegen weer licht- en warmtegevoeliger. Op beide melksoorten staat een houdbaarheidsdatum, die wettelijk gelijk is. De houdbaarheid zou volgens die datum even lang zijn. Het is dan ook niet hard te maken dat niet-gehomogeniseerde melk langer houdbaar is. Met betrekking tot gezondheid werd in het verleden (1976) gesproken over de 'hypothese van Oster', die zei dat de stof xanthine-oxydase uit gehomogeniseerde melk makkelijker werd opgenomen dan uit niet-gehomogeniseerde melk. Deze stof zou een risicofactor zijn voor het ontstaan voor hart- en vaatziekten. Deze hypothese is echter weerlegd door de gangbare wetenschap. Ze kan niet bevestigen dat de verkleinde vetbolletjes intact door de vaatwand gaan. Het is dus ook niet hard te maken dat niet-gehomogeniseerde melk gezonder is dan gehomogeniseerde melk.

Over de smaak bestaan diverse meningen; de één zegt dat gehomogeniseerde melk een vollere smaak heeft, de ander vindt deze juist minder uitgesproken (C. Catsberg en A. Coenders). De keuze voor gehomogeniseerde of niet-gehomogeniseerde melk moet de consument maken. Homogeniseren lijkt een overbodige behandeling, maar het oog wil ook wat. Qua gezondheid zal het geen problemen geven.

Vragen naar Anneloe Rijkema, De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel. Telefonisch spreekuur maandag van 13.00 tot 17.00 op 0411-684921.

Raadgevers

Met raadgevers kunt u contact opnemen voor gratis advies. Zij doen dit werk in hun vrije tijd. Vandaar enkele spelregels: - sluit een postzegel voor antwoord bij als u een schriftelijke reactie verwacht; - wilt u een raadgever bezoeken, bel of schrijf dan vooraf.

Groente, fruit en tuin

De Kleine Aarde tuinvoorlichter Inge Hindriks tel. spreekuur di 13.00-17.00 op 0411-684921. Milieuvriendelijk tuinieren.

Fruit- en groenteteelt J.W.J. v.d. Werken, Steenweg 76, 5301 HN Zaltbommel, tel. 0418-540624.

Biol. tuinieren Rik Dedapper, COVOBIT, Groteweg 27/537, 9500 Geraardsbergen (B), tel. (0032)(0)54-417473 (na 18.00). Groenbemesters, gewasbescherming, fruitteelt.

Verzorging fruitbomen Werkgroep Pom. Gen. Lim. Oude fruitrassen. J. Teunissen, Wilhelmínasingel 137, 6001 GS Weert, tel. 0495-533395.

Hoogstamfruitbomen Prov. Noord-Holland, werkgroep POM, Zuidje 6, 1636 XC Schermerhorn, tel. 072-5022545.

Struik- en houtgewassencompost Proefworf Comité Jean Pain, Gerrit v. Dale, Holle Eikstr. 25, Londerzeel (B), tel./fax (0032)(0)52-305365.

Wilde tuinen R. Osinga, M.Fopmawei 22, 9023 AJ Jorwerd, tel. 058-2519678.

Bodembedekking Dirk Prins, Asterstr. 3, 3911 WE Rhenen, tel. 0317-614282. Ook inheemse kruidachtige planten in plantsoen, heemtuin, wilde tuin.

Paddestoelen Paddestoelentoren, Parkweg 65, 6511 BE Nijmegen, tel. 024-3778212.

Permacultuur Projekt Aarde, Hans Carlier, Stokebrand 233, 7206 EE Zutphen, tel. 0575-530394.

Pergola-associaties Stichting Strohalm adviseert biol. boeren en consumenten. Oudegracht 42, 3511 AR Utrecht, tel. 030-2314314.

Gebruikstuin Inheemse geneeskruiden en bloemenzaden. Aanleg ecologische gebruikstuin. Maries Zaden, Land v. Maat 14, 1852 HP Heiloo, tel. 072-5338546. Skal 7222.

Natuurbeheer

Adviesbureau Van Nierop, Hortensiastr. 14, 5644 KP Eindhoven, tel. 040-2129319, fax 2131280. Onderzoek, planvorming, beheer bossen en natuurterreinen. Ook cursussen.

Dieren

Nederlandse Landgeit Paul Bouman, Anderense-

weg 27, 9463 RN Eext, tel. 0592-261016.

Kippen, geiten, schapen Theo Coolen, Weidepolder 18, 5235 VB Den Bosch, tel. 073-6428750 (werkd. 19.00-20.00), agro-impuls@planet.nl.

Ecologische (klein-)veehouderij Henk de Mink, Oudendijk 6, 3291 LN Strijen, tel. 078-6743418 (na 18.00). Ook veevoerproductie, graslandonderhoud.

Spinnen, weven en verven

Jabeek, Nelly Hanssen-Jonkhout, Etzenraderstr. 33, 6454 AP, tel. 046-4425177.

Purmerend, Mies Bouwmeester, Herengracht 14, 1441 EW, tel. 0299-423774. Textiel in binnen- en buitenland.

Ammerstol, Ineke Visser, Lekdijk 82, 2865 LE, tel. 0182-352913.

Bouwen en wonen

De Kleine Aarde bouwvoorlichter Marie-José Oomen, tel. spreekuur wo 13.00-17.00 op 0411-684921. Duurzaam bouwen en wonen.

Advies Viba, Vereniging voor Integrale Biol. Architectuur, Veemarktkade 8-B4, 5222 AE Den Bosch, tel. 073-6216943.

Advies Nibe, Ned. Inst. voor Bouwbiologie en Ecologie, Postb.229, 1400 AE Bussum, tel. spreekuur do 9.00-10.00 op 035-6948233. Bouwen, milieu, gezondheid.

Vochtproblemen Verex Miljø, Postb.48, 9285 ZV Buitenpost, tel. 0511-542070. Vocht- en zwamproblemen in woningen, milieuvr. oplossingen.

Architectuur Sjaap Holst, De Raadstr. 1, 5666 EA Geldrop, tel. 040-2863792. Biol.-ecologische architectuur, eco-design, leembouw.

Timmeren, bouwen Vof Varne, Postb.5093, 1380 GB Weesp, tel. 06-52975772 (varend timmerbedr.).

Rietdekken Grietines Harms, Balloërstr. 7, 9451 AK Rolde, tel. 0592-242800 (18.00-22.00).

Natuurverf Bio-ecologische schildersbedr. Kees Rolsma, Oude Boekeloseweg 11, 7553 DS Hengelo, tel. 074-2508839 (17.30-20.00), fax 2508720.

Helofytenfilters Ecofynt, Frank v. Dien, De Schepen 17, 5688 VM Oirschot, tel. 0499-550328, fax 550329, ecofynt@hetnet.nl. Helofytenfilters, waterzuivering.

Helofytenfilters Rietland, Dion v. Oirschot, Rosmolenplein 346, 5014 ET Tilburg, tel. 013-5446599, fax 0032-14651419, jupiter@ping.be. Ook regenwatertoepassingen.

Kleuratelier eColor, kleuradvies op ecol. basis. Marie Anne Merk, De Kuiperij 13, 7437 CW Bathmen, tel. 0570-543361 (20.30-22.00), fax 542872, fcpoutre@wxs.nl.

Binnenmilieu BBA Boerstra Binnenmilieu Advies, Postb.774, 3000 AT Rotterdam, fax 2447026, bba@binnenmilieu.nl. Binnenmilieu in woningen, kantoren, scholen.

Waterbesparing Grijs- en regenwatersystemen, Kilian Water, Postb.312, 6700 AH Wageningen, tel. 0317-426436, fax 426437, info@kilianwater.

Composttoilet, grijswater Ecosave, Biddinghuizen, tel. 0321-332038, fax 330916. Ook energie- en waterbesparing. Werkdagen 9.00-12.00.

Milieu-advies voor kantoor en huis. Composttoiletten en composteren. Ekotrade Holland, De Wal 29, 9269 PA Veendam, tel. 0511-476611, fax 472699.

Energie

Biogasinstallaties Frits Ogg, Postb.244, 6500 AE Nijmegen, tel./fax 024-3565588.

Elektriciteit, accu's, windenergie, energiebesparing Ing. Hendrik Venema, Kraayenbergstr. 23, 8051 XL Hattum, tel. 038-4445643.

Besparing en techniek Jos v. Doorn, Balsemienln. 26, 5582 AD Waalre, tel. 040-2216383 (na 18.00).

Zon en wind Informatiecentrum Duurzame Energie, tel. 0900-9892 (f 0,30 per minuut). Voorheen: ODE.

Vuurmeesters. Houtgestookte kachels. Klusenkunst, tel. 0547-351270.

Tegelkachels, schoorstenen De Tegelkachels, Dorpsweg 67, 1631 DH Oudendijk, tel. 0229-543576.

Tegelkachels Piet de Vries, Sellingen, tel. 0599-324229. Ook verwarming met speksteenkachels, zonne-energie, hout.

Automatisering

Barent Brouwers tel. 055-3557874, b.brouw@planet.nl. Internet, databases, besturingssystemen, applicaties.

Apparaten en machines

Graanmolens Dirk v. Haren Noman, Beukstr. 15, 3920 Lommel (B), tel. (0032)(0)11-544475.

Graanmolens Anshar v.d. Wielen, Hilversumstr. 98, 6843 DL Arnhem, tel. 026-3812320. Muesliwalsen, huisbakkers, hooikisten, zuurkoolpotten en -messen, groenten-, vruchten- en kruidendrogers. Sap maken.

Machinebouw Jan de Jong, IJsselkade 16, 3401 RC IJsselstein, tel. 030-6885328 (mobiel 06-5344100), fax 030-6870487. Apparaten voor levensmiddelenprod., o.a. maal-, snijmachines.

Voeding

De Kleine Aarde voedingsvoorlichter Anneloe Rijkema, tel. spreekuur ma 13.00-17.00 op 0411-684921.

Milieuvriendelijke en gezonde voeding.

Bio-dynamisch voedingstelefoon Voedingsinstituut Dúnamis, tel. 0343-533456 (ma, wo, vr 10.00-13.00). Biol./biol.-dynamische voeding.

Geitenkaas G.J. v. Diemen, Mr. J.B. Kanweg 99, 9439 TE Witteveen, tel. 0593-552415 (na 14.00).

Wijn en bier maken Souplesse Import, Brabantweg 5a, 6591 HV Gennep, tel. 0485-512021, fax 517263.

Wijn, bier, gedistilleerd zelf maken Riet Beijer, Koninginneln. 32, 3762 DE Soest, tel. 035-6020979 (di-vr).

Wijn, bier, kaas maken Huisvlijt, B. Vingerhoedt, P.Breugelstr. 20, 5213 BN Den Bosch, tel./fax 073-6890441.

Milieu algemeen

Leiden Leidse Rechtswinkel, tel. 071-5141516/5121111, fax 5130775; tel. spreekuur di 18.30-20.30, do 14.00-16.00.

Amsterdam Milieurechtswinkel, tel. 020-6233049, tel. & inloopsprekkuur di 18.00-20.00, do 14.00-17.00.

Rotterdam Milieurechtswinkel, tel. 010-4049668, tel. spreekuur di 10.00-12.00.

MilieuCentraal tel. 0900-1719 (f 0,30 per min.), ma-vr 9.00-17.00, fax 030-2305071, info@milieucentraal.nl.

Utrecht Wetenschapswinkel Biologie, (onderzoeks)vragen natuur, milieu, gezondheid, tel. 030-2537363, fax 2535795, wbu@bio.uu.nl.

WIJN EN ETEN GAAN HAND IN HAND

Langzaam is lekkerder

ANNELOE RIJPKEMA

Elisabeth du Ysè is eigenaar van de firma Roskam Wijnkopers, de grootste Nederlandse importeur van biologische wijnen. Ze woont met haar echtgenoot in een oude school te Oss. Daar zijn ook haar bedrijf en een wijnmuseum gevestigd. Voedingsvoorlichter Anneloe Rijkema vroeg Elisabeth naar haar culinaire hartstocht.

Elisabeth's oude keuken is zojuist gesloopt. Ervoor in de plaats komt een grote keuken met een dubbele oven en een fornuis met vijf pitten, die genoeg ruimte biedt aan de groepen die het wijnmuseum bezoeken. Want volgens Elisabeth zijn wijn en eten met elkaar verbonden. Momenteel kookt Elisabeth op twee pitten. Maar ook dat doet ze met veel plezier.

Wat vind je belangrijk bij het koken?
Ik probeer zoveel mogelijk biologische in-

grediënten te gebruiken. Biologische producten zijn lekkerder en voedzamer. Niet-biologische producten verzadigen minder snel, je hebt na een uur al weer trek.

Wat zijn je favoriete producten of gerechten?

Ik hou erg van peulvruchten. Bijvoorbeeld linzen met veel geglaceerde uitjes en pittige worstjes, geserveerd met gefrituurde aardappeltjes of een stuk brood. Of een soep met veel soorten paddestoelen, heerlijk. Ook lekker zijn schijfjes winterwortel die in een scheutje droge witte wijn in twintig minuten zijn gaargekookt.

Je noemt een recept met vlees, eten jullie wel eens vegetarisch?

Soms, niet zo vaak. Maar we eten biologisch vlees en soms vis of een omelet. Ik hou niet van vleesvervangers.

Kook je weleens een dag niet?

Nee, we koken vrijwel altijd. Soms gaan we uit eten, maar dat valt bijna altijd tegen. Behalve als het een heel goed restaurant is. Buiten de deur eten we Italiaans; we houden van pasta of pizza. Op zakenreis koken we op de twee pitjes in de camper. Maar dan wel een driegangen maaltijd!

Wat vind je wederhelft van je kookkunst?

Hij vindt het heerlijk. Hij zegt altijd 'ik kom morgen weer bij je eten'. Hij laat mij rustig m'n gang gaan met koken, maar helpt wel met opruimen en tafeldекken. Ik kook het liefst grote hoeveelheden. We hebben altijd zes kinderen gehad en ik kom uit een groot gezin.

Welke rol speelt je vak in de keuken?

Ik werk veel met wijn en word geïnspireerd door Frankrijk. Wanneer we bij wijnboeren eten, verbaast de eenvoud van de gerechten me telkens weer. Ik doe altijd zo ingewikkeld! Vaak maak je het jezelf te moeilijk, met al die liflafjes. Zij gaan het bos in en plukken eekhoorntjesbrood. Die frituren ze in druivenpitolie en dat is heerlijk! Dat kennen we hier niet.

Neem je producten mee naar huis?

Jazeker, de druivenpitolie, een afvalproduct van de wijnproductie. Ik neem ook cognac mee, de Pineau de Charente is heerlijk. En biologische Amaretto, die is heel vol van smaak. Ze is wel twee keer zo duur, maar je hebt er minder van nodig.

Vind je de prijs van voeding belangrijk?

Nee. Het moet niet al te duur zijn, maar ik vind kwaliteit belangrijker.

Wat vind je van de fastfoodcultuur, koop je dat?

De kinderen halen soms een hamburger. Ikzelf eet nooit fastfoodproducten. Ik gebruik ook nauwelijks kant-en-klaarproducten uit de natuurwinkel. Ik wil geen vleesvervangers.

Werk je met nieuwe snelle apparaten of geef je de voorkeur aan de rustige methode?

Ik ben voor slow food. We hebben een magnetron, maar gebruiken die bijna nooit. Je hoort er veel verontrustende verhalen over. Die snelheid, dat moet een keer verkeerd gaan. Heel het leven is te druk. Eten moet een rustpunt zijn. Toen mijn kinderen allemaal nog thuis woonden, ontbeten we altijd op ons gemak met z'n allen. Nu, met z'n tweeën, nemen we alle tijd om na het werk te ko-

ken en te eten. Al die kant-en-klaar producten vind ik een zorgelijke ontwikkeling, je weet niet wat er in zit aan toevoegingen en je vervreemdt van voedsel. Mensen weten niet meer hoe ze zelf een lekkere pudding kunnen maken.

Hebben je kinderen iets van je kookkunsten overgenomen?

Ja, voor vrienden en familie maken ze vaak uitgebreide maaltijden. Ook de kinderen van mijn man vinden het leuk om uitgebreid te koken.

Wat zou je eens willen doen in de keuken?

Ik zou graag zelf pasta maken met een pasta-apparaat, maar daar heb ik nog geen tijd voor gehad! Verse pasta vind ik heerlijk.

Ijs zonder suiker en melk

4 eiwitten

4 eetlepels appeldiksap
extra vulling: scheutje biologische amaretto, wat gebroken bitterkoekjes, wat geschaafde pure chocolade of hele vruchten

Klop de eiwitten stijf met de appeldiksap. Laat dit opstijven in de diepvries en laat het twee uur staan. Schep er dan een vulling naar keuze door en laat het ijs weer opstijven.

Mandarijnensausje

4 mandarijnen
vanillepoeder
kardemompoeder
appeldiksap
maïzena of arrowroot

Halveer de mandarijnen en pers ze uit. Verwarm dit sap met wat vanille- en kardemompoeder en appeldiksap, gedurende 10 tot 15 minuten. Meng maïzena of arrowroot met wat water en bind hiermee het mandarijnensap. Schep ondertussen het ijs in de lege mandarijnenhelften en leg deze op een bordje. Schenk de warme mandarijnensaus erover en smullen maar.

WIJN EN ETEN GAAN HAND IN HAND

Langzaam is lekkerder

ANNELOE RIJKEMA

Elisabeth du Ysèr is eigenaar van de firma Roskam Wijnkopers, de grootste Nederlandse importeur van biologische wijnen. Ze woont met haar echtgenoot in een oude school te Oss. Daar zijn ook haar bedrijf en een wijnmuseum gevestigd. Voedingsvoorlichter Anneloe Rijkema vroeg Elisabeth naar haar culinaire hartstocht.

Elisabeth's oude keuken is zojuist gesloopt. Ervoor in de plaats komt een grote keuken met een dubbele oven en een fornuis met vijf pitten, die genoeg ruimte biedt aan de groepen die het wijnmuseum bezoeken. Want volgens Elisabeth zijn wijn en eten met elkaar verbonden. Momenteel kookt Elisabeth op twee pitten. Maar ook dat doet ze met veel plezier.

Wat vind je belangrijk bij het koken?
Ik probeer zoveel mogelijk biologische in-

grediënten te gebruiken. Biologische producten zijn lekkerder en voedzamer. Niet-biologische producten verzadigen minder snel, je hebt na een uur al weer trek.

Wat zijn je favoriete producten of gerechten?

Ik hou erg van peulvruchten. Bijvoorbeeld linzen met veel geglaceerde uitjes en pittige worstjes, geserveerd met gefrituurde aardappeltjes of een stuk brood. Of een soep met veel soorten paddestoelen, heerlijk. Ook lekker zijn schijfjes winterwortel die in een scheutje droge witte wijn in twintig minuten zijn gaargekookt.

Wat vind je wederhelft van je kookkunst?

Hij vindt het heerlijk. Hij zegt altijd 'ik kom morgen weer bij je eten'. Hij laat mij rustig m'n gang gaan met koken, maar helpt wel met opruimen en tafeldekken. Ik kook het liefst grote hoeveelheden. We hebben altijd zes kinderen gehad en ik kom uit een groot gezin.

Welke rol speelt je vak in de keuken?

Ik werk veel met wijn en word geïnspireerd door Frankrijk. Wanneer we bij wijnboeren eten, verbaast de eenvoud van de gerechten me telkens weer. Ik doe altijd zo ingewikkeld! Vaak maak je het jezelf te moeilijk, met al die liflafjes. Zij gaan het bos in en plukken eekhoorntjesbrood. Die frituren ze in druivenpitolie en dat is heerlijk! Dat kennen we hier niet.

Neem je producten mee naar huis?

Jazeker, de druivenpitolie, een afvalproduct van de wijnproductie. Ik neem ook cognac mee, de Pineau de Charente is heerlijk. En biologische Amaretto, die is heel vol van smaak. Ze is wel twee keer zo duur, maar je hebt er minder van nodig.

Vind je de prijs van voeding belangrijk?

Nee. Het moet niet al te duur zijn, maar ik vind kwaliteit belangrijker.

Wat vind je van de fastfoodcultuur, koop je dat?

De kinderen halen soms een hamburger. Ikzelf eet nooit fastfoodproducten. Ik gebruik ook nauwelijks kant-en-klaarproducten uit de natuurwinkel. Ik wil geen vleesvervangers.

Werk je met nieuwe snelle apparaten of geef je de voorkeur aan de rustige methode?

Ik ben voor slow food. We hebben een magnetron, maar gebruiken die bijna nooit. Je hoort er veel verontrustende verhalen over. Die snelheid, dat moet een keer verkeerd gaan. Heel het leven is te druk. Eten moet een rustpunt zijn. Toen mijn kinderen allemaal nog thuis woonden, ontbeten we altijd op ons gemak met z'n allen. Nu, met z'n tweeën, nemen we alle tijd om na het werk te ko-

ken en te eten. Al die kant-en-klaar producten vind ik een zorgelijke ontwikkeling, je weet niet wat er in zit aan toevoegingen en je vervreemdt van voedsel. Mensen weten niet meer hoe ze zelf een lekkere pudding kunnen maken.

Hebben je kinderen iets van je kookkunsten overgenomen?

Ja, voor vrienden en familie maken ze vaak uitgebreide maaltijden. Ook de kinderen van mijn man vinden het leuk om uitgebreid te koken.

Wat zou je eens willen doen in de keuken?

Ik zou graag zelf pasta maken met een pasta-apparaat, maar daar heb ik nog geen tijd voor gehad! Verse pasta vind ik heerlijk.

Ijs zonder suiker en melk

4 eiwitten

4 eetlepels appeldiksap

extra vulling: scheutje biologische amaretto, wat gebroken bitterkoekjes, wat geschaafde pure chocolade of hele vruchten

Klop de eiwitten stijf met de appeldiksap. Laat dit opstijven in de diepvries en laat het twee uur staan. Schep er dan een vulling naar keuze door en laat het ijs weer opstijven.

Mandarijnensausje

4 mandarijnen

vanillepoeder

kardemompoeder

appeldiksap

maïzena of arrowroot

Halveer de mandarijnen en pers ze uit. Verwarm dit sap met wat vanille- en kardemompoeder en appeldiksap, gedurende 10 tot 15 minuten. Meng maïzena of arrowroot met wat water en bind hiermee het mandarijnensap. Schep ondertussen het ijs in de lege mandarijnehelften en leg deze op een bordje. Schenk de warme mandarijnensaus erover en smullen maar.

Je noemt een recept met vlees, eten jullie wel eens vegetarisch?

Soms, niet zo vaak. Maar we eten biologisch vlees en soms vis of een omelet. Ik hou niet van vleesvervangers.

Kook je weleens een dag niet?

Nee, we koken vrijwel altijd. Soms gaan we uit eten, maar dat valt bijna altijd tegen. Behalve als het een heel goed restaurant is. Buiten de deur eten we Italiaans; we houden van pasta of pizza. Op zakenreis koken we op de twee pitjes in de camper. Maar dan wel een driegangen maaltijd!

Eten moet duurder

Het boek *Duistere machten* van Jan Paul Smit biedt inkiijkjes in de wereld van de agro-industrie. De boer blijkt de dupe. Wat moeten we doen?

FRANK VAN DER LECQ

Weet u het nog? Land- en tuinbouworganisatie LTO Nederland was boos op

Robert Long, ambassadeur van de Stichting Varkens in Nood. Long vond de bio-industrie lijken op nazi-concentratiekampen. Niet ten onrechte, volgens de rechter. In de *Volkskrant* kort geïnterviewd over deze zaak, gaf Long de lezer een advies mee. Wij moesten het boek *Duistere machten* van Jan Paul Smit maar eens lezen. Long: 'Dat gaat over grote multinationals als Unilever, die onze hele voedselketen stevig in de greep hebben. Ontluisterend, beangstigend.'

Smits boek concentreert zich op de niet al te bekende activiteiten van het Amerikaanse agroconcern Cargill. Cargill verkoopt zaaigoed, kunstmest, veevoer en verzekeringen aan boeren, neemt landbouwproducten van boeren af, runt slachthuizen, levert halffabrikaten aan de voedingsindustrie, produceert vruchtensap en huisdiervoeder voor de consumentenmarkt. Onder meer.

In Nederland, waar het concern volgens Smit twaalf fabrieken heeft, zijn producten van Cargill verwerkt in de tomatenketchup van Heinz, het bier van Heineken, de kroketten van Kwekkeboom en de vruchtensappen van Riedel. Onder meer. Wat is er mis met Cargill? Jan Paul Smit vult het beeld aan dat Geert Mak in *Hoe God verdween uit Jorwerd* (1996) en

Frank Westerman in *De graanrepubliek* (1999) hebben geschetst van de stormen die al jaren over de landbouwsector trekken. Bedrijven als Cargill zetten zich in voor 'geforceerde overproductie' en (dus) zeer lage marktprijzen. Doordat Cargill overal een vinger in de pap heeft (bijvoorbeeld in de politiek), slaagt het bedrijf er inderdaad vaak in de boeren af te schepen met bodemprijzen. Die dwingen de landbouwsector ten koste van alles 'efficiënter' te produceren. Met schaalvergroting, mechanisatie, dierenleed en (vooral in de Derde Wereld) massale werkloosheid tot gevolg. Een ander kenmerk van bedrijven als Cargill is dat ze landbouwproducten 'tot op de moleculen' afbreken. In de voedingsindustrie wordt wat afgefilterd, -gecentrifugeerd, -gekristalliseerd, -geëmulgeerd, -gegranuleerd en -geagglomereerd. Natuurlijk zitten bedrijven als Cargill ook tot aan de nek in de gentechproblematiek. Smit maakt weer eens duidelijk dat genetische manipulatie niet betekent dat de honger op filantropische wijze wordt gelengd. Nee, gentech maakt dat de agro-industrie nog meer kan verdienen en nog meer macht over de boeren kan uitoefenen. Waarom produceert chemiereus Monsanto anders zaaigoed voor gewas-

sen die resistent zijn tegen het eigen bestrijdingsmiddel (Roundup), terwijl het boeren onmogelijk maakt daar zelf zaaigoed van te kweken? Uit menslievendheid soms? Weldenkende mensen kiezen voor biologische waar. Wie echter de markt van ecoproducten beziet, merkt dat die producten steeds meer op gangbare producten gaan lijken. Zijn biologische appeltjes uit Nieuw-Zeeland wel schoner dan bespoten Nederlandse exemplaren? Ook van ecokippen mag sinds kort de snavel worden gekapt. De biologische winkels worden overspoeld met plastic. En, wat het ergste is: de prijzen van biologische producten staan enorm onder druk. Eco moet per se even goedkoop worden als gangbaar. Waarom dat erg is? Wel, willen we er een landbouw op nahouden waar zowel het milieu, het dier als de boer wat aan heeft, dan moeten we juist méér gaan betalen voor ons eten. En dat is iets wat tegen de belangen van Cargill indruist.

Jan Paul Smit, *Duistere machten*. Amsterdam 2000 (Agri & Cultuur). Bestellen? Maak f 37,- over op Postbankrekening 8712032 van Agri & Cultuur, Amsterdam o.v.v. de titel. Internet: www.ddh.nl/duurzaam/landbouw (downloaden gratis).

TEKENING ELLEN KARS

Wat doen wij met uw geld?

Donateurs van *De Kleine Aarde* schonken de organisatie in 2000 veel geld. Hiermee bekostigt *De Kleine Aarde* haar inspanningen voor een duurzamer wereld. Waar bleef dat geld en wat deden wij ermee? Hier volgt een aantal belangrijke projecten en activiteiten.

Particulieren & Zonneboilers

In 2000 bedacht en ontwierp *De Kleine Aarde* het project *Particulieren & Zonneboilers*, dit jaar wordt het uitgevoerd. Doelstelling is zoveel mogelijk particulieren te interesseren voor de aanschaf van een zonneboiler. Met de hulp van gemeenten en makelaars, die van *De Kleine Aarde* de nodige informatie krijgen. *Particulieren & Zonneboilers* maakt deel uit van het overkoepelend project *Duurzame Energie in Brabant vanzelfsprekend*.

Het jaar van de Meierijmarkten

Dit jaar vindt op *De Kleine Aarde* de aftrap plaats van twaalf Meierijmarkten die in de loop van 2001 in Brabant zullen worden gehouden. Op de Meierijmarkten – georganiseerd door *De Kleine Aarde* – blijkt hoeveel streekproducten de streek rijk is. Op zondag 1 april aanstaande is iedereen die van streekproducten houdt – zoals huisgemaakte wijn en vruchtenjams – welkom aan Het Klaverblad 1.

In de prijzen

In drie Brabantse tuincentra liep vorig jaar het project *Natuurlijk in het Tuincentrum*. Dit was, in samenwerking met De Vlinderstichting, de Brabantse Milieufederatie en de Nederlandse Vereniging van Tuincentra, ontwikkeld door *De Kleine Aarde*. De deelnemende tuincentra richtten het afgelopen jaar een milieustraatje in. Het personeel volgde een training en de centra vestigden de aandacht op hun milieuvriendelijke producten.

Tuinzaken, een vakblad voor de tuincentrumbranche, kende *Natuurlijk in het Tuincentrum* de innovatieprijs toe. De jury noemde het project 'zinnig, nuttig en relevant voor de branche'.

Extra steun voor De Kleine Aarde

Net als Greenpeace, Milieudefensie en het Wereld Natuur Fonds, behoort nu ook *De Kleine Aarde* tot de Goede Doelen van de Nationale Postcode Loterij. Op 1 februari ontving directeur Frank Zanderink een cheque met een prachtig bedrag. De financiële steun van 'de grootste doelen loterij van Nederland' is zeer welkom. De laatste jaren werden de inkomsten uit subsidiegelden steeds minder, terwijl *De Kleine Aarde* juist méér voorlichting wil geven over gezonde voeding, natuurlijk tuinieren en duurzaam bouwen & wonen. Met de steun van de Postcode Loterij zal het terrein van *De Kleine Aarde* in de nabije toekomst uitgroeien tot een heus Eko-park.

Hoe duurzaam is energie uit biomassa?

FOTO: ED VAN ALEM

Voor veel Nederlanders is het even slikken: een groot gedeelte van duurzame energie is niet afkomstig van oneindige stromingsbronnen (zon, wind en water) maar van biomassa. En ruim de helft daarvan bestaat uit de organische componenten van afval. Misschien is het daarom beter biomassa niet langer als duurzame maar als eindige stromingsbron te beschouwen.

TSEARD ZOETHOUT

De Biomassacentrale van Cuijk (Noord-Brabant)

De problemen met biomassa beginnen al bij de definitie. Want wat moet onder het duurzame deel van biomassa worden verstaan?

De energiedistributiebedrijven, afvalverwerkingsinstallaties (AVI's) en het Ministerie van Economische Zaken (EZ) zien graag dat al het organisch materiaal in stoffen die als brandstof dienen, als bron van duurzame energie worden beschouwd.

Binnen die ruime definitie valt een heel scala aan stofstromen: van sloop- en resthout en papierpulp tot voedselresten, rioolwaterzuiveringsslib en allerlei soorten mest. Dat is niet verwonderlijk: nu de afval- en energiesector vrijwel geliberaliseerd zijn, spelen financiële rendementen en lage tot negatieve inkooprijzen van brandstoffen een steeds grotere rol. Met duurzame energie valt bovendien goede

sier te maken, zowel bij de overheid als bij de consument. Tegelijkertijd heeft de overheid zich vastgelegd om binnen twintig jaar tien procent van alle energie uit duurzame bronnen op te wekken. Ruim een kwart van alle duurzame energie moet dan uit organisch materiaal komen. Dat heeft nu al tot de tragikomische situatie geleid dat mestverbranding door de overheid als duurzame vorm van energie wordt aangemerkt.

Giftige stoffen

De milieubeweging verzet zich tegen deze ontwikkeling, omdat via deze achterdeur de intensieve veeteelt wordt gestimuleerd, terwijl zware metalen, chloor en zwavelverbindingen door uitstoot naar de lucht in een veel groter gebied terechtkomen. Zij hanteert dan ook een striktere definitie door alleen het organische materiaal uit bossen en reststoffen uit de voedingsindustrie als bio-energie aan te merken. "Al het andere, van afval-

hout tot papierslib en mest, zijn stoffen waarvan de gebruiker zich wil ontdoen. Ze zijn weliswaar organisch, maar kunnen vanwege de concentratie van giftige stoffen niet worden gezien als een duurzame brandstof en zijn nooit voor duurzame opwekking bedoeld", licht Arne Schoevers van de Stichting Afval & Milieu toe.

Leek het er eerst nog op dat de milieubeweging de Europese Commissie aan haar zijde had, sinds enige tijd hanteert ook die, onder druk van de energie- en afvalsector, de ruime definitie. Herman Huisman, de nieuwe directeur van het Afval Overleg Orgaan, schetst het kader waarin het energiebeleid zich tegenwoordig bevindt. "De overheid en energiebedrijven zijn bezig met een nieuw kolenconvenant. Daarin wordt afgesproken dat twintig procent biomassa met een totaal volume van 2,5 miljoen ton in aangepaste elektriciteitscentrales zal worden bijgestookt. Daarmee wordt een

reductie van de CO₂-uitstoot van drie miljoen ton bereikt en een groot deel van de duurzame energieopwekking ingevuld."

Volgens Huisman draait de discussie na de plaatsbepaling van het Europees Parlement nu om het op één lijn krijgen van de ruime definitie en het fiscale stimuleringsbeleid. Tot voor kort kregen alleen de AVI's voor elke kilowattuur opgewekte stroom de helft van de ecotax (de regulerende energie belasting of REB in jargon) terug. Elektriciteitscentrales die gemengde brandstofstromen gebruiken, waren van die vergoeding uitgesloten als ze slechts gedeeltelijk biomassa bijstookten. Huisman: "De NOVEM onderzoekt in welke mate deze centrales de REB straks kunnen terugkrijgen. Dat zal voor een groot deel afhangen van de samenstelling van de afvalstromen."

Grondstoffen verbranden

Behalve over een juiste definitie twist de milieubeweging ook met de overheid en het bedrijfsleven over de capaciteit voor biomassa en de uitstoot bij verbranding. Het meningsverschil komt in veel gevallen voort uit de waarde die men aan verschillende stofstromen hecht en de allocatie (verdeling) die daarvan het onvermijdelijke gevolg is.

Arne Schoevers van Stichting Afval & Milieu ziet de afbraak van de ladder van Lansink* al vele jaren met lede ogen aan. "Het Ministerie van EZ heeft te weinig oog voor de effecten op het milieu

door alle aandacht op energieopwekking te richten. Daardoor wordt kwalitatief goed hout verbrand, terwijl dat nog goed dienst kan doen als grondstof in de spaanplaatindustrie. Bovendien laten enkele exploitanten van AVI's – als de ARN Nijmegen en AVI Amsterdam – geen gelegenheid onbenut om de zo succesvolle inzameling en het hergebruik van papier en compostering van GFT in diskrediet te brengen, in de hoop straks ook papier en GFT te mogen verbranden", aldus Schoevers.

Uitbreiding verbrandingscapaciteit

Gerard Smakman, senior adviseur van het EWAB programma (Energie Winning uit Afval en Biomassa) bij NOVEM, één van de belangrijkste uitvoerders van het EZ-beleid, ontkent dat de overheid ten gunste van verbranding minder hergebruik en preventie zou nastreven. "De capaciteit van de AVI's is de laatste jaren gelijk gebleven", zegt hij. "Wel wordt steeds meer afval gestort. Dat heeft ervoor gezorgd dat een stortverbod op hoogcalorisch afval niet geëffectueerd kon worden. Daarom moeten we op relatief korte termijn vergunningen voor uitbreiding van de verbrandingscapaciteit krijgen, zonder het rendementscriterium te laten verslappen. Op die manier kunnen we zoveel mogelijk energie uit biomassa halen." De nieuwe allocatie van het organische deel van biomassa (niet storten maar verbranden in ovens met een hoger rendement) heeft grote gevolgen voor de uitstoot van zware metalen, dioxinen en fijne stofdeeltjes naar de lucht. Zo hebben verontruste burgers en de milieubeweging recentelijk bezwaar aangetekend tegen bijstoken van vervuild hout in de kolencentrale van EPON bij Nijmegen. Veel andere biomassaprojecten lijden ook aan dit euvel. Wellicht wordt het tijd dat de Nederlandse overheid alle afval loskoppelt van duurzame energieopwekking. Dat geeft de stroomgebruiker de mogelijkheid werkelijk voor duurzame energie te kiezen.

** de ladder van Lansink, zo genoemd naar de parlementariër Lansink die het*

principe voor het eerst publiekelijk naar voren bracht, geeft de in de milieuwetgeving vastgelegde voorkeursorde aan welke verwerkingssweg een product moet afleggen: eerst preventie, dan hergebruik, vervolgens verbranden en tenslotte stort.

Regeladvertenties

POOLS paradijsje aan voet Beskiden, Oerbos, bergen, meren. f 350,- p.w. Tel. 020-6274580 of www.xs4all.nl/~sikkema/ollam/

Vlaanderen-Vakantiehoeve WILGENHOF, 20 km van zee, Brugge, Gent, Wandelen, fietsen, cultuur. Rustig nabij bos. Groen, comfortabel, gastvrij, grote bio-tuin, lekkere maaltijden (vegetarisch mogelijk) 5 kamers + app. (6 p.) Folder: Fam Hendrickx, Pot-en Zuidhoutstraat 4, 9990 Maldegem-België, 32-50/71 53 66. Web: users.skynet.be/wilgenhof

De Dolly Hoeve, ruime woonboerderij met grote biologische kruidentuin in Drenthe. Maart t/m nov. vierdaagse praktische KRUIDENCURSUSSEN: kruiden & massage; kruiden & voeding; kruiden & zelfzorg. Steeds vrijdag t/m maandag intern, veg. keuken, sauna, prijs f 400,- all in. Folder: 0592-291363

Nederlandse Franstalige vrouw, 60 jaar, zoekt een actieve, sociaalspirituele, niet onbemiddelde PARTNER die mee wil doen in haar (mini-)project Zuid-Frankrijk: opbouw oud huis (3/4 af) voor wonen en ontvangst gasten, met 2 ha. Grond. Tel. +31466831503.

Te huur, voor langere termijn, klein houten droomhuis in 1 ha bos, waarin poelen, zeer rustig gelegen, tegen uitgestrekt natuurgebied, met reëen in de tuin, op grens Noord-Brabant, Limburg, gas, water, licht, tel, cv en houtkachel. Tel 0492-341539 of 06-22905847.

ARDECHE, Zuid Frankrijk, eenvoudig boerenhuis in de bergen. Rustieke en bosrijke omgeving. 2-4 personen. Prijs f 500,- per week. Tel 0566-651492.

La Jaurie, ateliers des beaux-arts, BEELDHOUWEN in steen, kamperen, samen eten op inspirerende boerderij in Limousin fr. 00-33-555082835, www.lajaurie.com

MEIERIJ BRABANT, een sfeervolle landelijk gelegen bed&breakfast-locatie in authentieke woonboerderij. Kamperen ook mogelijk (geen caravans). Aan rand van natuurreservaat en nieuwe natuurontwikkeling. Unieke gelegenheid voor wandelaars, fietsers en schilderweekends voor kleine groepen. Ecologische grondslag. Tel 0411-686422

WESTDORPE, Zeeuws-Vlaanderen. Voor rust en ruimte. Vrijstaand vijf persoonsvakantiehuis, grote tuin. f 550,-/week, f 275,-/midweek, weekend. Tel 0115-694293/06-25593314.

Koolstofdioxide

Biomassa als deel van duurzame energie, is met veel onzekerheden omgeven. Niet alleen de definitie van biomassa staat volop ter discussie, ook de aanname dat biomassa goed zou zijn voor de reductie van de CO₂-uitstoot. In dit en het komende nummer belicht *De Kleine Aarde* de diverse standpunten over het gebruik van passief (afval) en actief (energieteelt en hout) gebruik van biomassa.

Regeladvertenties

Zuid Franse Alpen, Gîte LES OMBELLES, 38930 Avers-Lalley, met halfpension en biologische moestuin; omgeving met rust, ruimte en vlinders; (begeleide) wandelingen in de Vercors, tel. 00-33-476 347471. E-mail: les-ombelles@infonie.fr

TAARLOO, Drenthe (Stroomdal) woonboerderij voor ong 8 personen, (dieren, biol. moestuin) 27 juli - 18 aug. f 350,- p. w. Tel 0592-231276.

Kamperen tussen bomen en scharrelkippen, rust, ruimte. Boerderijcamping (1,5 ha) autovrij, kindvriendelijk. Veel aaibaar kleinvee, paard & wagen, kampvuur. Fietsen/mammoetskelers te huur. Bus/bos 0 km, Zwemwater/manege 3km, Drenthe 10 km, Duitsland 20 km, dierentuin Emmen 30 km. 3 vakantiehuisjes/3 stacaravans (met veel privacy) gehele jaar te huur, v.a. f 150,-. Info/folder tel. 0523-613535. Campingdecolenbrander@hotmail.com

Te huur, verbouwde boerderij ZUIDEWOLDE (Dr). Aan grindpad, 1 km buiten dorp, stilte gebied, kindveilig. Periode: 8 juli t/m 26 juli. Tel 0528-374004. Autovrije natuurvakantie op waddeneiland SCHIERMONNIK-

OOG: eenvoudig vakantiehuis voor max. 6 personen (3 slaapkamers, 6 bedden) Vrijstaand en rustig gelegen. Tel. 050-5492164

Geitenkuddes, landweggetjes, heuvels, weidse uitzichten: rust, cultuur, avontuur in de nog onbedorven natuur van de TARN-ET-GARONNE. Te huur 2 eenv. 18e eeuwse boerderijtjes, 2-5 pers., vrijstaand, eigen terrein, ruimte, privacy. Vanaf f 375,- p.w. Tel: 070-3894356.

DIVERSEN

8e EIGENTIJDs FESTIVAL van 7 t/m 10 juni op deVeluwe-Vierhouten. Thema: natuur, kunst en spiritualiteit Voor gratis festivalkrant: 0515-433352.

WWW.NUT.NL- sociaal portaal. Informatie over maatschappelijk nuttige activiteiten, organisaties en bedrijven. Onafhankelijk, not-for-profit. De andere kant van internet.

Ekodorpje in STEENWIJK. De gemeente Steenwijk biedt aan belangstellenden de mogelijkheid om in de nieuw te bouwen woonwijk Woldmeenthe gezamenlijk een ekodorpje te realiseren. Belangstellenden die mee willen denken, doen en wonen kunnen zich aanmelden bij het klimaatverbond

Steenwijk e.o., p.a. Piet Sevenhuijsen, Achterslagen 3, 8332 EA Steenwijk, Tel 0521-516615.

Mensen en mogelijkheden

Op onze kleine, 30 jaar oude boomrijke camping, is altijd klein ONDERHOUD te doen aan zowel binnen- als buitenwerk. Wie (m/v) een combinatie van werk en vakantie zoekt, kan reageren: 0523-613535. In ruil voor kosteloos verblijf in vakantiehuisje/stacaravan of eigen kampeermiddel. Periode en werkzaamheden in overleg. Zie ook rubriek vakantie.

Wij wonen in Z.W. Frankrijk aan riviertje en drijven een kleine boerderij en camping. Houd je van rust en natuur en heb je zin minimaal een maand te helpen in de tuin, op de camping of met bouwen, schrijf dan naar: MOULIN DE LIORT 12440 La Salvétat Peyrales, tel/fax 00-33-565818967

Leeann, a very young vibrant 49 year old British/Australian woman is looking for quiet NATURE LOVER, non-smoker, healthy lifestyle on small tropical island in Marine Sanctuary in Northern Palawan, Philippines. She build up a sustainable true paradise retreat. To know more go to www.malapacao.com

Vragen aan.... MARIE-JOSÉ OOMEN, bouw- en woonvoorlichter van De Kleine Aarde

Is hergebruik van oude bouwmaterialen ook milieuvriendelijk? Jullie informatie gaat altijd over nieuwe producten.

Nieuwe duurzame producten krijgen in de media, ook in *De Kleine Aarde*, vaak de meeste aandacht. Producten of andere dingen die nieuw zijn hebben de meeste nieuws waarde. Bovendien willen producenten hun product graag veel in het nieuws, want wat men niet kent, dat koopt men niet.

Helaas worden bestaande producten daardoor vaak onderbelicht. Hoewel ook

daar goede initiatieven bestaan. Zoals bij het hergebruik van oude bouwmaterialen. Enkele kenners en doe-het-zelvers doen dit al langer, maar bij het grote publiek is het nog weinig bekend. Terwijl er met deze materialen vaak mooie dingen te doen zijn en een belangrijke milieuwinst te behalen is. Op dit moment gaat nog veel sloopmateriaal naar de vuilverbranding of op de stort. Gelukkig is dit, mede door regels van de overheid, de laatste jaren aan het veranderen.

Een aantal sloopbedrijven speelt daarop in door selectief te slopen, de materialen op te slaan en voor de verkoop aan te bieden. Ook zijn er handelaren in oude bouwmaterialen te vinden. Sommigen op een specifiek gebied, zoals hout, dakpannen of

baksteen, anderen met een veel breder aanbod. Hierbij kunt u denken aan schouwen, trappen, aanrechtbladen, tegeltjes, glas-inloodramen en ga zo maar door.

Ook de mode doet mee aan de trend van hergebruik, oud is 'in'. Bovendien is bijvoorbeeld een vloer van oude vloerdelen uniek; het is iets anders dan de laminaatvloeren die steeds meer mensen in huis leggen. En bij het opknappen van een oud pand is het prettig dat er nog onderdelen te vinden zijn die bij de sfeer van het huis passen.

Oude bouwmaterialen vragen soms om wat creativiteit, want een bestaande deur is niet altijd direct in het kozijn te plaatsen. Maar zoals gezegd krijg je er iets unieks voor terug. Daarnaast is het goed voor het milieu en, zoals vaak bij milieubesparing, voor de bankrekening.

Bij het zoeken naar oude bouwmaterialen is oud hout het makkelijkst te vinden. Voor specifieke onderdelen, zoals oud sanitair, keukenonderdelen of betegeling kunt u op dit moment slechts bij enkele bedrijven in Nederland terecht.

Op het internet heb ik zo'n tien bedrijven gevonden. Via de gouden gids onder 'bouwmaterialen' of 'houthandel' zijn ook bedrijven te vinden. Twee die mij direct aanspraken zijn: Komu BV, Vlaardingen (010-2340087) en Gravendeel (078-6230050), www.komu.nl en J. van Ijken, Eemnes (035-5389752), www.oudebouwmaterialen.nl. Verder op internet: www.benko.nl, www.anterieur.nl, www.walstra.nl, www.lumberjack.nl, www.web-dump.nl/bouwmaterialen.html, www.solidinvestments.nl

Vragen naar Marie-José Oomen, De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel. Telefonisch spreekuur woensdag van 13.00-17.00 uur op 0411-684921.

Teel je eigen huis

Het thema van Expo 2000 in Hannover was 'mens, natuur en techniek', ofwel duurzaamheid. Desondanks stonden er op de Expo veel betonnen en stenen paviljoens. Gelukkig stonden er ook een paar bouwwerken van een duurzamer karakter. Zoals een Zwitsers bamboepaviljoen.

JAN JUFFERMANS

Japan was een van de weinige landen die zich strikt aan het thema hadden gehouden. In hun mooie paviljoen was informatie te krijgen over hun (vooral technische) antwoord op de klimaatverandering. De lichte hal was gemaakt van dikke kartonnen buizen met geplastificeerd papierfolie. Alles opnieuw te gebruiken.

Enkele Afrikaanse landen, waaronder Jemen, demonstreerden de duurzame leembouwmethode. Mongolië had diverse fraaie tenten staan, die elders kunnen worden opgezet. En ook de houten paviljoens van Hongarije en Zwitserland worden in veel gevallen ergens anders opnieuw opgebouwd.

Slimme constructie

Heel bijzonder was het grote bamboepaviljoen van de stichting Zero uit Zwitserland. Het fraaie lijnenspel van de vuistdikke bamboepalen was het eerste dat opviel; bamboe is mooi bouw materiaal dat geen afwerking nodig heeft. Meestal gebeurt dat dan ook niet. Om de bamboe een (nog) langere levensduur te geven, wordt wel eens de rookmethode toegepast. Maar bamboe wordt tegenwoordig ook wel met gevaarlijke gifstoffen geïmpregneerd, zoals dat ook bij ons vaak met zacht hout gebeurt (iets wat nu verboden is). Een slimme constructie maakt zo'n behandeling overbodig: door een stenen of betonnen fundering onder de palen en een groot dakoverstek, zoals in Hannover werd getoond, blijft het hout goed droog. De hele constructie, inclusief het dak en de vloer op de eerste verdieping, was van bamboe(parket).

Proefpaviljoen

Zero promoot het gebruik van bamboe voor huizenbouw (bestand tegen aardbevingen), maar stimuleert ook vele andere toepassingen zoals bruggen, steigers en vloerbedekking. Gelijktijdig met de presentatie op de Expo bracht Zero een boek uit met de intrigerende titel *Grow your own house*. Naast de vele toepassingsmogelijkheden van bamboe, geïllustreerd met fraaie foto's, wordt in de publicatie uitvoerig verslag gedaan van de bouw van het proefpaviljoen in Colombia. Er vond een strenge bouwcontrole door Duitse deskundigen plaats. Zo werden grote met water gevulde vaten op de bovenetage gezet om te zien of het bouwwerk bestand zou zijn tegen de vele dui-

zenden mensen die er in Hannover doorheen zouden wandelen. De tests vielen positief uit.

Het is niet mogelijk in dit artikel uitgebreider op de kenmerken van bamboe in te gaan. Maar uit de energiebalans van diverse bouwmaterialen (bron: *Grow your own house*) blijkt de duurzaamheid van bamboe:

Beton	240 MJ/m ³
Staal	1500 MJ/m ³
Hout	80 MJ/m ³
Bamboe	30 MJ/m ³

Om aan te geven dat bamboe als bouw materiaal niet nieuw is, wordt in het boek een citaat van de Chinese filosoof Confucius aangehaald: "We kunnen leven zonder vlees, maar zonder bamboe zullen we sterven".

Grow your own house, Simon Vélez and bamboo architecture, Vitra Design Museum, ZERI, C.I.R.E.C.A., Chatelaine-Genève, 2000. ISBN 3-931936-25-2

Foundation ZERI, 11 Chemin des Anémones, CH-1219 Chatelaine-Genève, Zwitserland, fax +41 22 979 90 83 of 917 80 83, e-mail: pauli@zeri.org, site : www.zeri.org

De badkamer

In de badkamer maken we onszelf schoon en dikwijls ook de was. Daarbij wordt water, zeep en energie verbruikt. Lees daarom in deze Spijker hoe we in de badkamer ook het milieu schoon kunnen houden.

MICHEL POST

Apparatuur

Met alleen gedragsverandering redden we het niet, vooral als we niet willen inleveren op comfort. Kies daarom voor waterbesparend sanitair en een waterbesparende wasmachine met energielabel A. Droog de was aan de lijn. Waterbesparende voorzieningen zijn meestal binnen twee jaar terugverdiend. Let bij aankoop van waterleidingartikelen op het 'KIWA-keurmerk laagverbruik'.

De wc

Vroeger zat er in het spoelreservoir van de wc negen tot vijftien liter water. Moderne reservoirs bevatten vaak nog maar 6 liter, terwijl het tevens mogelijk is om de spoeling te onderbreken. Dit heet spoelstop, spoelonderbreking of spoelkeuze. Het nadeel is dat er een extra handeling moet worden verricht om water te besparen. Toiletten waarbij je een extra handeling moet verrichten om volledig te spoelen bestaan helaas niet. Wel zijn er toiletten met aparte knoppen voor veel of weinig spoelen. Voor het ombouwen van bestaande reservoirs zijn ombouwsetjes te koop. In grote hooghangende reservoirs wordt ook wel een baksteen geplaatst. Dat scheelt iedere keer 1 liter. Verder is het 2,5 – 4 liter spoeltoilet van Sfinx (voorheen Gustavs-

berg) te koop. Verstoppingen worden bij dit toilet voorkomen door afvalwater op te sparen. Is er voldoende water, dan wordt dit in één keer doorgespoeld.

Douches

Douches moeten comfort bieden. Dat betekent warmte en voldoende water. Je kunt op verschillende manieren water en energie besparen. Maak in de badkamer een aparte douchecabine en maak deze van boven dicht. In zo'n kleine ruimte is het snel warm. Dat maakt de behoefte

aan veel warm water een stuk kleiner. Bovendien komt er minder waterdamp in de badkamer.

Het geheim van de waterbesparende douchekop is de manier waarop het water wordt verdeeld. In plaats van weinig dikke straaltjes heb je veel dunne onderbroken staaltjes nodig. Alleen op die manier komt het water voldoende hard tegen het lichaam. Helaas werkt dit principe alleen bij genoeg waterdruk, dus alleen bij een boiler en minder goed bij een combiketel of badgeiser en nauwelijks bij een keukegeiser.

De combinatie douchekop/warmwaterapparaat blijft een kwestie van experimenteren. Een bestaande douchekop voorzien van een doorstroombegrenzer is ook een mogelijkheid. Ook hiermee zal moeten worden geëxperimenteerd. Wanneer het water te veel wordt tegengehouden, slaan geisers en combiketels vaak af, of ze gaan 'pendelen', waardoor je afwisselend koud en warm water krijgt. Thermostatische mengkranen beperken de uitprobeertijd waardoor waterbesparing mogelijk is. Door te kiezen voor een vaste instelling kan het 'pendelen' soms worden voorkomen. Korte en dunne leidingen leveren bij de douche relatief minder besparing op dan bij de wastafel of keukenkraan. Dat komt omdat de douche minder vaak wordt aan- en uitgezet.

Wastafelkranen

Wastafelkranen laten zo'n 10 tot 15 liter water per minuut door. Na het aanbrengen van doorstroombegrenzers is dit nog maar 5 tot 9 liter. De kraan slechts gedeeltelijk opendraaien levert hetzelfde resultaat op. Er zijn ook kranen te koop die van zichzelf waterbesparend zijn. Bijvoorbeeld doordat je ze veel slagen moet draaien voordat het water hard gaat stromen, of doordat je de hendel ver moet indrukken. Het voordeel van zulke kranen is dat je zonodig veel water kunt laten stromen.

Waterbesparing zet vooral zoden aan de dijk aan de warmwaterkant. Daar is het immers tevens energiebesparing. Eengreepsmengkranen hebben als voordeel dat meteen de juiste temperatuur wordt bereikt. Zo gaat er geen 'uitprobeewater' verloren. Nadeel is echter dat mak-

Zoeken op internet

Internetsite van Sphinx - de waterbesparende badkamer:

<http://www.sphinx.nl/Waterbesparing/waterbesparing.html>

Hotfill-Ask: <http://www.asko.nl>

Hotfill-Miele: <http://www.miele.de>

Meer over voorschakelapparaten en zelfbouw:

<http://utopia.knoware.nl/users/isja/hotfill/INDEX.HTML>

kelijker naar warm of lauw water wordt gegrepen.

Hetzelfde dilemma is er ten aanzien van de lengte en de dikte van de leiding tussen de wastafel en het warmwaterapparaat. Is de afstand groot of de buis dik, dan is de wachttijd groot en zal minder snel naar warmwater gegrepen worden. Is de afstand klein of de buis dun, dan is de wachttijd klein, gaat er weinig water verloren, blijft er ook weinig warm water ongebruikt achter in de leiding, maar zal er sneller naar warm water gegrepen

worden. Ken uzelf bij het leggen van leidingen! Het isoleren van de leidingen is altijd een goede keus. Het heeft wel tot gevolg dat er vaak direct lauw water uit de kraan komt.

Perlators zijn schuimstraalmondstukken. Deze maken de straal lekker dik en schuimig. Perlators zijn niet per definitie doorstroombegrenzer. Veel doorstroombegrenzers zijn daarentegen tevens perlator, waardoor de zuinige straal toch volume heeft.

De wasmachine

Wasmachines gaan de laatste jaren zuiniger om met water. Met ongeveer 50 liter is de ondergrens waarschijnlijk wel bereikt. Minder water betekent minder energie, er hoeft immers minder water te worden verwarmd. Toch gebruiken wasmachines in Nederland nog altijd 8 procent van het totale huishoudelijke energieverbruik.

Naast de keuze voor energielabel A kan energie worden bespaard met een zogenaamde hotfill-wasmachine. Deze nemen het hete water rechtstreeks uit de geiser, combiketel of zonneboiler. In combinatie met een elektrische boiler is er uiteraard geen voordeel. Het gaat om de verschuiving van elektriciteit naar gas (of zon). Leidinglengtes van 12 meter of meer doen het voordeel van hotfill teniet. Hotfill wasmachines zijn er in Nederland van de merken Miele en Asko. Het zijn helaas niet de goedkoopste merken en hotfill is meestal niet standaard. Soms is het met een kleine aanpassing ook mogelijk een gewone wasmachine met heet water te vullen of een zogenaamd voor-schakelapparaat te gebruiken. Deze kunnen zelf worden gebouwd. Het is handig om bij aanleg van een nieuwe badkamer

Wasmiddelen

Het gebruik van wasmiddelen maakt tegenwoordig niet zo heel erg veel meer uit. Let wel op het ingrediënt fosfaat, dit wordt stilzwijgend weer gebruikt bij sommige merken. Heter dan 40 of 60 graden wassen is met de huidige wasmiddelen niet meer nodig. Voor mensen met allergie (bijvoorbeeld voor de huismijt) is wassen op 60 graden geen overbodige luxe.

alvast een tweede wasmachinekraan met warm water aan te leggen.

Een nieuwe term bij de verkoop van wasmachines is het zogenaamde ecoventiel. Dit zorgt voor een tijdelijke afsluiting van het 'putje' onderin de trommel, zodat het eerste water met veel waspoeder daar niet in loopt. Hierdoor gaat er minder waspoeder verloren

Was drogen

Wasdrogers zijn goed voor 16 procent van de totale huishoudelijke energie (gas + elektriciteit). Droog de was daarom aan de waslijn.

Er zijn verschillende typen wasdrogers van zuinig naar niet zuinig: warmtepompdrogers, gasdrogers, condensdrogers, warme luchtdrogers. Dit is tevens de volgorde van duur naar goedkoop. Alleen de eerste twee typen zijn verkrijgbaar met energielabel A.

Wasdroogcombinaties hebben als voordeel dat ze weinig ruimte innemen, het is immers twee in één. Ze gaan echter niet zuinig om met water en zijn niet zuiniger met energie dan twee afzonderlijke apparaten. Bovendien kunnen ze slechts de helft van de hoeveelheid gewassen was tegelijk drogen en zijn het herriemakers.

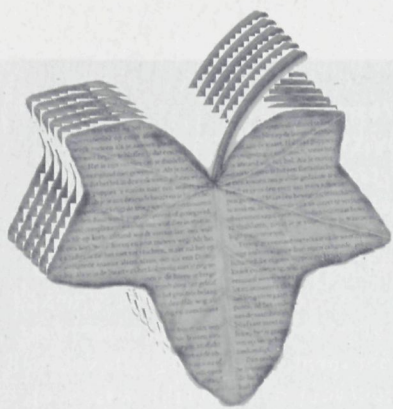
Leidingmaterialen

Standaard wordt gebruik gemaakt van koper voor de waterleiding en PVC voor de afvoer. In huizen van voor 1960 zijn soms ook nog loden afvoeren en soms zelfs waterleidingen te vinden. Lood voor de waterleiding is naast slecht voor het milieu ook gevaarlijk voor de gezondheid van baby's van 0 tot 1 jaar die flesvoeding krijgen. Voor meer informatie over loden leidingen en verwijdersubsidies is er de Stichting Loodsanering (0800 - 0222526). Ook kan informatie worden verkregen bij de gemeentelijke dienst Bouw- en woningtoezicht.

Voor de genoemde leidingmaterialen bestaan alternatieven. Voor waterleidingen is er PE, PP en polybuteen, voor de afvoer is er PE en PP of PPC. Let er bij kunststof waterleidingen op of ze ook geschikt zijn voor warm water.

Tuinschuttingen

Onderwerp van de volgende Spijker is tuinschuttingen. Welk materiaal kiest u het beste voor uw schutting en waar moet u op letten bij aankoop van een schutting. Tips, ervaringen en vragen hierover kunt u, vóór 23 april, kwijt bij Spijker op z'n kop, redactie De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel. Elektronische post: isja@knoware.nl.

Bladeren

MET BIJDAGEN VAN MICHEL ROBLES,
WILMA AARTS, ANNELOE RIJKEMA EN
INGE HINDRIKS

Opgejaagd wild

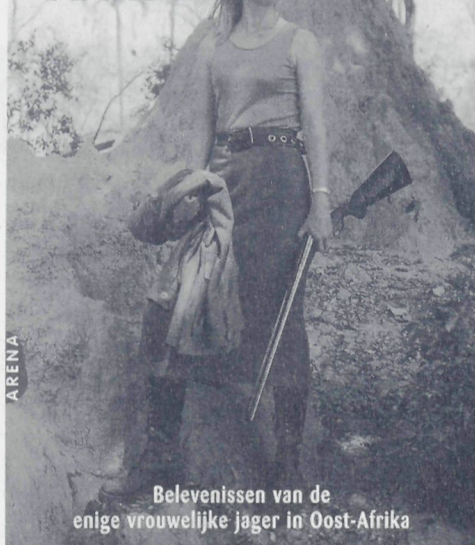
Overall ter wereld gaat het slecht met natuurreservaten. Door stroperij, toerisme, het aftappen van watervoorraden of doordat de toch al krappe reservaten ingesnoerd raken tussen verstedelijking of landbouwgrond. Overall neemt de mens bezit van de levensruimte van plant en dier. Het resultaat: de biodiversiteit in reservaten kalft zienderogen af. Sommige ecologen zijn zo gedesillusioneerd, dat ze buiten de reservaatgrenzen weer 'gecontroleerde' trofeejacht bepleiten. Wanneer veeboeren safariondernemer worden, verdwijnen hekken rond weidegronden en krijgt het wild weer de ruimte. Bovendien zullen de nieuwe jachtbedrijven om hun nering te beschermen zelf stropers aanpakken. Uit hun winsten kunnen ze meebetalen aan natuurpark-beheer.

Beroepsjagers in Afrika staan te springen. Dat blijkt uit *Rivieren van Rode Aarde* van Oost-Afrika's enige vrouwelijke beroepsjager, de Deense Natasha Illum Berg.

Het boek is hartenkreet en gewetensonderzoek tegelijk. Nu eens paragrafen natuurervaring of jagersethiek, dan weer betogen over vrouwenvernederings in de machowereld van de jager. Soms bits en boos, soms spannend, dan weer pure poëzie.

Twee aspecten maken Berg's ontboezemingen bijzonder. Ten eerste durft ze de problematiek van de overbevolking aan te snijden, iets wat milieugroepen meestal

RIVIEREN VAN RODE AARDE

Belevissen van de
enige vrouwelijke jager in Oost-Afrika

mijden. Ten tweede spreekt hier een jager die durft te vertellen wat hem – pardon: háár – tot jagen beweegt. Los van wat clichématige verwijten aan het adres van Greenpeace(donateurs), probeert Berg werkelijk de intenties en intensiteit achter haar jagersbelevingen verstaanbaar te maken.

Hoe beleven onze medeschepselen zelf de verstikking van hun water en land, de angst en doodsvaai van bekenden na de onverhoedse knal? In *The White Bone* volgt Barbara Gowdy de machteloze dwaalwegen van de jonge olifant Mud (Modder). Opgejaagd zoeken Mud en haar verwanten naar het Witte Bot, dat volgens de legende het toevluchtsoord aanduidt waar de 'achterpoters' met hun geweren niet komen.

Olifanten vertonen voor de mens merkwaardig herkenbare trekken. Hun geheugen is spreekwoordelijk, de rouwrituelen bij hun doden ook. Gowdy kruipt omzichtig in hun huid – hun 'mythologie' en de schemerig intelligente ervaringswereld. IJl balanceert zij op het grensvlak tussen 'vermenselijking' en wat wij weten over dierpsychologie. Des te beklemmender is het onheil dat de kudde onontkoombaar moet inhalen. Kadavers bij een hekwerk, waarachter onbereikbaar het water lokte. Verminkte resten van verwanten. En op een dag staat ook jou een achterpoter op te wachten. De Veilige Plaats? Wij weten waarom Mud en haar kalfje die nooit zullen vinden.

Barbara
Gowdy

The White Bone

'I was simply swept
up in it... I loved it.'
JOHN IRVING

a novel of elephants

MR

Rivieren van Rode Aarde, Natasha Illum Berg. Amsterdam 2000 (Arena), ISBN: 9069743906, f 36,50.

The White Bone, Barbara Gowdy. Londen 2000 (Flamingo), ISBN: 0006551548, f 30,95.

Koken met contrast

Al bladerend raak ik van de kook; tongstrelende foto's, heerlijke benamingen, leuke combinaties van groenten, kruiden en specerijen, maar vooral vernieuwend. Dit is mijn lievelingskok-auteur! Twee jaar geleden is *Kaas* van dezelfde kok in goede aarde gevallen. Dit boek, dat gaat over de bereiding van groenten, sluit prima aan bij de boodschap van *De Kleine Aarde*. Het geeft de voorkeur aan biologische producten van het seizoen en van eigen land. Gayler geeft uitleg over het groenteabonnement en vertelt waarom voor hem producten niet uniform van uiterlijk hoeven te zijn. *Wereldse groenten* is niet per definitie een vegetarisch kookboek, maar veel recepten zijn zonder vlees.

De hoofdstukken zijn ingedeeld in Voor-, Hoofd-, Bij- en Nagerechten. Verschillende soorten groenten, zoals distels, scheuten en kolen, worden apart behandeld. In de recepten komt het roosteren van groenten vaak terug. Ook wordt gewerkt met contrasterende smaken en bereidingswijzen zoals een koude geroosterde tomatensorbet, een hete

PAUL GAYLER

wereldse groenten

inspirerende
en vernieuwende
recepten

BOMEN EN MENSEN

Een oeroude relatie

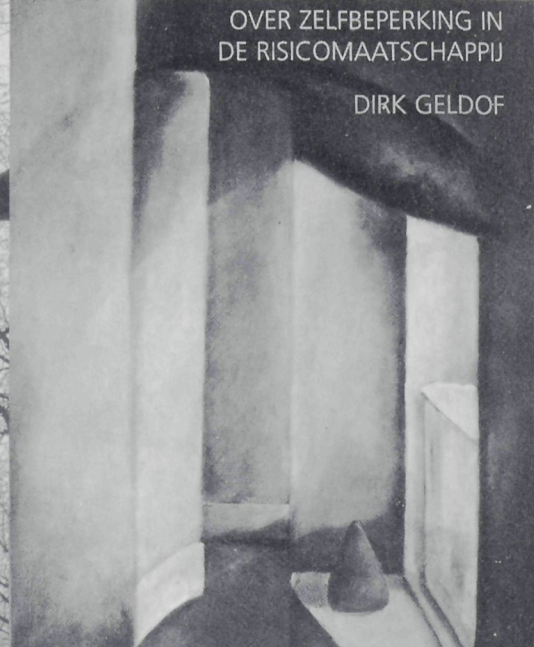
Onder redactie van
Frank Moens en
Roelie de Weerd

BOOM

Niet meer maar beter

OVER ZELFBEPERKING IN
DE RISICOMAATSCHAPPIJ

DIRK GELDOF

komkommersalade, een bevroren kastanje- en truffelsoufflé en een sorbet met hete pepers. Ik ben benieuwd hoe deze gerechten smaken. En wat te denken van bieten- en walnootbrownies? Dan lijkt een soufflé van aardpeer weer gewoon. Waar kun je in Nederland de paarse truffel aardappel en crosné's kopen, of moet je een retourtje Londen nemen? Nog een paar recepten om te watertanden: Partjes rode ui geglaceerd met honing en gember, taart met snijbiet en peren, en als toegift torentjes van venkel en gekarameliseerde banaan (met Pernod). Als dit niet uitnodigt tot koken, weet ik het niet meer. Ik ga in ieder geval beginnen.

AR

Paul Gayler, *Wereldse groenten – Inspirerende en vernieuwende recepten*. Haarlem 2000 (Schuyt & Co), ISBN 906097560X, f 57,50

Onze relatie met bomen

Bomen en mensen, een oeroude relatie beschrijft de relatie tussen mensen en bomen vanuit diverse invalshoeken. In dit rijk geïllustreerde en boeiende boek nemen de schrijvers je mee op reis door de geschiedenis, op zoek naar de afkomst van bomen. Zo hebben sommige bomen een lange weg afgelegd om in West-Europa te komen. En wist u dat er bomen zijn die vooral door de energie van de maan dan wel door de energie van de zon worden beïnvloed? Of kent u uw eigen 'geboorteboom'? (Te vinden met be-

hulp van de Keltische boomkalender en uw geboortedatum.) De rol van bomen in sprookjes en mythen en sagen komt aan bod, evenals die van bomen in religies. Naast deze inhoudelijke hoofdstukken wordt aan de meest voorkomende inheemse boomsoorten een apart hoofdstuk gewijd. Het boek is een waar eerbetoon aan de boom.

IH

Bomen en mensen - een oeroude relatie, onder redactie van: Frank Moens en Roelie de Weerd, Uitgeverij Boom, f 56,50 ISBN 90 53525246.

Ontspannen door zelfbeperking

Het boek *Niet meer, maar beter* is een boeiende, kritische analyse van de onbeheersbare, onbedoelde en ongewenste gevolgen van onze door de markteconomie gedomineerde maatschappij. De socioloog Geldof behandelt ecologische en sociaal-economische risico's en de ongewenste gevolgen van individualisering.

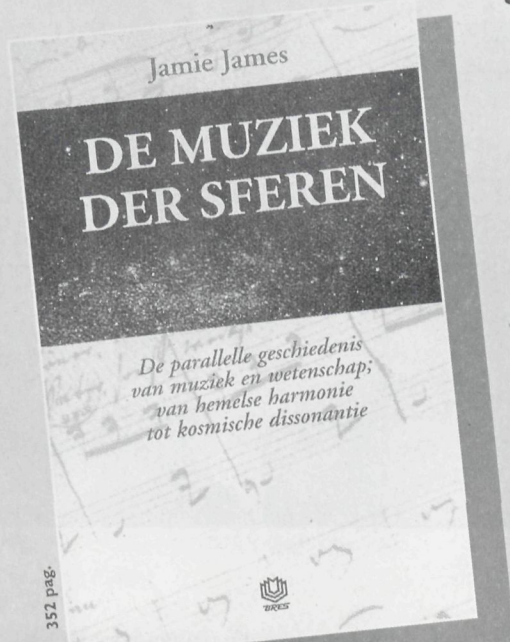
In *Niet meer, maar beter* worden herkenbare alledaagse problemen onder de loep genomen, zoals de kans op werkloosheid of overspannenheid, de overdaad aan individuele keuzes en de kansen op een echtscheiding. Milieuproblemen moeten volgens hem samen met andere 'moderniseringsblokkades' worden aangepakt. Geldof ziet in zelfbeperking de oplossing. Door vrijwillig arbeid en consumptie te beperken, kunnen mensen risico's vermijden. Het zijn niet alleen ecologi-

sche argumenten die pleiten voor beperking van arbeid en consumptie. Ook de onmogelijkheid iedereen wereldwijd op ons huidige welvaartspeil te laten leven, het streven naar meer zeggenschap over de samenleving en het eigen leven en het streven naar een betere kwaliteit van leven zijn redenen om minder te werken en te consumeren. De auteur, tevens wethouder voor het Belgische Agalev, wil verdere modernisering, geen tegenmodernisering. De politicus benadrukt niet zozeer individuele zelfbeperking, maar een beleid dat minder werken en een andere arbeidsverdeling mogelijk maakt.

WA

Dirk Geldof, *Niet meer maar beter*. Leuven/Amersfoort 1999 (ACCO), f 48,50 ISBN 9033443627

Inmiddels al 35 jaar een bron van inspiratie

352 pag.

'Een prikkelende, boeiende beschouwing van de westerse muziektraditie en haar verhouding tot de wetenschap'. (Publishers Weekly)

bres

Onafhankelijk tijdschrift over keerpunten in mens en cultuur

Bres onderscheidt zich met originele artikelen op het gebied van kunst, religie en wetenschap, voor de lezer met een levendige belangstelling voor eigentijdse spiritualiteit.

Verschijnt 6 x per jaar, 144 pag., rijk geïllustreerd.

Prijs f 15,95 / 290 Bfrs; jaarabonnement f 79,50 / 1450 Bfrs.

Verkrijgbaar in boek- en tijdschriftenhandel.

OF WORD OOK ABONNEE;
EN PROFITEER BOVENDIEN VAN
HET WELKOMSTGESCHENK!

Uitg. Bres B.V., Postbus 3296, 1001 AB Amsterdam

☎ (00 31) (0)20 - 624 34 42 of 627 85 10

Internet URL: <http://neturl.nl/bres/>

Nu GRATIS! – voor nieuwe abonnees van Bres

Duurzaam bouwen met Finn-Logs.
Wonen in een warme "Scandinavische" sfeer.
Wij ontwerpen en leveren deze unieke woningen geheel naar wens.
Voor informatie bel!
073-5116344
fax 073-5118337

FINN-LOGS

milieuvriendelijk energiebesparend bouwsysteem

duurzaam bouwen in hout

natuurwarmte

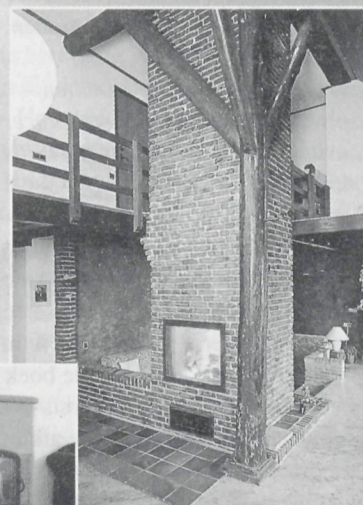
dát geven de op maat gebouwde
Lemen finovens...

In exclusieve vormen en uitvoeringen.

en óók de stapelbare
Tigchelkachels...

In 4 formaten en vele kleuren leverbaar.

Zeer geschikt voor zelfbouw.

CO₂-neutraal
hout stoken met
**TIGCHELAAR
TEGELKACHELS**

Voor uitgebreide documentatie:
Tigchelaar Tegelkachels
Haedstrjitte 26
9008 SR Reduzum
Telefoon 0566 602171
Fax 0566 601971
www.tigchelkachels.com
E-Mail info@tigchelkachels.com
Showroombezoek op afspraak

CAMPING DE ROOS

Sfeervolle, ruim opgezette natuurcamping gelegen in een bijzonder fraai rivierduinlandschap aan de Ov.Vecht. Een zijarm van de Vecht loopt over de camping, die speels en kindvriendelijk is ingericht. De unieke ligging, de schitterende natuur, de vele ruimte, de harmonieuze sfeer en de goede voorzieningen (o.a. een natuurvoedingswinkel) maken Camping De Roos tot een bijzondere belevenis! Ook verhuur van bungalows en De Waard tenten. **Vraag de nieuwe folder!**

BEERZERWEG 10, 7736 PJ BEERZE-OMMEN
TELEFOON (0523) 251234 FAX (0523) 251903
www.camping-de-roos.nl

EKOGRAS®

DAKBEGROEIING

Voor als het echt "UNIEK" mag zijn

- keuze uit verschillende vegetatie's
- toepasbaar bij nieuwbouw en renovatie
- geluidsreductie tot 46 Db
- onbeperkte levensduur
- bestaande uit milieuvriendelijke materialen
- tevens leverbaar als "Doe Het Zelf" pakket
- **NIEUW Sedumroll;** voorgekweekte vegetatiematten voor aanwending in de tuin, op balkon, in bloembakken, etc.

voor aanvraag documentatie: Rozenbogerd 2

5301 KD Zaltbommel
Tel. 0418- 512927
Fax 0418- 515277
Dhr. Hobo

Graanvlokken van de Halm

Al jaren heerlijke biologische graanvlokken en muesli's van een schone landbouw

Heeswijk-Dinther, tel. 0413 29 30 90

Begin een goed milieu in eigen land!

raanpletterij

DE HALM
Heeswijk-Dinther

25 JAAR LANG

Deskundigheid in top-wijnen uit betrouwbare ecologische bronnen

VRAAG OM EEN UITGEBREIDE FOLDER

Chateau Prodor
gecontroleerde biologische wijnen

Tel. 0320 24 37 28 Fax 0320 24 17 17
Kempenaar 01-28 8242 BA Lelystad

Gelfort Tuinmeubilair

een Nederlands kwaliteitsproduct

Gelfort B.V. levert een breed scala ambachtelijk vervaardigd hardhouten tuinmeubilair. Vakmanschap van o.a. milieuvriendelijk Robinia-hout. Neem voor jarenlang onbezorgd tuinplezier contact met ons op en vraag naar de dichtsbijzijnde Gelfort-dealer.

nu ook
**FSC gekeurd
hout leverbaar**

Gelfort BV
Expeditiweg 2
6657 KL Boven-Leeuwen
Tel.: 0487 - 59 50 86
Fax: 0487 - 59 14 69
Internet: www.gelfort.nl
E-mail: info@gelfort.nl

FSC Trademark © 1996 Forest Stewardship Council A.C. (SSC-C0103)

UNIEK IN NEDERLAND

DE STOFFELHOEVE ZWITSERSE TEGELKACHELS

Grote collectie Oude en Antieke ZWITSERSE TEGELKACHELS

- uitstekend geschikt voor ons zeeklimaat
- aangename stralingswarmte
- een van de meest rendementsvolle kachels
- keuze uit 150 stuks van de meeste eenvoudige tot de mooiste versierde kachel.
- variërend in gewicht van 75-350 kg

DE STOFFELHOEVE
STATIONSWEG 86
5807 AC OOSTRUM-VENRAY (LB)
TELEFOON 0478 580361/585956
VRAAG VRIJBLIJVEND INFORMATIE
ZATERDAGS GEOPEND OF NA TELEFONISCHE AFSpraak

WINKEL & VERZENDHUIS VOOR MILIEUVRIENDELIJKE PRODUKTEN

MORSSTRAAT 41 2312 BL LEIDEN TEL.071-512 52 91

DE EIGENAAR
DAVID VAN DONGEN
GEEFT GRATIS
ADVIES OVER:

HET MILIEU
VRAAGT OM
GEBRUIK VAN
MILIEUVRIENDELIJKE
PRODUKTEN.

KLEDING
COSMETICA
NATUURVERF
KRINGLOOPPAPIER
SCHOONMAAKMIDDELEN

NATUURTOCHTEN IN DE BIESBOSCH

Met de fluisterboot "Visser Shang"
(een op zonne-energie aangedreven rietboot)

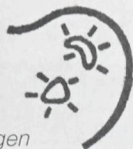
Vroege vogeltocht : 13 mei
Lentetocht : 1, 16, 22 en 29 april 6, 13, 20, 24 en 27 mei 3, 10 en 17 juni
Bevertocht : 19 en 26 april 3, 8, 11, 15, 18, 22, 25 en 29 mei 1, 5, 8, 12, 15,
22, 26 en 29 juni
Aakvlaitocht : 7 en 21 april

Informatie over afvaarten vanuit Jachthaven "Visser Shang" te Hank (N-Br)
Frans en Mirjam Peeters Tel./fax 0162-403666
Bezoek ons ook op internet www.fluisterboot.com

atelier jan franssen

bouwbiologische binnenhuisarchitectuur

wonen in een gezond huis,
interieuradvies en ontwerp
van woon- en werkruimten,
advies bij renovatie- en ver-
bouwings-plannen, tekeningen
voor bouw-aanvragen.

026 443 75 83

Paterstraat 12 6828 AH Arnhem

BOS OPEN HAARDEN, KACHELS AGA FORNUIZEN

Waalweg 28, 3999 NS Tull en 't Waal (bij Nieuwegein Zuid)
tel: 030 601 96 70, fax: 030 601 96 71
Open van di. t/m zat. van 09.00-17.00 uur.

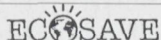
*Thuis zijn op aarde,
zou dat niet leuk zijn !
Leven zonder winkels en
op blote voeten de aarde rond
stichting Kokopelli
geeft cursussen:*

*Leven,
Beleven
& Overleven
024-3582882*

WATER-ENERGIEBESPAREND!

- Clivus Multrum recycle/compost toiletten (voor 2 tot 200 personen)
- Grijswater zuiveringsinstallatie
> riolering overbodig
- Regenwateropvang & zuivering
- Water en energiebesp. onderdelen
voor kranen, douches en toilet
>80% drinkwaterbesparing

Bel of schrijf voor onze produkten:
Noorderbaan 25 Biddinghuizen (NL) 0321 332038
Flierenbos 67 Arendonk, België 014 672004

HOOG HANGMATTEN

Sinds 1979

Hangmatten voor binnen en buiten
uit Mexico, Brazilië, Colombia en Ecuador.
Groot/detailhandel, postorderservice.
Wijksestr. 41, 6617 BZ Bergharen.
Tel./fax: 0487-531429
www.hoog.nl
Wij hebben ook een Bed & Breakfast
waar u een hangmat kunt uitproberen.

Fraai gelegen boerderij in de mooie natuur in
de kop van Drenthe, waar heerlijk gefietst,
gewandeld en gezwommen kan worden, biedt
de mogelijkheid om:
- te kamperen (SVR camping)
- 2 schitterende pipowagens te huren

In de boerderij: knusse, volledig ingerichte,
verwarme accommodatie voor ± 24 pers.
Ook bij ons: paardrijden, buitenritten en/of
lessen. Kleine groep individuele aandacht.

Info: Amerika 14, 9342 TC Een
tel: 0592-656736
www.evensterk.nl
evensterk@hotmail.com

Natuurlijk slapen op uw Green Sleep Matras

Vleesverlaters nieuwe stap in evolutie?

De nieuwe Ode maakt ruim baan voor de vleesverlater. Via BSE en varkenspest naar een nieuwe stap in de evolutie: een vleesloos dieet. Verder brengt Ode een bezoek aan liedjesschrijver Leonard Cohen in het boeddhistische klooster waar hij in retraite is. En: de democratie als ideale manier om de dictatuur te handhaven.

Het opinietijdschrift Ode is op zoek naar de vernieuwende initiatieven die het leven rijker maken. Neem nu een proefabonnement. U ontvangt

Ode het komende half jaar (3 nummers) voor maar 40 gulden. Vul snel de antwoordcoupon in. Of kijk op www.ode.nl

Eet biologisch en probeer Smaakmakend!

Ook u kunt actief meewerken aan een groeiende biologische landbouw. Wordt donateur van Platform Biologica, de beleids- en promotieorganisatie voor biologische landbouw en voeding. Wij werken samen met boeren, handelaren, verwerkers en winkeliers. Voor f 45,- per jaar kunnen wij meer voorlichting geven en lobbyen voor eerlijke prijzen. Als donateur krijgt u vier maal per jaar het schitterende receptenblad Smaakmakend en een uitnodiging voor de landelijke Open Dagen bij de biologische boer. Vul de antwoordcoupon in en bestel nu een gratis proefnummer van Smaakmakend. Of ga naar www.platform-biologica.nl

HET PLATFORM VOOR BIOLOGISCHE LANDBOUW EN VOEDING

Hierlangs afscheuren

Wilt u meer informatie?

Kruis hieronder uw keuze(n) aan en stuur deze kaart vandaag nog op (postzegel niet nodig).

Vrijblijvende informatie van Triodos Bank over

- ☐ sparen met f 21,- startpremie
- ☐ belastingvrij groen beleggen en duurzaam beleggen op de beurs
- ☐ de brochure 'Autorijden, milieu en budget' van Milieu Centraal voor f 7,50 excl. verzendkosten
- ☐ een waardebon met f 2,50 korting voor Ekoland-jam

- ☐ de Natuurkampeerkaart en Het Groene Boekje voor f 12,50. Ik ontvang een acceptgiro.
- ☐ een gratis proefnummer van 'Smaakmakend'
- ☐ een proefabonnement op Ode (3 nummers voor f 40,-). Ik ontvang een acceptgiro.
- ☐ het gratis informatiepakket 'Voedsel en Landbouw' van Stichting Natuur en Milieu
- ☐ informatie over zonnepanelen van de Vereniging Zonnestroom

Naam/Voorletters: M/V

Adres:

Postcode: Woonplaats:

Deze service wordt mede mogelijk gemaakt door Triodos Bank

Aangemeld bij de Registratiekamer om u ook in de toekomst over 'groene' onderwerpen te informeren.

Bestellen?

Bel 0411 - 65 00 85

of kijk op www.aeneas.nl

Aeneas
Uitgeverij van vakinformatie bv

OPLEIDING DOCENT DANS/EURITMIE

BRENG
DE VEREGING
IN JE LEVEN

Voor meer informatie:
Opleiding docent
dans/euritmie,
t: (070) 355 00 39
f: (070) 354 33 30
e: euritmieopleiding@hhelicon.nl

Nieuw!

ering

BOUWEN IN NEDERLAND

f 75,-

075365-37-3

andeld in dit
gina's, geheel

UNIEK IN NEDERLAND

DE STOFFELHOEVE ZWITSERSE TEGELKACHELS

Grote collectie
ZWITSERSE

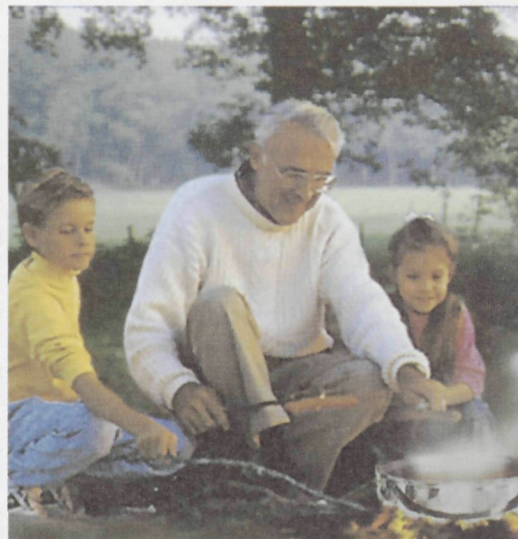
DE ST
STAT
5807 AC OO
TELEFOON
VRAAG VRIJ
ZATERDAGS GEOPEND

Rust en ruimte... natuurkamperen!

Natuurkampeerterreinen liggen op de mooiste plekjes van Nederland. In een bos, natuurgebied of ander fraai landschap. Meestal direct aan fiets- of wandelroutes. Daar kunt u één zijn met de natuur en genieten van rust en privacy.

Kampeerders zijn welkom met de nu extra voordelige Natuurkampeerkaart. Die geeft u als gezin of met maximaal 4 personen toegang tot alle Natuurkampeerterreinen. Bij de Natuurkampeerkaart ontvangt u gratis 'Het Groene Boekje', met daarin alle benodigde informatie. U betaalt nu geen f 17,50 maar slechts f 12,50! Vul de antwoordcoupon in of surf naar www.natuurkampeerterreinen.nl

Stichting Natuurkampeerterreinen

Triodos Bank. Bewust anders.

Hierlangs afscheuren

atelier jan fraai

bouwbiologische binnenhuis

wonen in een gezond huis,
interieuradvies en ontwerp
van woon- en werkruimten,
advies bij renovatie- en ver-
bouwings- plannen, tekening
voor bouwaanvragen.

026 443 75 83

Paterstraat 12 6828 AH Ar

WATER-ENERGIEBE

- Clivus Multrum recycle toiletten (voor 2 tot 20)
 - Grijswater zuiveringsin-
> riolering overb
 - Regenwateropvang & ;
 - Water en energiebesp.
- voor kranen, douches en toilet
>80% drinkwaterbesparing

ECOSAVE

Bel of schrijf voor onze producten:
Noorderbaan 25 Biddinghuizen (NL) 0321 332038
Flierbos 67 Arendonk, België 014 672004

Groot/detailhandel, postorderservice.
Wijksestr. 41, 6617 BZ Bergharen.
Tel./fax: 0487-531429
www.hoog.nl

Wij hebben ook een Bed & Breakfast
waar u een hangmat kunt uitproberen.

Postzegel niet nodig

Licht op Groen
Antwoordnummer 170
3700 VB Zeist

In de boerderij: knusse, volledig ingerichte,
verwarme accommodatie voor ± 24 pers.
Ook bij ons: paardrijden, buitenritten en/of
lessen. Kleine groep individuele aandacht.

Info: Amerika 14, 9342 TC Een
tel: 0592-656736
www.evensterk.nl
evensterk@hotmail.com

Natuurlijk slapen op uw Green Sleep Matras

Wat maakt een Green Sleep matras bijzonder?

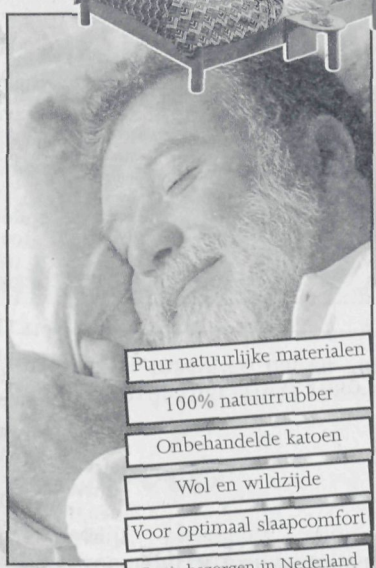
- De kern is van 100% natuurrubber
- De Matrashoes is afritsbaar en bestaat uit onbehandelde katoen, wol en wildzijde
- Perfecte rugondersteuning
- Natuurlijke holling/bolling blijft
- Green Sleep matrassen kunt u krijgen in iedere maat en voor elk gewicht
- Optimaal slaapcomfort

Andere Green Sleep producten:

- Flexibele Bedbodems
- Vier Jaargetijden Dekbedden
- Lakens en Dekbedvertrekken
- Diverse soorten bedombouw

Informatie:

- Voor een persoonlijk advies kunt u terecht in onze showroom in Zutphen
- Wij sturen u graag per omgaande documentatie

Puur natuurlijke materialen
100% natuurrubber
Onbehandelde katoen
Wol en wildzijde
Voor optimaal slaapcomfort
Gratis bezorgen in Nederland

BINORM

Zutphen

Green Sleep Slaapcomfort & Stokke Studio

Green Sleep

TURFSTRAAT 6 - 8, 7201 KG ZUTPHEN, TEL. 0575 - 51 20 15
www.binorm.nl E-mail: binorm@binorm.nl

OPLEIDING DOCENT DANS/EURITMIE

BRENG BEWEGING IN JE LEVEN

OPEN DAG

Zaterdag 9 juni 2001
van 10.00 - 14.30 uur

ORIËNTATIEWEEK

14 t/m 18 mei 2001

Opleiding docent dans/euritmie

HOGESCHOOL HELICON
ONDERWIJS VANUIT ANTROPOSOFIE

Riouwstraat 1, 2585 GP Den Haag

Voor meer informatie:
Opleiding docent
dans/euritmie,
t: (070) 355 00 39
f: (070) 354 33 30
e: euritmieopleiding@
helicon.nl

'Kiezen voor verandering'

De afgelopen tien jaar heeft duurzaam bouwen zich een stevige plaats verworven in beleid en praktijk. Nederland heeft bewust gekozen voor een stapsgewijze verandering van traditionele naar duurzame bouw. Daarmee is veel bereikt: duurzaamheid is niet meer weg te denken als kwaliteitsaspect in de bouw. Maar er is nog een lange weg te gaan. Duurzaam bouwen moet uit de sfeer van technische hoogstandjes op gebouwniveau worden getrokken. Duurzaamheid moet voor bewoners en gebruikers een kwaliteitsaspect zijn van gebouw en omgeving. Dit boek bevat een aantal sprekende voorbeelden van duurzaam bouwen. De vele foto's en de interviews met de mensen achter het project maken het tot een inspirerend boek voor iedereen die iets te maken heeft met duurzaam bouwen.

Nieuw!

Kiezen voor verandering

DUURZAAM BOUWEN IN NEDERLAND

ANKE VAN HAL / GER DE VRIES / JOOST BROUWERS

Opting for change

SUSTAINABLE BUILDING IN THE NETHERLANDS

f75,-

A. van Hal / G. de Vries / J. Brouwers ISBN: 90-75365-37-3

10 jaar duurzaam bouwen in Nederland, gebundeld in dit prachtig geïllustreerd boek. Het boek is 136 pagina's, geheel in kleur en tweetalig (nederlands en engels)

Bestellen?

Bel 0411 - 65 00 85

of kijk op www.aeneas.nl

Aeneas
Uitgeverij van vakinformatie bv

Goedgeld Nu

Deskundig advies over ethische spaarvormen en beleggingen

De waarde van ethisch beleggen houdt meer in dan alleen financieel rendement.

Vindt u *CO₂-reductie, milieu en natuur, algemeen welzijn van mens en dier, bescherming regenwoud, FSC-keurmerk, duurzaamheid, eco toerisme, Derde Wereld, mensenrechten, sociale en educatieve programma's* ook zo belangrijk?

Vraag dan kosteloos informatie over de verschillende mogelijkheden via Goedgeld Nu.

Ethisch beleggen = dubbel rendement

Gratis boekje ethisch beleggen

www.goedgeld.nu
of (026) 352 58 59

BELEGGEN MET RESPECT VOOR DE NATUUR

Vakantiekriebels?

Maak eens een happening op Kraaybeekerhof mee!

7 april en 5 mei Workshopdagen Spannende thema's als biologisch-dynamische landbouw, natuurvoeding, kruiden en sterren. Kosten f 80,- incl. lunch

20-21 april Kruidencursus Vijf intensieve blokken van vrijdag 10.00 tot zaterdag 16.00 uur. Verdere data: 4-5 mei; 18-19 mei; 8-9 juni; 31 augustus-1 september. Kosten f 1.875,- incl. maaltijden

VAKANTIETIPS

16-20 juli Natuurwezens Leren kennen en ontwikkelen van groene vingers. Kosten f 895,- incl. maaltijden

13-30 augustus Zomerschool Biologisch-dynamische landbouw Achtergronden, visies en inzichten gecombineerd met nuchtere praktijk en spannende excursies. Kosten f 1.895,- incl. maaltijden

27-31 augustus Flowforms maken Beeldhouwer Ernst Cats leert u het water speels te maken. Kosten f 895,-

Geïnteresseerd in onze beroepsopleidingen die in september beginnen? Vraag dan ons cursus- en opleidingsprogramma aan en kom op onze info-avonden (data op aanvraag!)

KRAAYBEEKERHOF
cursussen opleidingen trainingen

Postbus 17, 3970 AA Driebergen
tel. (0343) 51 29 25 / fax 53 38 65
e-mail: kraayhof@wxs.nl
www.kraaybeekerhof.nl

warm, stil, koel...

Importeur:
Warmteplan BV
Tel 0575 564805
Fax 0575 564815

HOMATHERM
cellulose isolatieplaten

adverteren ?

BEL

Heleen Petter

0411-684921

Noordoost Polen, vakanties bij biologische boeren

wandelen, fietsen, kanovaren, vogels kijken, landschap schilderen
boerderijvakanties voor ouders met kinderen

In Noordoost Polen, waar meren en riviertjes elkaar afwisselen, uitgestrekte moerassen zijn en zich ook het laatste stukje oerbos van Europa bevindt, vindt een groot deel van de landbouw plaats in harmonie met landschap en natuur. Stichting Wólka helpt de traditionele boer in Polen bij het zoeken naar nieuwe inkomstenbronnen en afzetmarkten om zo deze vriendelijke vorm van landbouw en het landschap te behouden.

Stichting Wólka: postbus 483, 6700 AL Wageningen, tel.: 0317-415205, fax: 0317-415430
e-mail: info@wolka.org, Internet: www.wolka.org

Tips: - Langs door Skal erkende biologische boeren, 10-daagse fiets-, wandel- en kanoreis (volwassenen vanaf 552,50 en kinderen vanaf 386,75)
- Boerderijvakantie voor ouders met kinderen bij door Skal erkende boeren, 9-daags (volwassenen vanaf 465,00 en kinderen vanaf 325,50)

BIO
ECOLOGISCH

Schildersbedrijf

Kees Rolsma

*Specialist in
Natuurverven*

Oude Boekeloseweg 11
7553 DS Hengelo Ov.

Tel. +31 (0)74 - 250 88 39

Fax +31 (0)74 - 250 87 20

Donderdag: 19.00 tot 21.00 uur

Vrijdag: 19.00 tot 21.00 uur

Zaterdag: 10.00 tot 16.00 uur

Ja

Graag ontvang ik gratis uitgebreide informatie over
ecologische ☐ keukens ☐ meubels
☐ AURO natuurverven
☐ STOKKE

Naam _____ m/v
Adres _____
Postcode _____
Woonplaats _____
Tel. _____

Vul in en stuur op naar Splinter, Antwoordnummer 3099, 8000 WB Zwolle, tel. (036) 460 13 60.

meubelmakerij
Splinter

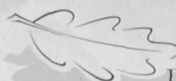
Natuurlijk wonen

KEUKENS

Belastingvrij groen beleggen?

(ook na 2000!)

- diverse mogelijkheden
- onafhankelijk advies!

DE GROENE
SPAARADVISEURS

tel. 0182-570290
www.groensparen.nl

In het hart van west Europa, in het prachtige natuur- en wandelgebied van de Vogezes / Frankrijk, ligt -sinds 1989-

ECOLONIE

met natuurcamping, gastenverblijf, zwemplas, natuur-educatief centrum, biologische groenten- en kruidentuinen, keltische zweethut en kunstatelier.

Een plek waar je rust vindt en actief kunt zijn.

Voor een folder belt u in Ned.: 0515-433384
email: ecolonie@aol.com / website: www.ecolonie.org

ZONNE-ENERGIE

'Waarom zouden we de zon alleen maar gebruiken
om bruin te worden?'

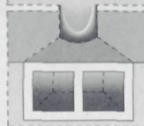
Duurzaam
Onafhankelijk
Innovatief

Nieuw: 220Volt
Netstroompaneel
met 750,- subsidie

WWW.SOLARMARKET.NL

ECOSTOVE

ZON, HOUT en WATER

ECOSTOVE
ecologische
warmte-systemen
Schoolstraat 8
5866 AX Swolgen
telefoon: 0478-692716
telefax: 0478-691626

SPEKSTEENKACHELS

Een warmtebron in harmonie met mens
en milieu

- importeur Spiess accumulatie kachels
met c.v. systeem
- importeur Top-Stone speksteenkachels
- MAATWERK in speksteenkachels
- Eigen modellen
- 4 soorten speksteen leverbaar

DEALER NOORDEN:
Piet de Vries, Sellingen
telefoon: 0599-324229/telefax: 0599-324261

Ecologisch bouwen, het kan!

Dubomat

levert milieuvriendelijke en gezonde bouwmaterialen

Dubomat
Terheydenstraat 3c
4811 AW Breda
Tel./Fax 076-514 8165

zoals:

- isolatiemateriaal
- natuurverf
- kastanje tuinhout

Duurzaam Bouwen

Dan kiest U voor een halogeenvrij rioleringsysteem.

Polypropyleen (PP) een
verantwoorde keuze voor
alle rioleringsystemen!

Twebotubes

TWEBO TUBE B.V.

IJZERSTEDEN: 10
7547 TB ENSCHEDE
TEL: 053-434 02 05 FAX: 053-434 04 15

ECOFYT

voor meer informatie of brochure:

De Schepen 17 5688 VM OIRSCHOT
Tel: 0499-550328 Fax: 0499-550329
e-mail: info@ecofyt.nl
internet: http://www.ecofyt.nl

Zelf uw afvalwater zuiveren!

HELOFYTENFILTERS
ONTWERP & AANLEG

Milieuvriendelijk
Maatwerk
Eenvoudige techniek
Rendabel
Gebruiksvriendelijk
Onderhoudsarm
Zéér laag energieverbruik
Hoge reinigende prestaties

lid
nati
sectie IBA

AURO

NATUURVERVEN

verkrijgbaar bij

DEBUNDEL

winkels voor natuurlijk wonen

Arnhem **Woonwinkel Atrium** Wielakkerstraat 14 - (026) 351 02 04

Nijmegen **Atrium** Daalseweg 109 - (024) 323 45 41

Rotterdam **Vanbinnen** Mariniersweg 1 - (010) 240 93 79

Amersfoort **Eiris** Bloemendalsestraat 53 - (033) 472 57 91

Dorpsweg 6
8274 AE Wilsum
038-3557556

boerengood

alles voor **biologisch tuinieren**, zoals:

- organische meststoffen;
- biologisch plantgoed: knoflook, aardappelen etc.;
- gesteentemelen: lavameel, basaltmeel, etc.;
- akkerbouwzaden, zaden van bijdrachtplanten, groenbemesters;
- kwaliteitsgereedschappen en hulpmiddelen, zoals gaas, folies etc.;

Wij staan met onze producten op de volgende jaarmarkten

Almere, 13 mei, de Kemphaan, tuinmarkt K.M.T.P.
Zeist, 24 mei, hemelvaartdag, Slot Zeist, tuinmarkt
Wolfheze, 26 mei, de Boschhoeve, Boshoeve 3, mei markt
Alkmaar, 16 juni, De Rêkere, Helderseweg, tuinmarkt
Winschoten, juli, Rosarium, tuinmarkt
Zuidlaren, 4 augustus, Brink, bijenmarkt
Wolfheze, 15 september, de Boschhoeve, herfstmarkt

verzending/bezorging door geheel Nederland
wederverkopers in diverse plaatsen

prijslijst wordt op aanvraag gratis toegezonden

la Bouysse

Gastvrije Aveyronese boerderij
aan de Tarn in Zuid-Frankrijk.
Wij ontvangen gasten van
maart tot november. Kinderen
en volwassenen, kamperen of
op kamers. Heerlijke keuken
(overwegend vegetarisch).

Speciale weken: koorproject, keramiek, beeldhouwen,
herfst- & lentewandelweken en een fiere-vrouwenweek.

Bel voor folder Sari Kraak 020-6797313 of Wilfried
de Haan en Anne ter Maten 00-33-565994336

Vakantie en cursussen midden in Toscane

Villa Palagione

Centro Interculturale

Vakantie houden, maar ook actief en creatief zijn
Temidden van het schilderachtige landschap en
de rijke cultuur van de Toscaanse steden.

Culinair genieten in de ambiance van
de 400-jarige Medici-Villa.

Cursussen Italiaans,
Culturele excursies,
Wandelen, paardrijden,
Beeldhouwen in albast,
Tekenschildercursussen,
Seminaars en congressen.

Contactpersoon

Henriette Heidstra

Tel: 073-6133510

e-mail: nzembla@horizon.nl

In Italië: Tel: 0039-0588 39014

e-mail: info@villa-palagione.com

Internet: http://www.villa-palagione.com

creatieve tuinontwerpen advisering en cursussen
ecologische tuin aanleg en onderhoud
met milieuvriendelijke oplossingen

Lid wilde weelde (vakwerk Natuurrijke omgeving)
Lid vhg (hoveniers en groenvoorzieners)

bezoek onze showtuin
(Jodendijk 25 Eefde)

www.gorris.nl
info@gorris.nl

Tel 0575-543472

Wonen en Natuur c.v.b.a.

Beernemsteenweg 47 F • B-8750 Wingene
Tel. (0032) (0)51-65 85 97
Fax (0032) (0)51-65 85 98

**IMPORT - EXPORT ECOLOGISCHE BOUWMATERIALEN
EN NATUURLIJKE VERVEN**

Onderdak: Gutex multiplex-Top
(warmte- en geluidsisolerend)

Warmte- en geluidsisolatie: Gutex thermosafe
Gutex thermovloer
Gutex multifix
Gutex thermowand
Natilin vlasisolatie
Natilin Vlasvilt.
Damprem/bouwpapier

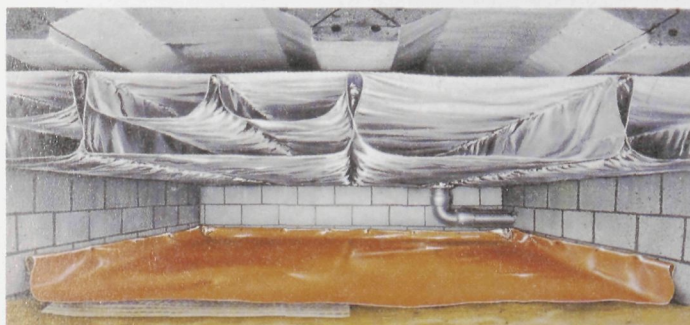
Natuurverven: Leinos, Faxe

TONZON

de meest
ecologische
isolatie

perfecte isolatie voor vloer, muur en dak

Het TONZON Thermoskussen geldt al sinds 1980 als de beste vloerisolatie die zorgt voor de hoogste vloertemperatuur. De keus voor TONZON Vloerisolatie is helemaal eenvoudig geworden nu uit onderzoek blijkt dat dit unieke isolatiemateriaal bovendien veruit de laagste milieubelasting kent.

Goed nieuws voor mens en milieu is dat TONZON ook voor het isoleren van muren (aan de binnenzijde) en daken een isolatiemateriaal heeft, het Thermosheet, waarmee op eenvoudige wijze met minder ruimteverlies meer isolatiewaarde kan worden gemaakt met zo mogelijk een nog lagere milieubelasting.

TONZON BV, Postbus 1375, 7500 BJ Enschede
Tel. 053-4332391 Internet: WWW.TONZON.NL

Een scherpe blik op

GROEN Nederland

Grasduinen is Nederlands mooiste natuurmagazine. Verfrissend en onafhankelijk. En met een scherpe blik op alles wat groeit, bloeit en leeft in de wereld om ons heen. Elke maand vol bijzondere natuurreportages en unieke fotografie, maar vooral ook met heel veel tips om fietsend of wandelend de natuur te ontdekken.

Is de natuur u lief, dan is Grasduinen uw blad.
Maak nu vrijblijvend kennis en ontvang drie proefnummers voor maar f15,-.
Dat is een korting van 45%!

**VUL DE BON IN OF
BEL 036-523 3105**

Ja, ik wil kennismaken met GRASDUINEN.
Stuur mij drie nummers voor f 15,-.

naam:.....

adres:.....

pc/woonplaats:.....

telefoonnummer:.....

Deze bon in een envelop zonder postzegel naar:

Grasduinen
Antwoordnummer 20.009
2130 RE Hoofddorp

Voor de betaling sturen wij een acceptgirokaart.

0399KLE

Vernieuwd! Ontwerper Esther Derkx voorziet gebruikt serviesgoed van een nieuwe afbeelding door middel van de keramische zelfdruktechniek. Bodybuilders, danseressen en sporters bevolken niet alleen oma's theekopjes, maar ook overige serviesonderdelen zoals thee- en koffiepotten, schalen en borden. Nadat de nieuwe afbeeldingen zijn aangebracht wordt het serviesgoed opnieuw gebakken in de oven. Voor inlichtingen over verkoopadressen: **Esther Derkx, tel. 030-2962501.**

8 710206 203908